

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku Instituut

Erko Iljin

**EESTI NAISÜLIÕPILASTE OSALEMISTAHE
LAIAPÕHJALISE RIIGIKAITSE TEOSTAMISEKS**

Magistritöö

Juhendaja:
Annika Tuulemäe, MA

Kaasjuhendaja:
Andres Vogel, MA

Tallinn 2016

ANNOTATSIOON

Sisejulgeoleku instituut	Juuni 2016
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Eesti naisüliõpilaste osalemistahe laiapõhjalise riigikaitse teostamiseks</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: The Will of Estonian Female Students to Participate in the Implementation of Comprehensive National Defence</p> <p><i>Lühikokkuvõte</i></p> <p>Magistritöö on kirjutatud eesti keeles ja sisaldab ingliskeelset kokkuvõtet. Töö maht on 116 lehekülge, millest töö põhiosa moodustab 71 lehekülge ja lisad moodustavad 45 lehekülge. Magistritöös on kasutatud 95 erinevat eesti-, vene-, soome- ja ingliskeelset allikat eriala kirjandusväljaannetest, avalikust Internetist ja teaduslikest andmebaasidest. Uurimistöö eesmärk on selgitada välja naiste osalemistahe kriisi- ja sõjaolukorras ning nende võimalused osaleda laiapõhjalises riigikaitstes.</p> <p>Magistritöö eesmärgi saavutamiseks viidi läbi struktureeritud ankeetküsitlus, mis edastati elektrooniliselt vastamiseks kõikidele Eesti ülikoolides õppivatele naisüliõpilastele, olenemata omandamisel olevast kõrghariduse astmest ja vanusest. Uuringus osales 36 õppeasutust või selle allasutust. Uuringule laekus kokku 1030 vastust, millest täisvastuseid oli 823. Venekeelsete vastajate osakaal oli 14% ja eestikeelsete vastajate osakaal vastavalt 86% kõigist vastanutest.</p> <p>Magistritöö teises peatükis hinnati uuringus osalenute teadmisi riigikaitsest, sõjaaegsetest piirangutest ja naiste üldist valmisolekut kriisi- ja sõjaaegsetes tegevustes osalemiseks. Käesolevas uuringus analüüsiti peamiselt eeslastelt ja venelastelt saadud vastuseid ning võrreldi tulemusi ka varasemate uuringutega. Kvantitatiivne uuring esitati kirjeldaval ja üldistaval meetodil ning tulemused esitati peamiselt protsentuaalselt. Olulisemate küsimuste vastuste statistilise tõenäosuse olulisuse võrdlemiseks arvatuti ka mittevariatiiivne sõltumatute kogumite vaheline t-test ja hii-ruut test.</p> <p>Uuringu tulemused, järeldused ja ettepanekud on välja toodud teises peatükis. Olulise tulemusena selgus uuringus, et naised on tingimuslikult valmis osalema rahu ajal riigikaitseväljaõppes ning õpitut rakendama sõjaajal. Selleks vajavad nad ettevalmistust ja väljaõpet, mis annaks neile sõjalised baasteadmised ning erialased oskused. Magistritöö uuringu tulemuste alusel esitati ettepanekud muuta senine asendusteenistus uueks hariduslikuks teenistusliigiks, mis toetab laiapõhjalise riigikaitsestrateegia elluviimist Eesti ühiskonna kaasamisel. Vajalik oleks luua Kaitseministeeriumi valitsusalasse kõiki isikuandmebaase ühendav mobilisatsiooniregister, milles olev info oleks kättesaadav elutähtsate teenuste eest vastutavatel ja planeerivatel asutustel ning organisatsioonidel, mis tagaks Eestile kindluse laiapõhjalise riigikaitse toimimisel.</p>	
Lisad:	
Võtmesõnad: laiapõhjaline riigikaitse, feminism, kaitsetahe, sooroll, väljaõpe, sõjaaeg, asendusteenistus	
Võõrkeelsed võtmesõnad: comprehensive defence, feminism, defence will, gender role, military exercise, wartime, alternative service	
Magistritöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: Laiapõhjalise riigikaitse terviklik käsitus	
Säilitamise koht:	
<p>Töö autor: Erko Iljin</p> <p>Olen koostanud magistritöö iseseisvalt. Kõik magistritöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest andmeallikatest ja teistest andmeallikatest saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma magistritöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p>	
Allkiri:	
Vastab magistritöö nõuetele	
Juhendaja: Allkiri:	
Vastab magistritöö nõuetele	
Kaasjuhendaja: Allkiri:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor/	
instituudi juhataja: Allkiri:	

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

Asendusteenistus – sõjaväeteenistus, mille on kohustatud läbima kodanikud, kes kaitseväeteenistusest usulistel või kõlbelistel põhjustel keelduvad (EKI, 2009).

Bellum Omnium Contra Omnes – sõda kõikide vastu (lad. k.).

Dihhotoomne – (järjestikku) kaheks hargnev (EKI, 2009).

Emantsipatsioon – sõltuvusest või kitsendustest vabastamine või vabanemine (EKI, 2009).

Elutähtsate funktsioonid – ühiskonna toimimiseks vajalikud teenused.

Feminiinsus – naised sugupoolena (EKI, 2009).

Feminism – naisõiguslik liikumise teooria (EKI, 2009).

Kollektivism – vastastikune koostöö ning abistamine, kollektiivne tegutsemine (EKI, 2009).

Kõrgendatud kaitsevalmisolek – kaitsevalmiduse aste, mis tagab riigi valmisoleku ennetada ja tõrjuda riigi julgeolekut ähvardavat ohtu (Riigikaitseseadus, 2015).

Kübersõda – elektrooniline sõda.

Külm sõda – Nõukogude Liidu ja Lääneriikide sõjalis-poliitiline vastaseis 20-ndal sajandil.

Laiapõhjaline riigikaitse – kogu tervikliku ühiskonna osalemine riigikaitisel.

LimeSurvey – veebipõhine küsitluste läbiviimise keskkond.

Marksism – K. Marxi ja F. Engelsi majanduslike, sotsiaalpoliitiliste ja filosoofiliste vaadete süsteem, õpetus looduse ja ühiskonna arengu seaduspärasustest (EKI, 2009).

Maskuliinsus – mehed sugupoolena (EKI, 2009).

Natsionalism – poliitiline vool Venemaal 19. saj. keskpaiku, mille esindajad rõhutasid Venemaa läänelikust erinevat arenguteed (EKI, 2009).

Pluralism – erinevate huvigruppide ideede paljususe teooria.

Postmodernism – 1970. aastatel tekkinud kirjanduse, kujutava kunsti, arhitektuuri ja kultuuriline suund (EKI, 2009).

Postoidipaalne – laste arenguperioodi iseloomustav sõna, milles tekib tõmme samast soost vanemate vastu.

Psühhoanalüütik – psühhoanalüüsiga tegeleja (EKI, 2009).

Queer-teoreetik – kriitiline teoreetik.

Riigikaitsealine töökohustus – töö- või teenistussuhtest tulenev töökohustus, mis on vahetult seotud riigikaitseülesannete, sisejulgeoleku ja põhiseadusliku korra või elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisega (Riigikaitseseadus, 2015).

Sooroll – inimese soost tulenev sotsiaalne roll ehk käitumisviis (EKI, 2009).

Sotsiaalkonstruktivist – teoreetik, kes kirjeldab inimese personaalsuse kujunemist.

Stereotüüp – hindava iseloomuga, hoiakuline, lihtsustatud üldistus mingile grupile omistatavate omaduste ja käitumiste kohta (Eesti Naisteühenduste Ümarlaua Sihtasutus, 2012).

Strukturalism – uurimisobjekti struktuurile keskendunud suund humanitaarteaduste metodoloogias (EKI, 2009).

Sundtöökohustus – ühekordne töö- või teenistussuhteväline ametiasutuse avaliku võimu teostamise toetamine kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra ajal (Riigikaitseeadus, 2015).

Šovinism – äärmuslik suurriiklik patriotism, sellega seotud väikerahvaste tagakiusamise ja rõhumise poliitika (EKI, 2009).

Tagala – sõjanduses kehtiv termin, mis iseloomustab rindest eemal olevat ala (EKI, 2009).

Triviaalne – tavaline, kulunud, lihtlabane (EKI, 2013).

APELL – Teadlikkus ja valmisolek hädaolukorraks kohalikul tasandil (ingl Awareness and Preparedness for Emergencies at Local Level).

DACOWITS – Naiste nõuandekomitee (ingl Defense Advisory Committee on Women in the Services).

EATA – Eesti NATO Ühing (ingl Estonian Atlantic Treaty Association).

EHIS – Eesti Hariduse Infosüsteemid.

ERR – Eesti Rahvusringhääling.

NATO – Põhja Atlandi Lepingu Organisatsioon (ingl North Atlantic Treaty Organization).

NSVL – Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit (ingl lühend USSR).

OHCHR – Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee (ingl Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights).

SMIT – Siseministeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus.

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ingl lühend UN).

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	3
1. JULGEOLEKUTEOORIAE KÄSITLUSED	10
1.1. Laiapõhjalise riigikaitse teoreetilised alused ja selle mõiste	10
1.2. Naiste roll riigikaitstes Eestis ja välisriikides.....	15
1.3. Laiapõhjalise riigikaitse põhimõtted ja õigusruum	22
2. NAISTE OSALEMISE TAHE RIIGIKAITSES.....	30
2.1. Valim ja uurimismetoodika	30
2.2. Tulemuste analüüs	35
2.3. Järeldused ja ettepanekud	51
KOKKUVÕTE	57
SUMMARY	59
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	61
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	71
LISA 1. Küsitluse ankeet naiste kaitsetahte kohta eesti keeles	72
LISA 2. Küsitluse ankeet naiste kaitsetahte kohta vene keeles.....	79
LISA 3. Uuringus osalenud kõrgkoolid.....	86
LISA 4. T-testide ja hii-ruut arvutamise tabel.....	87
LISA 5. Ankeetküsitluse kommentaarid küsimusele „Kas Teie arvates peaks ajateenistus olema kohustuslik ka naistele?“	89
LISA 6. Ankeetküsitluse kommentaarid küsimusele „Mida Te teeksite, kui Eestis algaks sõda?“	108

SISSEJUHATUS

2014. aasta lõpus ütles Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves NATO peasekretäriga kohtumisel järgmised sõnad: „Eestist on taas saanud rindejoone riik ehkki vahepeal juba nenditi, et see mõiste on oma sisu juba kaotanud“ (ERR, 2014).

Eesti Vabariigi põhiseadus sätestab kodanike kohustuse võtta osa riigikaitsest seaduses sätestatud alustel ja korras ning veendumustest sõltumata on kõik Eesti kodanikud kohustatud kaitsma riigi iseseisvust. Põhiseaduse § 124 lõige 1 alusel, millega Eesti kodanike kaitseväeteenistuskohustust või asendusteenistust reguleeritakse, ei selgu otseselt, kas naistel võib ka riigikaitse kohustusi olla või kas kohtustusi tuleks seada. (Eesti Vabariigi põhiseadus, 1992) Kaitseväeteenistuse seaduse § 5 lõike 2 alusel on siiski olemas erand, mis võimaldab naissoost isikutel vabatahtlikku kaitseväeteenistusse astumist (Kaitseväeteenistuse seadus, 2012).

Asendusteenistus kõrgendatud valmisoleku korral ja sõjaaajal on senini olnud avalikkuse tähelepanu alt väljas ning tundub kui süsteemitu korraldus, milles osalev kodanik kasutab ära mugavusalternatiivi riigi teenimiseks. Vajadus süsteemselt organiseeritud asendusteenistuse ja töökohustuse järgi on olemas, viies just naiste osalusega ellu laiapõhjalist riigikaitset (Välisministeerium, 2010). Teema on muutunud **aktuaalseks** seoses 21. sajandil Euroopa julgeolekupoliitilise maastiku muutumisega (European Union, 2008, p 1), millest mõjutatuna on Eesti rakendamas laiapõhjalist riigikaitset ("Riigikaitse arengukava 2013-2022" mittesõjaliste osade heakskiitmine 2014) ning on **uudne** seoses 2016. aastal kehtima hakanud riigikaitse seadusega (Riigikaitse seadus, 2015). Lisaks seisneb käesoleva töö uudsus peamiselt uuringu valimiks valitud naissoost Eesti üliõpilaste valikus ja nende laiapõhjaliseks riigikaitseks valmisoleku hindamises, mida teadaolevalt varasemalt Eestis tehtud pole. Naiste kodanlik võrdõiguslik järkjärguline sidumine ja integreerimine riigikaitse on olnud riigikaitsepoliitiliselt viimase aja suurimaid ülesandeid (Välisministeerium, 2010).

Leedus, Saksamaal, Soomes ja Taanis, kus on säilinud kohustuslik ajateenistus, on paralleelselt seadusega reguleeritud ka asendusteenistus ehk tsiviilteenistus (Riigikogu Kantselei, 2008). Eestis on usulistel või kõlbelistel põhjustel valitav asendusteenistus reguleeritud kaitseväeteenistuse seadusega, mille alusel on kutsealusel võimalik valida ajateenistuse asemel asendusteenistus (Kaitseväeteenistuse seadus, 2012). Kaitseressursside ameti avalike suhete nõuniku Anne Osveti (Elmar, 2014) sõnul läbis 2013. aastal

asendusteenistuse vaid 30 noormeest, kuid 2014. aastal juba 61. Seega on asendusteenistus ootamatult võtnud tõusva suuna, kuid see ei anna riigikaitsele juurde arvestatvat panust. Kaasaegne riigikaitse on aga laia käsitlusega ühiskonna tervikkaitse, milles on igal indiviidil olemas oma roll. Avalikus meedias on rohkesti kajastatud tublide Eesti naiste tegemisi rahuaegse riigikaitse ülesehitamisel ja kaasaaitamises, kuid vähem on kajastatud teemasid nendest naistest, kes ei ole otseselt seotud riigikaitsega, aga kellel tekib sõjaolukorras otsene toetuskohustus riigikaitsele.

Eesti NATO Ühingu poolt 14.10.2014 korraldatud ümarlauas teemaga „Naiste panus riigikaitsele – Kaitsevägi, Kaitseleit, Naiskodukaitse või muu?“ käsitleti naiste võimalusi riigikaitsele panustada. Tõdeti, et naiste soov anda panus riigikaitsele on tõesti suur, kuid küsimus on väljundites. (EATA, 2014) 17.10.2014 toimunud seminaril „Eesti julgeolek 2014: minu panus“ selgus, et just noortel neidudel puudub arusaam laiapärgelisest riigikaitsest (Kivirähk, 2014). Mari-Liis Mänd on toonud oma uurimistöös välja, missugused raskuspunktid on noortele riigikaitse õpetamisel (Mänd, 2013) ning ainuüksi selles valdkonnas tuleb kindlal sammul edasi liikuda. Varasemalt on tehtud mitmeid uurimistöid üldistel omavahel seotud teemadel nagu feminism, naised ja julgeolek, kuid puudub teaduslik lähenemine naiste tahte ja võimaluste hindamisel laiapärgelises riigikaitse osalemisel. Siinkohal tuuakse välja mõned näited teostatud uurimustest: „Mees- ja naiskaitseväelaste hoiakud seoses naiste ja meeste rollidega ühiskonnas ning Kaitseväes kui totaalset institutsiooni“ (Pärtel, 2014), „Naised relvajõududes: peamised probleemid erinevates riikides ja Eesti situatsioon“ (Valdna, 2011), „Kaitsetahte seos riigikaitseõpetusega Tallinna gümnaasiumite näitel“ (Mänd, 2013), „Feministlik perspektiiv sotsioloogias“ (Laas, 2000), „Päästeameti ülesanded riiklikus kriisireguleerimise süsteemis“ (Suurkivi, 2013) ning „Avalik arvamus ja riigikaitse“ (Kivirähk, 2015).

Riigikogus 2010. aastal heaks kiidetud ülevaate „Eesti julgeolekupoliitika alused“ üheks aluseks on elutähtsate teenuste toimepidevus (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010). Elutähtsate funktsioonide toimimise eest vastutavad erinevad ministriumid, kohalikud omavalitsused ja asutused (Hädaolukorra seadus, 2010). Paljudes elutähtsa teenuste valdkondades on küll rahuajal naised tegevuses, kuid kriisiajal suureneb elutähtsates valdkondades töömaht ja väheneb meestööjõu ressurss, mis on vaja asendada naistega. Naiste erialane süstemaatiline väljaõpe elutähtsate teenuste katmiseks peab saama alguse siiski juba rahuajal. Kui sõjaväelastel ja mobilisatsiooni alla kuuluvatel isikutel on üldjuhul teada, mida

teha sõja puhkedes (Riigikaitseeadus, 2015), siis ülejäänutel isikutel, kellest naised on enamuses, puudub vastav teadmine. Riigikaitse arengukava 2013-2022 mittedõjaliste osade heakskiitmine (2013) keskendub eelkõige Kaitsevägele ja mõningatele ministriumitele määratud kohustustele, kuid ei käsitle kõikide inimeste tegevuskava. Kui vähestele mobilisatsioonikohustuslastele naistele on üldjuhul teada tegevus sõja puhkedes, siis enamusele naistele sarnane tegevuskava puudub. Lähtudes eelnevast on magistr töö **uurimisprobleem** püstitatud keskse küsimusena – kuivõrd oleksid naised elutähtsate teenuste osutamise kaudu valmis panustama laiapõhjalisse riigikaitse.

Uurimisprobleemist on tuletatud järgmised uurimisküsimused:

- Missugused on käesoleval hetkel naisüliõpilaste hoiakud riigikaitse küsimustes?
- Kas ja missugustes rollides näeksid naised ennast tegutsemas kriisi- ja sõjaajal?
- Missugune võiks olla asendusteenistus naistele?

Magistr töö **fookuses** on Eesti naisüliõpilased ning nende kaasamise võimaluste hindamine kriisi- ja sõjaajal riiklike elutähtsate põhitegevuste toimimise jätkamiseks. Kui olemasolevad õigusaktid reguleerivad väga üldistel alustel elutähtsate tegevuste toimimist kriisiajal soorolle arvestamata, siis autorile teadaolevalt puudub kuidas-kes-kus-millal kava tegustamiseks sõjaajal, mil enamuse meestest on mobiliseeritud Kaitseväge. Vaid riigikaitse ülesannetega koormatud riigiasutustel on olemas konkreetsed kriisi- ja sõjaaja plaanid koos olemasoleva tööjõu ressursiga, kuid need on täidetud vaid hetkel ametikohal olevate ametnike ja töötajatega.

Uurimistö **eesmärk** on välja selgitada naisüliõpilaste riigikaitsetahe laiapõhjalises riigikaitse osalemise üldise valmisoleku põhjal.

Magistr töö eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised **uurimisülesanded**:

- 1) erinevate laiapõhjalise riigikaitse julgeolekuteooriate ning olemasolevate kehtivate riigikaitse normdokumentide ja õigusaktide analüüs;
- 2) naisüliõpilaste riigikaitsealaste teadmiste, hoiakute ning laiapõhjalises riigikaitse osalemise tahte välja selgitamine;

3) laiapõhjalise riigikaitse raamistiku koostamine, mis võimaldab kõigile Eesti naistele riigikaitsealist ettevalmistust.

Magistritöö **uurimistrateegiaks** on valitud kaardistav uuring, mis annab hea võimaluse hinnata valimi vajadusi ning uurida nende mõjusust (Salant & Dillmann, 1994, p 13), mille põhjal on võimalik kujundada hilisemaid seisukohti.

Andmekogumismeetodiks oli eesmärgipäraselt koostatud küsimustik vene kui ka eesti keeles ning andmete esitamiseks kasutatakse statistiliste andmete graafilist esitamist. Kvantitatiivse analüüsi valimiks võeti kõikse valimi alusel Eesti ülikoolides õppivad naistudengid, mis langeb kokku üldkogumiga. Uurimistöö tulemusena peavad selguma tingimused ja võimalused siduda naisi riigikaitsealastes tegevustesse kriisi- ja sõjaajal.

Magistritöö koosneb kahest peatükist. Esimene peatükk on teoreetiline teemakäsitus, milles võrreldakse varasemate uurimistöödes toodud teiste riikide kogemusi, sidudes need kehtivate õigusaktide/normdokumentidega laiapõhjalise riigikaitse läbiviimisel. Teine peatükk keskendub empiirilise uuringu läbiviimise metoodikale. Tuuakse välja küsitluste tulemused ja analüüsid, mis esitletakse peamiselt protsentides. Analüüsi tulemustest lähtuvalt esitletakse ettepanekud naiste tõhusamaks kaasamiseks laiapõhjalisse riigikaitse.

1. JULGEOLEKUTEORIE KÄSITLUSED

1.1. Laiapõhjalise riigikaitse teoreetilised alused ja selle mõiste

Teooria kohta on loodud palju erinevaid definitsioone. Näiteks sotsioloogia professor Douglas Ezzy (2002, p 2) väidab, et teooria on ideede kogum, kuid professor Allan Kellehear (1993, p 5) leiab, et teooria on vaid väide seostest mõistete või muutujate vahel. Samas sotsiaalteaduste filosoof Richard Rudner (1966, p 10) märgib, et teooriad on omavahel seotud selgituste kogum ja süstemaatilised üldistused mida on võimalik empiiriliselt testida.

Määrares inimeste käitumisviisi ja vastaspoole suhtumist, toob Columbia Ülikooli professor Robert Jervis välja oma esimeses teesis „Teooria vs andmed“ (Jervis, 1968) tõe, et igal informatsioonil on olemas teooria ja selle valik sõltub informatsiooni usaldusvääruses. Psühholoog George Kelly (1963, p 18) selgitab aga mõistet selliselt, et teooriat võib vaadelda kui viisi siduda kokku suur hulk fakte nähtuse olemuse selgitamiseks, mis võimaldab näha argielu iseloomulikke jooni ja mõista põhiprintsiipe, millel põhineb eesmärgipärane ja produktiivne tegevus. Seega on teooria üks suuremaid maailmas toimuvate nähtuste ja sündmuste kinnistatud alustalasid, millest ühe osa moodustab ka julgeolek ja selle piiritlemine.

Kõikidel teooriatel nagu ka universumil puuduvad piirid. Piir on eelkõige teoreetiline nähtus, mille taga on midagi kättesaamatut ja mida ületades jõutakse uuele nähtusele või uuele situatsioonile. Teooria üheks osaks moodustub julgeolek ja selle piiritlemine ning tekib küsimus, et kust algab ja kus lõpeb julgeoleku piir.

Piiridega võib määratleda kõige selle sisemist ja välimist poolt, mille eesmärk on anda tegevustele ja nähtustele selge arusaam, kus lõppeb üks ja kus algab uus piirang. Pigem sobivad piiride iseloomustamiseks märksõnad nagu habras, läbilaskev, ületatav, muudetav, vallutatav (Berg 2002, lk 12). See tähendab, et sõjad võivad puhkeda seal ja olla kõige ägedamad seal, kus on siiski tuntav tsivilisatsiooni piir. Tähtsamad tuleviku konfliktid leiavad aset just tsivilisatsiooni pooli eraldatavatel kultuurilistel piirialadel (Huntington, 1999, lk 33), mitte enam niivõrd poliitilistel kaalutlustel. Tsivilisatsiooni eraldusjooned tähistavad tavaliselt riikide piire, mis Eesti Entsüklopeedia (2006) mõistes märgitseb geograafilises võtmes riikide territooriume.

Inimkond on aga ennast piiritlenud eelkõige võimu ja võimete vahel, usulise ja rahvuse vahel. Inimestel, nagu ka riikidel, on võimalus aga pooli valida ning ka neid vajadusel ja võimalusel vahetada. Klassivastuolude ja ideoloogiliste vastuolude mõttes ongi võtmeküsimusteks saanud poolte valik. Poolte valik on aga üks riikliku tähtsusega geopoliitika osa. Kül m sõda jagas küll Euroopa ideoloogilises ja poliitilises mõttes kaheks NSVL-u ja Saksamaa vahel, mis laienes küll Saksamaa hea integratsioonipoliitika tõttu terveks Euroopa Liidu ja NSVL-u vaheliseks julgeolekukonfliktiks (Zajedova, 2004, lk 168) ning nüüdseks on taas päevakorda kerkinud lisaks etnilistele eraldusjoontele läänekristluse, vene õigeusu ja islami vahel ka 20 sajandi Euroopa ja Venemaa suhted. Tegutsetakse erinevate põhimõtete järgi ning need ei pruugi alati kokku minna ning sellega peab arvestama ja tuleb vältida poliitilistest mõjutustest tingitud teoriavorme (Jervis, 1968, pp. 461).

Strukturalismi teoorias peaks üldiselt olema struktuurne piir tasakaalustavalt toimiv. Selleks, et see teooria üldse toimiks, peab see saavutama mingigi tasakaalu. Suhteliselt vähetõenäoline on tasakaalustatud teooriat püsivana hoida, kuna sel puudub ühiskondlikke protsesse mõjutav alus. Läbi teooriate saadakse aru, mis mõjutab mida ja millisteks kujunevad protsesside käigud ning protsesside modelleerimine annab võimaluse juhtumitest õppida – miks need asjad on nii toimunud ja juhtunud. (Payne, 2005) Tavalisematel üksikisikutel jällegi puudub võimalus mõjutada ühiskondlikke protsesse. Seega kerkivad üles ühed või teised riiklikud liidrid ühiskondliku struktuuri ajaloos, mis soosib teatud tüüpi lähenemisi ja organisatsioone. Kuid analüüsides lingvistikat, näeme siiski omavahelisi tsiviliseeritud suhteid selgemalt, mis aitab strukturalistlikul struktuuril mõjukalt toimida (Pace 1978, pp. 283).

Endise Kanada peaministri Lester Pearsoni arvates on Inimesed on jõudmas ajastusse, mil erinevatel tsivilisatsioonidel tuleb õppida elama külge kõrval rahumeelse vastastikuse vahetuse, üksteiselt õppimise, üksteise ajaloo ja ideaalide ning kunsti ja kultuuri tundmaõppimise, üksteise vastastikuse rikastamise vaimus (Huntington 1999, lk 409). Oleneb siiski, kelle väärtuste järgi püütakse tsivilisatsioon mõista. Prantsuse rahvusvaheliste suhete eksperdi, Dominique Moïsi arvates on Idamaades hoopis teistsugune kogemus, elu, ajalugu ja kumbed. See, mis tähendab meie jaoks rikkust, tähendab nende jaoks aga vaesust ja vastupidi. Emotsioonide geopoliitika puhul ei kiputagi arutama riikide puhul seda, kui palju kellelgi midagi on, vaid seda kui palju kuskil on tarbitud. (Moïsi, 2010)

Vene Föderatsiooni geopoliitikal on täiesti teistsugune eripära. Venemaa tahab olla see riik, kes seisab kõigi eest regioonis ning võtta oluline roll Ida ja Lääneriikide vahel.

Argumentatsioon ei ole pelgalt see, mis edasi viib, vaid emotsioon on see, mis tegelikult Venemaal müüb. Venemaa on ennast sõjalis-poliitiliselt alati aktiivselt väljendanud. Kui Venemaa näeb Ukrainat oma „noorema vennana“ (D'Anieri 1997, pp. 7 tsit Saluveer 2011, lk 86) ja riigina, kellele ta ei saa olla impeerium (Brzezinski 1994, pp. 80 tsit Saluveer 2011, lk 86), siis Ukraina eemaldumine tähendaks suurt kaotust Venemaa prestiižile, mis kaotaks suure osa majanduslikust ja poliitilisest võimust riigi üle (Saluveer 2011, lk 86). Selline mõttelaad on omane Inglise akadeemiku Halford Mackinderi (1861-1947) südamaa teooriale (*Heartland Theory*): „See, kes kontrollib südamaad, kontrollib maailma“ (Scott & Alcenat, 2008, pp. 1). Geograafiast võetakse välja ainult see, mis on riiklikult vajalik (Farinelli, 2000, pp. 949) ning kui geograafiline maastik on muutunud, siis vastavalt sellele kujundab Venemaa nii sise- kui ka välispoliitika ja kindlustab endale eelkõige sõjalispoliitilise tandri.

Euroopa Komisjoni nõuniku ja Suurbritannia diplomaadi Robert Cooperi arvates on sõjaline konflikt sõjaliselt sekkumata siiski kohati võimatu ja vältimatu, sest vaid see tagaks rahu ja vabaduse nii konfliktis olevatele osapooltele kui ka naaberriikidele. Cooper toob lisaks välja, et ilma legitiimsete rahvusvaheliste liitude ja organisatsioonideta ning nende poolt saavutatud kokkulepeteta ei oleks võimalik astuda samme konfliktide ennetamiseks ja lahendamiseks. (Cooper, 2004, lk 142)

Sõjaline konflikt Lääneriikidega on siiski mõeldamatu, sest Lääne sõjaline ülekaal on vaieldamatult võimas. Suurbritannia rahvusvaheliste suhete teoreetik Ken Booth ütleb, et sõda ise on tegelikult kultuuriline nähtus, mis tähendab, et sellel on potentsiaali muutusteks (Booth, 1994, pp. 26). Cooper nendib postmodernsete riikide arengus alates külma sõja aegsest Euroopast kuni tänapäevani välja, et vägivald ja selle kontrollimine on tihedalt ning võrdselt seotud tsivilisatsiooni ja korraga (Cooper, 2004, lk 144). Kui külma sõja aegsed konfliktid olid impeeriumite vahelised konfliktid, siis 21. sajandi killustunud Euroopas on samasugused konfliktid kujunemas juba rahvusvaheliste organisatsioonidega ja tihti osaleb neis rohkem riike kui vaid kaks.

Lähtudes kaasaegsetest julgeolekuteooriatest, kuulub ka Eesti julgeoleku mõistes nende Ida-Euroopa riikide hulka, kelle julgeolekut tänases poliitilisel maastikul ei saa hinnata marginaalseks. Konkurents aga püsib alati kõikidel elutasanditel alates molekulaarsel tasandil, kuni inimkonna tasandini välja (Helvetius, 1974, c. 19) ning kuulume Huntingtoni järgi siiski murrangujoone, kokkupõrgete piirkonda, sinna, kus tsivilisatsiooni keskused või tuumriigid võitlevad teineteise vastu (Huntington, 1999, lk 16).

Väikerahvastel on omane oma identiteedi säilitamise eesmärgil kollektiivselt kokku hoida, sest tänapäeval enam ei eristu üksikud massidest. On juba peaaegu triviaalne poliitiline tõde, et kaasaegset maailma valitseb avalik arvamus. Tõelist võimu on veel ainult kollektiivsetel massidel ning nende valitsustel, mis kuulutavad end massi kalduvuste ja instinktide häälekandjateks. (Mill, 1996, lk 135) Kollektivismis peitub jõud ning masside ja hulkade kontrollitud koondumine on tuntud prantsuse teadlase Gustave Le Bon (1841-1931) uuringute kohaselt võimeline suurele andumisele ja suurele omakasupüüdmatusele (Le Bon, 1936, lk 47). Kollektivistlikku vaadet, mis rõhutab üksikisiku seotust ühiskonnaga ja ühiskonna esmasust üksikisiku suhtes, võiks nimetada inimeste sundimist tunnistamaks õiget valitsemisvormi heaks, nende painutamist jõuvahenditega õige korra alla ning see ei ole mitte ainult õigus, vaid püha kohustus igapähele, kellel jagub selleks vajalikku tarkust ja jõudu (Saarinen, 2007, lk 114). 19. sajandi suur filosoof John Stuart Mill (1806-1873) väitis, et inimsool on lubatud oma liikmete tegutsemisvabadusse individuaalselt või kollektiivselt sekkuda vaid enesekaitse eesmärgil – ehk tsiviliseeritud ühiskonna ükskõik millise liikme suhtes vastu tema tahtmist jõu rakendamine on õigustatud ainult ühelainsal põhjusel: et takistada kahju tekitamist teistele (Mill, 1996, lk 20). Booth soovis edendada paremate vabaduste väärtuste normatiive ning vältida olukorda, et ühe indiviidi vabadus ei suurenda teise indiviidi ebakindlust (Booth, 1994, pp. 26). Mingil määral võib seda käsitleda ühiskonna käitumishormide muutumisena või kui marksimateooriat, milles unistati õiglasest, klassideta ühiskonnast. See tähendab, et klass, kes kujutab endast ühiskonnas valitsevat materiaalsel jõudu, on samal ajal ka valitsev vaimne jõud (Saarinen, 2007, lk 189). Kahjuks enamus meist mäletab veel veerand-sajandi tagust aega, mil lõppes maskuliinne totalitaarne imperialistlik ajastu Ida-Euroopas, kus viljeleti marksistlikke eluviise, kuid vaevalt Karl Marx (1818-1883), kui antud teooria looja, sellise režiimi üle tagantjärele uhkust tunneks.

Eesti taasiseseisvumisel loodi Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsusel 03.10.1991 kaitsejõud (Kaitsevägi, 2015). Selle tulemusena taastas Eesti esmase aluse, mille peale hakata taasehitama kaasaegset ja usaldusväärset julgeolekugarantiid.

Kaitsepoliitika hõlmab kogu riigikaitse kavandamist ja elluviimist. Riigikaitset mõistetakse laiemana kui üksnes sõjaline kaitse. See hõlmab riigistruktuuride ja rahva kõiki võimalusi riigi julgeoleku tagamiseks Eesti vastase sõjalise iseloomuga tegevuse korral. (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2010)

Kaasaja sõjalised konfliktid hõlmavad ka muid eluvaldkondi alates küberrünnakutest kuni diplomaatilise luureni ning seetõttu peab rakendama efektiivset laiapõhjalist riigikaitset (Kaitseministeerium, 2014). On vaja analüüsi ja hinnanguid, et arendada riigikaitset ja mobiliseerida ressursse tänapäeva tingimustes (Mõts, 2010, lk 5). Praeguses muutuvus julgeolekupoliitilises kontekstis on järjest rohkem hakatud rääkima laiemast kollektiivkaitsest poliitilisel ja arvamustasanditel ning toetades Ken Boothi mõtet, et igasugused arutelud turvalisuse üle on moodus sillutamaks teed inimkonna emantsipatsiooniks (Booth, 1994).

Eesti julgeolekupoliitika alustes (2010) toodud mõiste „riigi julgeolek“ hõlmab lisaks sõjalise kaitsele riigikaitse ka sisejulgeolekut, rahvusvahelist tegevust, elutähtsate teenuse pideva toimimise kindlustamist, tsiviilsektori toetust sõjalisele kaitsele ja muid valdkondi, ehk kokkuvõtlikult: ühiskonnaelu kõiki olulisemaid varalisi ja vaimseid aspekte (Linnas, 2015, lk 285). Paljud riigid on muutnud või plaanivad muuta oma tänaseid sissetöötatud seisukohti julgeolekumaastikul ning kaasatakse võimalikult palju indiviide riigikaitse, sõltumata nende soost ja harjumustest. Riigikaitse hõlmab kogu ühiskonda, sisaldades sõjalise mõõtme kõrval majanduslikku, sotsiaalset ja psühholoogilist dimensiooni, millest viimane tähendab eelkõige kodanike valmisolekut anda oma panus riigikaitse (Allekan & Lill, 2010). Väikeriikide julgeolekut ohustavad ja jäävad siiski varitsema eelkõige autoritaarsed suurriigid nagu näiteks Eesti puhul Venemaa.

Professor Zoltan Barany toob välja oma analüüsis viimase 20 aasta jooksul toimunud Vene Föderatsiooni sõjaväe osalemise tõusud ja mõõnad, kus Nõukogude Liidu kommunistliku partei peasekretäri M. Gorbatšovi ajal kutsuti sõjaväge aktiivselt poliitikasse osalema. Endine Venemaa Föderatsiooni president B. Jeltsin küll vähendas sõjaväelaste osalust poliitikas, kuid Venemaa president V. Putin otsustas post-sovietliku militaarpoliitika uuesti taastada (Barany, 2008, pp. 594). Arusaamad Vene tsiviil-militaarsetes suhetes on mõistatuslikud kahel põhjusel. Esiteks, Nõukogude Liidu ajal oli sõjavägi kommunistliku partei jaoks oluline poliitiline tegur, ja teiseks, pärast Vene kõrgete ohvitseride osalusel toimunud riigipöörde katset 1991. aastal vähenes drastiliselt kaitseelarve ning üldise armee populaarsuse vähenemise tulemusena õnnestus armeekindralitel taas siduda sõjavägi riigipoliitika üheks oluliseks osaks (Barany, 2008, pp. 596). Selle tulemusel on tsiviilkontroll sõjaväe üle olematu ja asendunud presidentaalse kontrolliga. Tänapäeva arenenud, tugeva keskvõimuga riikides peab alluma sõjaline jõud kindlasti tsiviil-poliitilisele kontrollile (Mõts, 2010, lk 5) ja kõrgemate sõjaväehvitseride osalemine riigi poliitilistes otsustes võib tuua pöördumatu

kahju riikide iseseisvusele (Barany, 2008, pp. 596), mis tekitab vaid hirmu ja ebakindlust tuleviku pärast ning paneb keskendunult mõtisklema igapäevaste moraalsete kohustustele (Kivimäki & Tepora, 2009, pp. 291). Just sellisel põhjusel on paljud organisatsioonid valmis tegutsema oma kodanike kaitse huvides (Almog-Bar & Ajzenstadt, 2010, pp. 674).

President T. H. Ilvese avalikustas 2007. aastal kirjutise, milles ta nimetab Venemaad oma minevikku revideerivaks, isegi „taaselustavaks” maaks, mis on üha enam natsionalistlik ja šovinistlik ning kes üritab minna edasi omaenda poolt loodud „juhitava demokraatia” rada (Ilves, 2008, lk 5). Karaganovi doktriini kohaselt on Venemaal ja Läänel siiski mitmeid ühiseid huve, mille nimel tuleks koostööd teha (Karaganov, 1992, c. 45). Selleks on majanduslik koostöö jätkamine ja julgeolekualaselt terrorismi vastu ühiselt võitlemine.

Esimese peatüki teoreetilistest seostest konstrueeriti laiapõhjalise riigikaitse mõiste kui **piiritlemata riigikaitse, mis kaasab sõjalise ohu ning sõja korral kollektiivselt kõik institutsioonid ja kodanikud ühiskonna tegevusse säilitamaks riiklikku iseseisvust.**

Julgeolekuteooriate käsitluste peatüki esimese alapeatüki kokkuvõttena saab järeldusi teha et julgeoleku valdkonnas kehtivad piirid nii religioonide, ühiskondade kui ka sugude vahel. Kaasaegses ühiskonnas kombatakse neid piire, üritatakse neid lõhkuda ja ületada. Postmodernismi teooria on siiski ülekaalukas, mis toetab eelkõige kollektiivseid vaateid, mille tulemusena võiks maailmas valitseda strukturalistlik, õiglane, kõikehõlmav ja klassideta maailm. Taasiseseisvunud Eestit varitsevad julgeolekualased ohud, mida on vaja pidevalt korrigeerida. Ei ole tingimata turvaline, kui sul on suur naaber. Eestil on põhjust olla seoses julgeoleku ohuga pidevas valmisolekus meie okupatsioonikogemuse taustal ning võttes arvesse lähiajaloo sündmusi teiste Venemaa naaberriikidega. Venemaa seisukoht „*bellum omnium contra omnes*“ ehk „sõda kõikide vastu“ on jätkuvalt aktuaalne ka järgnevatel aastakümnetel, mida peab edasi lahendama meist järgmine põlvkond. Venemaa tõusvat huvi taas suurriigi loomisest teostatakse läbi militaar-poliitilise tandri, mis ohustab eelkõige tema naabritest väikeriike.

1.2. Naiste roll riigikaitstes Eestis ja välisriikides

Enamikus endistes Varssavi Lepingu Organisatsiooni maades, kaasa arvatud Eestis, on toimunud ka kultuurilised ja poliitilised julgeolekualased muutused nagu näiteks

postmoderniseerumine, demokratiseerumine ja militariseerimine. Militariseerimine on omakorda kaasa toonud hüppelise inimressursi jaotamise, eesmärgiga tegutseda rahu nimel. Naiste seostamine rahuga kinnistab aga soolisi stereotüüpe, mille kohaselt kirjeldatakse mehi aktiivsematena, tegutsejatena ja ratsionaalsetena ning naisi passiivsematena, ohvritena, emotsionaalsetena (Tickner, 1999, pp. 3-11). Sotsiaalkonstruktivistide arvates on sotsiaalne sugu jagatud toiming, mille kaudu me üksteist pidevalt mees- ja naissoost inimesteks loome (Eagly, *et al*, 2008, lk 201). Sellised stereotüübid kahjustavad ühtviisi nii naiste usaldatavust rahvusvahelises poliitikas kui ka riikliku julgeoleku küsimustes, sest nii kaua kui rahu seostatakse naiselikkuse ja passiivsusega, jääb rahu mõiste utoopiliseks ja ebarealistlikuks (Tickner, 1999, pp. 3-11). Praeguses sotsiaalses kontekstis astuvad aga naised üha enam traditsiooniliselt meeste pärusmaale töö ja poliitikas, mehed vastupidi on tasapisi üha enam hõivatud traditsiooniliste naiste tegevusega, nagu lapsekasvatamine ja majapidamistööd (Hochschild & Machung, 1989, pp. 12). Julgeoleku kindlustamiseks saab läheneda vaid kogu inimkonna organiseeritud kaasamisega. Kuid vaatamata emantsipatsiooni- ja feministliku poliitika arengule, on naiste madalam positsioon olnud probleemiks terves maailmas nii indiviidi kui ka ühiskonna tasemel (Laas, 2000, lk 6).

Euroopa on võtnud eesmärgiks saavutamaks võrdsust naiste ja meeste vahel kõikides elulistes valdkondades (European Union, 2015, p 6). Postmodernistid ja queer-teoreetikud väisavad, et dihhotoomsed kategooriad nagu maskuliinsus-feminiinsus, subjekt-objekt, aktiivne-passiivne, vaoshoidja-vaoshoitav, autonoomsus-sõltuvus ühtaegu nii moodustuvad meie individuaalsuse, kui ka seavad sellele piirangud (Eagly, *et al*, 2008, lk 160). Postmodernism ei kujuta endast aga ühtset koolkonda või õpetust, vaid selles valitseb killustatus, milles inimene peab õppima elama maailmas, kus harjumuspärased vastandid pidevalt vahetuvad ja segunevad (Saarinen, 2007, lk 202).

Lääneliku kapitalistlike demokraatiate intellektuaalse ja akadeemilise kultuuri vaatepunktist on siiski feminismist ning postmodernismist saamas meie aja kaks juhtivat mõttevoolu. Võitluses lääne valgusajastu ning modernsete suurte narratiividega on avastatud neil mõttevooludel omavaheline lähedus. (Nicolson, 2006, lk 23)

Psühhoanalüütikute Chodorow'i ja Benjamin'i varased feminismi teooriad aitasid kirjeldada sotsiaalsete sugude päritolu ja nende reprodutseerimist ühiskondlikus ning individuaalses elus. Lisaks näitasid need teooriad meile ka seda, kuidas tulenevalt tõigast on soorollid

inimese psüühikasse tugevasti juurdunud ning nende muutmine on paraku komplitseeritud. (Eagly, *et al.*, 2008, lk 157)

Kaasaegsetes sõnavabadust lubavates riikides on feministid üha enam hakanud ühiskonna alustalasid ja mõttemaailma muutma. Ühiskond on rajatud lepingule ning lepingu loomine selleks, et sealt siis inimese sotsiaalseid kohustusi tuletada (Mill, 1996, lk 151). Kuid siiski on igaüks ühiskondlikku kaitse eest ühiskonnale midagi võlgu. Inimene elab ühiskonnas ja see nõuab vältimatult, et kõik peavad teiste suhtes järgima teatud käitumistavasid. (Mill, 1996, lk 151) Feminismiks loetakse ühiskondliku mõtte suundumust, mis püüab kindlustada naise positiooni ühiskonnas ning on vastu sellele, et ühiskonda juhivad ainult mehed. Feminism toonitab naise võrdõiguslikkust mehe kõrval ning püüab lisaks saavutada ühiskondlike praktikate ja ka mõtteviiside muutumist selliselt, et sugupoolte võrdsus oleks tagatud. (Saarinen, 2007, lk 173)

Feminismi on läbi aegade esinenud neljas laines (Rampton, 2015):

- esimene laine (*first wave feminism*) lõi naiste organiseeritud liikumise oma poliitiliste õiguste kaitseks 1880ndatest kuni 1920ndateni;
- teine laine (*second wave feminism*) lõi liikumise naiste vabaduste eest võitlemiseks 1960ndatel;
- kolmas laine (*third wave feminism*) sai alguse 1990ndatel postkoloniaal ja postmodernistlikel mõtlemisalustel, sealhulgas sisaldades mõisteid nagu universaalne naiselikkus, keha, sugu, seksuaalsus ja heteronormatiivid;
- neljas laine (*fourth wave feminism*) on tänapäevase feminismi mudel, kus naised on saavutanud juba teise feminismi laine tunnused oma elus, karjääris ja poliitikas.

Sotsiaalse rolli teooria vaadete põhiselt võib soorollide võrdsusi märgata majanduslikult detsentraliseeritud ühiskondades, kus keerulisi tehnoloogiaid ei kasutata (Eagly, *et al.*, 2008, lk 273) ja postindustriaalsetes ühiskondades, kus sündivus on madal ning naised on olulisel määral avardanud oma juurdepääsu sotsiaalsetele rollidele, millega kaasneb neile ka rohkem võimu ja autoriteeti (Eagly, *et al.*, 2008, lk 289). Kaasaegsed feministlikud psühhoanalüütikud Chodorow ja Benjamin väidavad, et sugu on nii individuaalne kui kultuuriline, subjektiivne kui ka arengu mõistes postoidipaalne, kus inimesed ei tunneta oma sotsiaalset sugu ei ühel

kindlal objektiivsel jälgitaval viisil ega ka ainult subjektiivsel viisil (Eagly, *et al*, 2008, lk 158), kuid naised ongi alati olnud kui turvalisust ja kodu-hindavate isikute sümbol. Kui naised on meestega võrreldes märgatavalt rohkem seotud teiste eest hoolitsemisega väljaspool oma kodu (Gerstel, 2000, pp. 467-483), siis hoolitsemiskohustust võibki pidada naiseliku soorolli keskmeks.

Feministlikud ajaloolased on viimase kahe aastakümne jooksul avastanud mitte üksnes naised ja nende senini nähtamatuks jäänud elud ja töö, vaid ka selle, kuidas nad on ümber hinnanud ja õpetanud meid teistsuguse pilguga vaatama sellistele traditsioonilistele naiselikele ning varem halvustatud tegevustele nagu keelepeks ja lapitekkide valmistamine (Nicolson, 2006, pp. 31).

Kuigi Boothi (1994) võrdlus emantsipatsiooni ja turvalisuse vahel on emotsionaalne, on turvalisuse määratlus jagunenud siiski kahte aspekti:

- mõiste „turvalisuse“ liiga lai käsitlemine muutub inimkonna tähenduses arusaamatuks analüütiliseks vahendiks;
- inimkonna emantsipatsiooni loomine praktikas võib tekitada anarhilise olukorra, kus vägivald on muutunud legitiimseks ja inimkonna omavahelised suhted muutuvad veelgi teravamaks.

Inimväärikuse põhimõttel sünnivad kõik inimesed vabade ja võrdsetena (OHCHR, 1948). professor Mohamad G. Alkadry ja dr Leslie Tower'i väidetel säilivad naiste edutamisel palgalõhed, mis mõjutavad naisi tervikuna järgneva põlvkonnani kuni aastani 2056 ning ennustavad siiski ligikaudu 10%-list erinevust (Tower & Alkadry, tsit Guy, 2014, pp. 271). Sotsiaalselt konstrueeritud soorollide filosoofia alused mõjutavad siiski naisi ja mehi näiteks töökoha valikul, mis on kaasaegses ühiskonnas palgalõhede tekitaja (Tower & Alkadry, tsit Guy, 2014, pp. 270). On töökohti, mis sobivad eelkõige naistele ja on töökohti, kus domineerivad mehed ning naised on tavaliselt teenindussektoris ja mehed julgeolekuvaldkonnas (Tower & Alkadry, tsit Guy, 2014, pp. 268).

Meditiinidoktor ja pikaajaline vabatahtlik kaitseliitlane Anne Must leidis, et naiste rollide muutus julgeolekualases valdkonnas on kindlasti üks oluline ühiskonna sidususe alustalad, sest eelkõige omavad nad võrreldes meestega keskmiselt paremat haridust (Must, 2002). Naistel on olnud võimalus astuda välja meessoos selja tagant ning naised on jõudnud kõrgetele

positsioonidele avalikus elus, saavutanud ühiskonnas mõjuvõimu, mida neil varem sotsiaalse grupina ei ole olnud (Laas, 2000, lk 6). Samuti on naise kogemusmaailma ja naiselikku elunägemist toonitav filosoofiline suundumus viimastel aastakümnetel üha jõulisemaks muutunud (Saarinen, 2007, lk 173) ning kuna naiste pärusmaaks sõjaolukorras on tsiviilsfäär, siis seostuvadki tsiviilväärtused naiselike väärtustega (Marimaa, 2013, lk 164).

Naisi mainitakse tavaliselt vaid tagalas tegutsevatenä, kuid praeguses maailmaolukorras on tagala muutunud ohtlikuks paigaks, mis nõuab seal olles spetsiaalset ettevalmistust. Kaitseväge ja oma riigi kaitse peavad olema iga kodaniku südameasi (Mõts, 2010, lk 6). Seega ei ole mingeid aktsepteeritavaid põhjusi naiste eemaldumisel riigikaitsest. Üheks võimaluseks võiks olla Iisraeli näitel naiste kohustuslik ajateenistus. Esimese NATO riigina on ka Norra Kuningriik alates 2016. aastast kehtestanud naistele kohustusliku ajateenituse. „*Eesti jälgib huviga Norra kogemust naiste ajateenistusse kutsumisega, sest rahvastiku olukorra tõttu peab ka Eesti kaasama riigikaitseesse rohkem naisi*“, ütles endine kaitseminister Sven Mikser kohtumisel Norra Kaitseväge juhataja admiral Haakon Bruun-Hansseniga (Jugaste, 2014). Näiteks Soome parlamendis võeti juba 17.02.1995 vastu seadus, mis võimaldas 17-29 aastastel naistel astuda vabatahtlikku ajateenituse ning ajateenituse iseloom ja tingimused on samad nagu meestel (Harakka & Villanen, 2002, s. 30). Ka praegune Eesti Kaitseväge juhataja, kindralleitnant Riho Terras, näeb aastaks 2024 Norra Kuningriigi eeskujul sama suunda ka Eestis (Terras, 2014). Kuid see on vaid üks ja lihtsaimaid võimalusi toimivasse riigikaitseesse järkjärgult ka naisi integreerida.

Ehk võiks kaitseväekohusluse vasteks lisaks pakkuda seadusega reguleeritud tsiviilteenistust või asendusteenistust? Ühtset ja kõigile sobivat mudelit on inimeste individuaalsete omaduste – nii füüsiliste kui vaimsete – tõttu võimatu leida ja seetõttu on vajalik ja mõistlik naistele riigikaitsekohusluse sees jätta avatuks alternatiivid ning tunnustada ja muuta loomulikuks naiste osalemine sõjaväelises ajateenistuses, jättes kandva osa siiski tsiviilteenistusele (Must, 2002).

Ameerika ajaloo filosoofiadoktori Judith Lawrence Bellafaire uuringu „Tsiiviilteenituse rolli mudelid“ järgi pakkus DACOWITS (Defense Advisory Committee on Women in the Services, naiste nõuandekomitee, autori tõlge) palju väärtuslikke ideid teha aktiivset sõbralikku koostööd militaarteenitusega. Esiteks, pakkudes võimalusi anda oma panus riigi teenimiseks. Teiseks, tõstes sellega naiste prestiiži kaitsevaldkonnas ja kolmandaks, aidates vähendada feminismi lõhet tsiviil- ja militaarühiskonna vahel. (Bellafaire, 2006, pp. 424-436)

Iisraeli heaoluriigis on käimas naiste kodanikuühiskonna loomine, mis toob kaasa muutusi riigistruktuuris ja ideoloogias (Almog-Bar & Ajzenstadt, 2010, pp. 675). Jeruusalemma Hebrewi Ülikooli dr Michal Almog-Bar ja professor Mimi Ajzenstadt on käsitlenud Iisraeli naiste heaolu tagamist, luues soolise võrdõiguslikkuse, mis iseloomustab heaoluriigi selektiivsete kriteeriumite väljaselgitamisel nelja organisatsioonilist tunnust (Almog-Bar & Ajzenstadt, 2010, pp. 675):

1. majanduslik, kultuuriline ja sotsiaalne marginaliseerimine;
2. alternatiivsete tegutsevate organisatsioonide ideoloogia ja tööspidamine heaoluvaldkonnas;
3. kodanikuühiskonna organisatsioonide loomine usu, rahvuse või varalise iseloomu kriteeriumitel;
4. bürokraatlike protseduuride nõustamine.

Aastaks 2014 oli Iisraelis registreeritud üle tuhande abistava naisorganisatsiooni, kelle peamiseks tegevuseks oli küll Iisraelis elavate naiste rahuaegne abistamine, kuid nad on ettevalmistatud ka oma riiki sõjaolukorras abistama (Almog-Bar & Ajzenstadt, 2010, pp. 675). Iisraeli erinevaid kodanikuühiskonna abistavaid organisatsioone saab majanduslikus mõttes nimetada kolmandaks sektoriks, kus on välja kujunenud omad kriteeriumid ja teenused.

Üheks võimaluseks ühiskondlike jõudude riigikaitsele mobiliseerimisel on suurendada mehe ja naise võrdsust, pööramata tähelepanu nende füsioloogilisele erinevusele ja et naised hakkavad täitma tavapäraselt meeste rolle kuni kohustusliku sõjaväeteenistusse värbamiseni (Kalling, 2003, lk 188), kuid ometigi ollakse ühiskonnas veendunud, et sõjalise ohu korral ikkagi mehed lähevad sangarina lahingusse ja naised jäävad kodu ja perekonna eest hoolitsema.

Üldjuhul ei ole ühiskond senini lõplikult aktsepteerinud naiste osalemist relvajõududes. Selle peamiseks põhjusteks on pere kasvatamine, naiste vähene osakaal militaarses organisatsioonis ja kogemus sõjapidamises. Naised on eelkõige ühiskonna poolt oodatud teenindus- ja sotsiaalsektorisse, sest see on füüsiliselt kergem ja seal on võimalik ennast paremini teostada (Tower & Alkadry, tsit Guy, 2014, pp. 270). Kuid juba Teise maailmasõja alguses värvati Nõukogude Liidus naisi tööstustesse ja teistesse armeed toetavatesse rollidesse, et hoida üleval kogu hiiglaslikku sõjatööstuse majandust. Ka Teise maailmasõja

aegses Soomes loodud evakueerimiskeskustes oli naiste roll mehi julgeoleku- ja kaitsetegevustes moraalselt toetada ning saata neid sõtta. Nende naiste peamine ülesanne oli aga sõjas hukkunute eest hoolt kanda enne nende perekonnale üleandmist (Kivimäki & Tuomas, 2009, pp. 290-291).

Soome naised on meenutanud oma sõjaaegseid töökohustusi, mis oli täis sitkust ja visadust (Hytönen, 2014) ning kui Soome valmistus 1941. aastal Jätkusõjaks, mis kestis kuni 1944. aastani, olid naised juba harjunud 1940. aastal lõppenud Talvesõja ajast riiki toetavate eritöödega ja sõjatööstus oli üks tähtsamaid valdkondi, milles naised kriisiajal tegutsesid. Teine oluline valdkond oli põllumajandussektor ja kolmas valdkond vabatahtlik teenistus tagalas. (Lähtenmäki, 2002, s 168-177)

Soome valitsuse 2010. aasta ühiskonna julgeoleku strateegia resolutsioonis on üheks funktsiooniks majanduse ja elutähtsa taristu toimimise tagamine ning elanikkonna igapäevaste vajaduste rahuldamise kindlustamine kriisiajal (Soome Kaitseministeerium, 2010, pp. 16). See valdkond nõuab aga suurt tööjõureservi. Soome naistel on pikk kogemus töötamises mitmetes erinevates ülesannetes kriisipiirkondades (Harakka & Villanen, 2002, s. 32) kuid erinevalt Soomest ei ole Eestil selliseid sõjalisi kogemusi, kuidas kriisiajal rakendada naisi riigikaitse tegevusse. Praegune nõunik Eesti Vabariigi alalises esinduses Euroopa Liidu juures ja Tartu Ülikooli aspirant Annika Talmar-Pere nendib, et Soome püüab võimalikult suurel määral ennetada kriisist johtuvaid tegevusi, tehes rahuajal selleks kõikvõimalikke ettevalmistusi, aga Eestis tegeletakse vaid tagajärgede likvideerimisega (Talmar, 2009, lk 131).

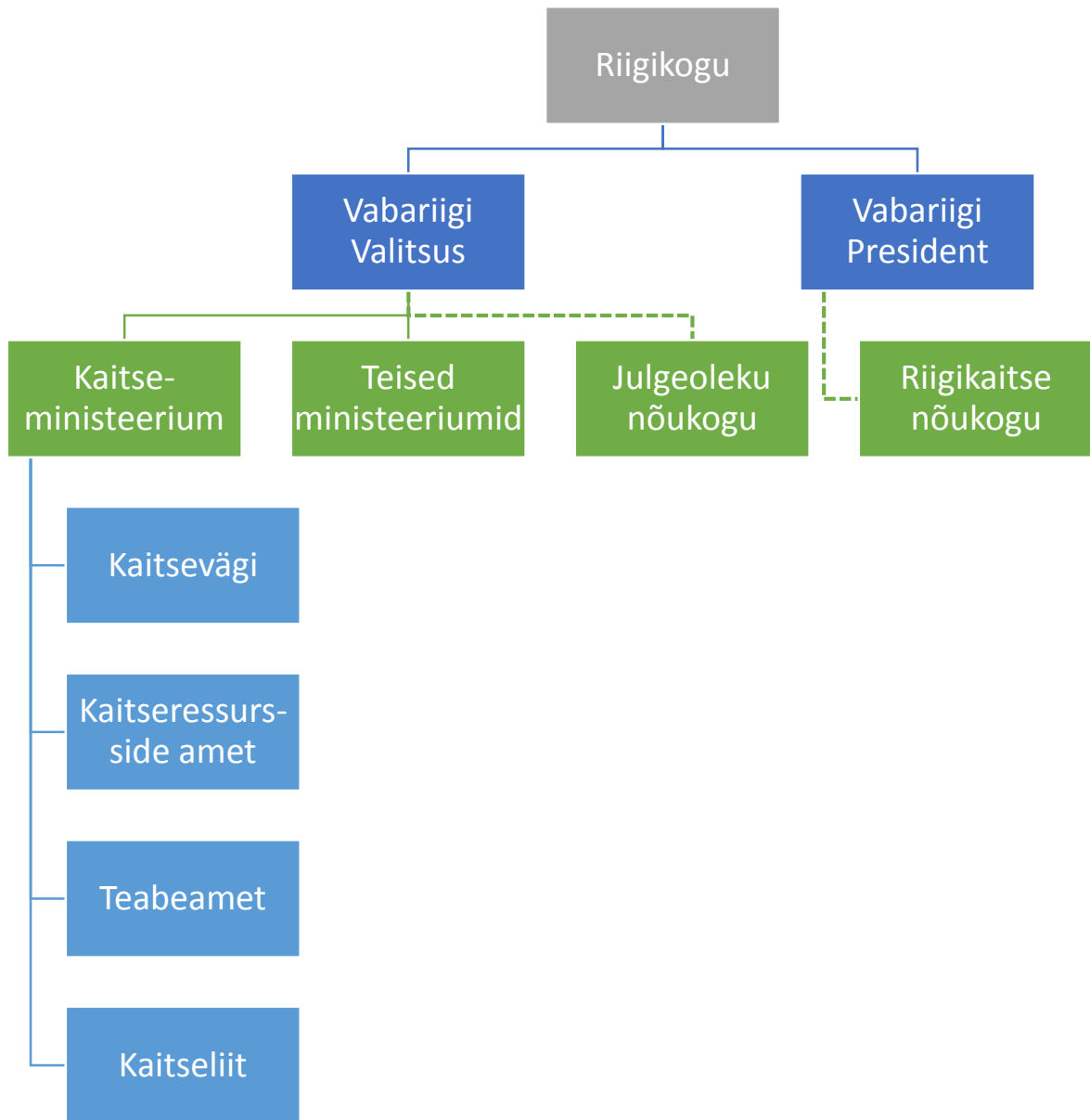
Eestis on loodud tegevuskava ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 „Naised, rahu ja julgeolek“ rakendamiseks (Välisministeerium, 2010), milles tuuakse välja naiste kaasamise võimalused nii sise- kui välisjulgeoleku poliitikas, kuid seda suuresti vaid militaartasandil läbi Kaitseväge ja Kaitseväe üksuste. Ettevalmistusplatvorm relvata riigikaitseks sisuliselt puudub. Oluline ei ole see, kas naised peaksid olema integreeritud Kaitseväge relvajõududesse, vaid oluline on see, kus ja kuidas nad saaksid kaasa rääkida tänapäeva uut moodi sõdades.

Julgeolekuteooriate käsitleste peatüki teise alapeatüki kokkuvõttena toodi välja ühiskonna poolset suhtumist soorollide erinevusse, arvestamata tegelikke naiselikke väärtusi. Eelkõige tuuakse siin esile kaasaegseid psühhoanalüütikuid Nancy Chodorowi ja Jessica Benjamini, kelle arvates tuleb kaotada soorollide vahelised ühiskondlikud piirid, et kaasata kõiki liikmeid

kogukonda võrdselt panustama, tagades sellega turvalise ühiskonna (Eagly, *et al.*, 2008). Samas, sõda õpetab ja paneb muutma maskuliinset käitumist ühiskonnas ning tegutsema ühiselt kogukonna ja riigi heaolu nimel nagu võib välja tuua Soome ja Iisraeli näitel. Eesti demokraatlik ühiskond on valmis tegutsema soorollide võrdsuse nimel ja on andnud võimaluse kõikidele ühiskonnagruppidele esindada kriisiolukorras oma valmisolekut kodanikuna, kuid tulemus ei ole olnud ootuspärane.

1.3. Laiapõhjalise riigikaitse põhimõtted ja õigusruum

Eesti riigikaitse on üles ehitatud eesmärgiga säilitada riigi iseseisvus, maa-ala, territoriaalvete ning õhuruumi lahutamatu ja jagamatu terviklikkus, põhiseaduslik kord ja rahva turvalisus (EATA, 2014). Riigikaitse kõrgeim juht on president (Eesti Vabariigi põhiseadus, 1992) ja otsustajaks rahva poolt valitud riigikogu, kelle tööorganid on erinevad valitsusasutused. Valitsusasutuste kaudu viiakse ellu riigikaitset nii rahu- kui ka sõjaajal (vt joonis 1).

Joonis 1. Eesti riigikaitse juhtimise struktuur (Kaitseministeerium, 2015) (autori koostatud)

Sõjaline oht ümbritseb meid aga kõikjal ja ilma, et me seda ise tajuksime. Sõda ei tähenda klassikalises mõttes alati relvastatud vastuseisu, vaid kriisi võivad tekitada terrorism, kübersõda, infosõda, erinevad õnnetused, kuritegevus ja energiasõda (Raidma, 2014). Lisada võib veel hetkel Euroopas valitseva pagulaskriisi, mis kahtlemata paneb riigid demokraatlikult tegutsema julgeoleku turvalisuse säilimise nimel. Selleks, et kogu sõjaline kaitse oleks efektiivne, on vaja tsiviilsektori toetust nii siseriiklikult kui ka rahvusvahelisel tasandil (Raidma, 2014). Eesti riik otsib vasturelva demokraatia üldise huvide ja julgeoleku tagamiseks õiguslikel alustel. Parlamentaares vabariigis kehtivad ühtsed reeglid ühtsete standardite järgi ja kõiki indiviide koheldakse võrdselt (Võrdse kohtlemise seadus, 2008).

Hetkel on riigikogus vastu võetud erinevaid seadusi, mida rakendatakse julgeoleku mõistes laiapõhjalises riigikaitstes. Olulisemad regulatsioonid on järgmised:

- Eesti Vabariigi põhiseadus (1992);
- riigikaitse seadus (2015);
- hädaolukorra seadus (2010);
- Kaitseväge korralduse seadus (2008);
- erakorralise seisukorra seadus (1996);
- kaitseväeteenistuse seadus (2012);
- Kaitseleidiu seadus (2013).

Riigikaitse seaduse §-s 5 määratletakse ära eelkõige julgeolekueesmärgi saavutamiseks vajaminevad strateegilised ülesanded, mille kohaselt üheks eesmärgiks on elutähtsate teenuste toimepidevuse kindlustamine (Riigikaitse seadus, 2015). Riigikaitse arengukava alusel käsitletakse elutähtsate teenustena ühiskonna ja riigi toimimise tagamiseks hädavajalikke teenuseid („Riigikaitse arengukava 2013–2022“ heakskiitmine, 2013). Nende teenuste toimepidevuse tagamise eesmärk on kindlustada tsiviilühiskonna toimimine mistahes ohuolukorras ("Riigikaitse arengukava 2013–2022" mittesõjaliste osade heakskiitmine 2014). Ühiskonna toimimine kriisi- ja sõjaajal on meie endi kättes ja eelkõige väljendub see rahva tahtest midagi selle heaks teha.

Vabatahtlike riiklikult toetatavaid ühiskonna siseturvalisuse arengut edasiviivaid organisatsioone on mitmeid, kelle panust ei ole võimalik alahinnata. 2013. aastal Praxise poolt läbiviidud uuringuaruandes „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ selgus, et 58% kõikidest vabatahtlikest on keskmiseks vabatahtlikuks siiski naine. Populaarsemad vabatahtliku panustamise valdkonnad 2013. aastal olid keskkonnakaitse ja loodushoid, kohaliku elu edendamine ja noorsootöö, millesse panustas ligikaudu kolmandik kõigist vabatahtlikest. Sama uuringu põhjal oli langustrende võrreldes 2009. aastaga näha aga sotsiaaltöö ja tervishoiu ning siseturvalisuse valdkonnas, 37%-lt 2009. aastal 16%-le 2013. aastal. (Uus, *et al.*, 2013, lk 28) Uuringu koostajate arvamus languse põhjuse kohta on pigem 2013. aasta küsitluse meetoodika muutus võrreldes 2009. aastaga. Kuid just eelkõige sotsiaalsektorisse, siseturvalisusesse ning meditsiini ja tervishoiu valdkonda panustamine muutuvad kriisi- ja sõjaajal riiklikult tähtsateks vajalikeks tegutsemisvaldkondadeks, kus naiste panus on hindamatu.

Rootsi Kuningriigi rahvatervise teadustöö professor Gerry Larsson ja Rootsi Sõjakolledži dotsent Ann Enander on uurinud inimeste kriisivalmisolekut ning nad jõudsid kolmele põhilisele järeldusele (Larsson & Enander, 1997, pp. 11-21):

1. inimesed on riigi edastatava riskikommunikatsiooni vastuvõtjad ja tarbijad;
2. inimesed etendavad olulist rolli kriiside ennetamisel ja nendeks valmistumisel;
3. ühiskonnad, kus inimesed on koolitatud ning tunnevad ennast osana kriiside ennetamisel ja nendeks valmistumisel, on kriiside poolt märksa vähem haavatavamad.

Hädaolukorra seaduse mõistes on elutähtsa teenuse osutaja riigi- või kohaliku omavalitsuse asutus või juriidiline isik, kelle pädevusse kuulub elutähtsa teenusena määratletud avaliku halduse ülesande täitmine või elutähtsat teenust osutav ettevõtjana tegutsev isik (Hädaolukorra seadus, 2010). Ülesannete jaotus toimib erinevate valitsusasutuste vahel, kelle vastutusvaldkonda vastav elutähtis teenus jääb (Riigikaitse strateegia heakskiitmine, 2010) ning valitsusasutustel on kohustus koostada elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamise plaanid ja neid vastavalt vajadustele pidevalt täiendada. Awareness and Preparedness for Emergencies at Local Level (APELL) programmi konsultandi Janet B. Stevensi arvates on kohalikel omavalistustel oluline roll sõjalises kriisiolukorras riskide identifitseerijana, kellele pannakse suurimad ootused kogukonna planeerimisel (Stevens, 1998, pp. 407-409).

Riigikaitse arengukavas planeeritud tegevused keskenduvadki riigikaitseolulistele elutähtsate teenuste toimepidevuse suurendamisele kriisi- ja sõjaaja tingimustes („Riigikaitse arengukava 2013-2022“ heakskiitmine, 2013). Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud riigikaitse strateegia sätestab riigikaitseolulistele elutähtsate peamiste teenustena näiteks elektrivarustuse, vedelkütusega varustamise, sidevõrgu, sealhulgas telefoni, andmeside, mereraadio, ringhäälinguvõrgu ja transporditaristu, sealhulgas strateegiliselt oluliste sadamate, lennuväljade, raudteeveoteenuse ning riigi põhi- ja tugimaanteede toimimise (Riigikaitse strateegia heakskiitmine, 2010). Lisaks on riigikaitseolulistele elutähtsad teenused veel eriarstiabi, kiirabi ning veevarustuse ja kanalisatsiooni toimimine, sularaha kättesaadavus, finantsmaksed, päästetööde võimekus ning avaliku korra tagamine (Lugna, 2011). „Riigikaitse arengukava 2013-2022“ mittesõjaliste osade alusel on aastaks 2022 valitsusametkondadel kohustus teada täpselt nende riigikaitseolulisi rolle ja planeeritavaid arendustegevusi („Riigikaitse arengukava 2013-2022“ mittesõjaliste osade heakskiitmine, 2014).

Suur osa elutähtsate teenuste osutajatest on siiski erafirmad, kes pole oma senistes riskianalüüsidest sõjaga arvestanud (Lugna, 2011). Juriidiliste isikute kaasamine on vaieldamatult vajalik tegevus laiapõhjalise riigikaitse teostamiseks, sest just juriidilised isikud omavad vastavasisulist kogemust ja vajalikke vahendeid selle teostamiseks. Probleemi olemus tuleb välja alles siis, kui laiapõhjalise riigikaitse füüsilised teostajad mobiliseeritakse sõjalisse tegevusse ning tagala jääb selle arvelt kindlustamata. Eestil on õnneks põhiseadusest tulenev õigus kasutada kaitseks kõiki oma vahendeid ja võimalusi, kuigi valmisolekut selleks tuleb oluliselt edendada, muuhulgas ka julgeoleku ja riigikaitse õigusnormistikku (Linnas, 2015, lk 286). Eesti riigikaitse alustalaks on põhiseadus, mille § 124 alusel peavad Eesti kodanikud eelkõige kaitsma oma riiki üldistel alustel (Eesti Vabariigi põhiseadus, 1992), mille eesmärk ei ole ainult kaasata elukutselisi ja riigikaitse teenivaid kodanikke, vaid kriisi- ja sõjaajal osalevad riigikaitse ka erinevad asutused ja organisatsioonid. Uue riigikaitse seaduse käsitluses tähistab mõiste „riigikaitse“ kõiki täidesaatva võimu poolt elluviidavaid tegevusi erinevates valdkondades, mille eesmärk on hoida ära ja vajadusel tõrjuda Eesti vastu suunatud ründeid (Riigikaitse seadus, 2015).

Naised ei ole teadlikud, millisteks piiranguteks ja kohustusteks nad peavad ennast valmistama. Seda tulemust toetab „Avalik arvamus ja riigikaitse“ varasem uuring (Kivirähk, 2015, lk 31), milles elanikud hindavad oma oskust võimaliku kallaletungi korral käituda küllaltki madalalt. 2015. aasta uuringus 76% naistest ei tea enda tegevustest midagi, kui Eestit ähvardab välisvaenlase sissetung. Sama uuringu alusel uuriti ka naiste informatsiooni vajadust nende kohustuste kohta riigikaitse ja riigikaitsealaste kohustuste kohta põhitöökohas, siis sellise informatsiooni järele oli vajadust nägud vaid keskmiselt 13% naistest (Kivirähk, 2015, lk 31). Sellest võib järelda, et teema on naistele jätkuvalt võõras ja neil puudub ettekujutus tegutsemiseks kriisiolukorras. Võimalik, et 2015 uuringu (Kivirähk, 2015) küsimused ei olnud üheselt arusaadavad ja vastajad keskenduvadki eelkõige ohtlikes tegevustes hakkama saamisega, kuid kahe uuringu tulemustest võis järeldada ühiskonna üldist teadmatust ja huvitust oma rollist ja tegemistest sõjaajal.

Riigikaitse seaduses rakendatakse mobilisatsiooni toetamiseks isikutele riigikaitsealist töökoostust, mis väljendub Eesti kodaniku või Eestis alaliselt elava isiku kohustusena teha riigikaitsealist või selle toetamiseks sealhulgas elutähtsate teenuste toimimiseks tehtavat tööd. Selle tegevuse hulka ei kuulu ajateenistus, reservteenistus ja asendusteenistus

(Kaitseministeerium, 2014). Samas seaduses on sätestatud ka riigikaitseliku töökohustusega ametikohad, milleks on Vabariigi President, Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Euroopa Parlamendi liige, riigikontrolör, õiguskantsler, riigisekretär, riigikohtunik, Riigikohtu, ringkonna-, maa- ning halduskohtu esimees, Eesti Panga Nõukogu esimees ja Eesti Panga president, vallavanem ning linnapea. Vabariigi valitsus võib seda nimekirja vajadusel ka täiendada. (Riigikaitseseadus, 2015) Riigikaitseliku töökohustusest on vabastatud alaealised, täielikult töövõimetus isikud ning Eesti pädeva ja Schengeni konventsiooni liikmesriigi pädeva asutuse antud viisa alusel Eestis viibivad kodanikud (Välismaalaste seadus, 2010). Kohalikele omavalitsustele määratletakse kriisi ajal erinevaid riigikaitseliku ülesandeid, mis sisaldavad eelkõige sotsiaalhoolekannet põgenikele ja orbudele ning ka enda haldusalas olevate elutähtsate teenuste toimepidet.

Teiseks töökohustuse liigiks isikutele kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra ajal on sundtöökohustus, mille rakendamise otsustab valitsusasutuse või kohaliku omavalitsuse üksuse ametiasutuse juht kuni kaheks ööpäevaks ning millest on vabastatud järgmised kodanikud (Riigikaitseseadus, 2015):

- 1) välismaalane, kes rahvusvaheliste lepingute või rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud normide alusel on vabastatud töökohustusest;
- 2) alla 18aastane isik;
- 3) naissoost isik perioodil, mil tal on töölepingu seaduse kohaselt õigus rasedus- ja sünnituspuhkusele;
- 4) täielikult töövõimetu isik;
- 5) Eestis välismaalaste seaduse § 43 lõigetes 1 ja 2 sätestatud alustel viibiv isik;
- 6) alla 12aastase lapse üks vanem või hooldaja;
- 7) raske või sügava puudega isik;
- 8) puudega isiku hooldaja hoolduskohustuse täitmise ajal;
- 9) sõjaaja ametikoha ülesandeid täitev tegevväelane;
- 10) riigikaitseliku töökohustusega koormatud isikud.

Kuni 2015. aasta lõpuni kehtinud sundkoormise seaduses kehtiv töökohustus toodi 2016. aastal kehtima hakanud riigikaitseseadusesse üle ja määratleti selles täpsemad tegevused sundtöökohustuses. Sundtöökohustuse erinevateks töödeks võivad olla töö- ja teenistussuhte väline töökohustus ehk kohustusliku töö tegemine, mida rakendatakse ühekordsete tegevuste

toetamiseks, nagu näiteks evakuatsiooni toetamine, varemete koristustööd, kraavi kaevamine või kohalike omavalitsuse elanike rakendamine purustuste likvideerimisele, taastamaks transpordivahendite liikumine (Kaitseministeerium, 2014). Sundtöökohustuse panijaks võib olla kohalik omavalitsus, näiteks kui sõjaseisukorra ajal on vajalik korraldada kiiresti inimeste või kultuuriväärtuste evakueerimine (Kaitseministeerium, 2014).

Tsiviilisikute sõjaegse kaitse Genfi IV konventsiooni esimese lisaprotokolli artikkel 61 annab tsiviilkaitse „*civil defence*“ tähenduse mõnede või kõigi allpool nimetatud ülesannete täitmisena, mis on mõeldud tsiviilelanikkonna kaitsmiseks sõjategevusest või õnnetustest tulenevate ohtude eest, ning tsiviilelanikkonna abistamiseks nende vahetute tagajärgedega toimetulemisel, samuti tsiviilelanikkonna ellujäämiseks vajalike tingimuste loomiseks. Nendeks ülesanneteks on (Genfi konventsioon, 1977):

- 1) hoiatamine;
- 2) evakuatsioon;
- 3) varjendite haldamine;
- 4) pimendamise korraldamine;
- 5) päästmine;
- 6) meditsiiniteenused koos esmaabiga ja usuline abistamine;
- 7) tuletõrje;
- 8) ohupiirkondade otsimine ja nende tähistamine;
- 9) saastetõrje ning muud sarnased kaitseabinõud;
- 10) hädamajutuse ja- varustuse võimaldamine;
- 11) hädaabi osutamine korra taastamisel ohupiirkonnas ja selle ülalhoidmine;
- 12) hädavajalikud tööd vältimatute avalike teenuste taastamiseks;
- 13) esmane hoolitsus hukkunute eest;
- 14) abi eluks hädavajalike objektide säilitamisel;
- 15) ülalnimetatud ülesannete täitmisega kaasnev tegevus, sealhulgas planeerimine ja organiseerimine.

Käesoleval hetkel ei ole võimalik sellist teenust kriisi- või sõjaajal osutada, kuna enamikel kohaliku omavalitsuse tasanditel puudub konkreetne toimimisplaan, kuidas hoida toimivana elutähtsaid teenuseid, kui inimressurs on laiali jaotatud otsesesse sõjalisse kaitseesse. Samas ei ole ka enamik omavalitsusi materiaalselt valmis vastu võtma ja paigutama sõjaajal Eesti-

siseseid sõjapõgenikke ning nende eest hoolt kandma, sest puudub ettevalmistus ja eelarvelised vahendid. Riigikaitse laia käsitus mõistetakse Eesti valitsemisüsteemi eri osades väga erinevalt – iga asutus tõlgendab seda endale sobival viisil (Jermalavičius, *et al.*, 2014, lk 55). Paljud ühiskondlikud organisatsioonid oleksid aga valmis koheselt tegutsema kodanike kaitse huvides ka rahuajal, kui oleksid selged vaated ja ülesanded avaliku võimu poolt defineeritud. Riigi arengu huvides edendatav ühiskonna sidusus ning elutähtsate teenuste toimepidevus kindlustab julgeolekut ka ohtude ilmnedes (Linnas, 2015, lk 298).

Sotsiaalministeeriumi hinnangul tuleb kindlasti osutada kaitsevalmiduse kõrgendamise ja sõjaseisukorra ajal järgmisi sotsiaalteenuseid (Kaitseministeerium, 2014):

- 1) tagada tuleks jätkuvalt asendushooldus (ööpäevaringsed erihooldekodud, üldhooldekodud, asenduskodud);
- 2) tagada tuleks turvakodude, varjupaikade, öömajade toimimine – nendes asutustes töötavatele isikutele peaks olema ka mobilisatsioonivabastus;
- 3) kohalikud omavalitsused peaksid osutama inimestele vältimatut abi ehk tagama abivajajatele söögi ja joogi (supiköögiteenus) ning ajutise peavarju (turvakodudes, varjupaikades, öömajades, vajadusel ka mujal, nt kultuurimajades, koolide võimlates vms);
- 4) kohalik omavalitsus peaks tagama vajadusel ja võimalusel inimestele kriisinõustamise.

Julgeolekuteooriate käsitluste peatüki viimase alapeatüki kokkuvõttena võib tunnustada valitsuse ja riigikogu pingutust taasiseseisvunud Eestis, et teadvustada ohu korral tsiviilosa kaasamise vajadust ja reguleerides tegevust häda-, kriisi- ja sõjaolukorras. Laiapõhjaline riigikaitsekäsitus peab hõlmama kõiki elutähtsaid teenuseid, et tagada sellega riigi julgeolek Eesti vastu suunatud sõjalise tegevuse korral (Jermalavičius, *et al.*, 2014, lk 49). Kahjuks ei ole piisanud vaid õigusaktidega reguleeritud tegevustest, kuna erinevate osapoolte vahel on veel piisavalt usaldamatust, mis on tingitud teadmiste puudumisest või vähesest koostööst (Jermalavičius, *et al.*, 2014, lk 57). Erinevate kultuuride, tausta ja religioonidega ühiskondades on julgeolekualaseid eesmärke võimalik kollektivistlikult saavutada, kui selleks on olemas kogukonna tahe ja riigipoolne toetus. Käesoleva uurimistö eesimeses peatükis kasutatud teooriad on omavahel seotud kogumina, milles postmodernistlik feminism on omavahel tugevalt seoses strukturalismi ja pluralismiga, mis tähendab eelkõige tasakaalukat ning kõikehõlmavat kaasaegset võrdset ühiskonda, milles puuduvad sugudevahelised vaenulikud hoiakud.

2. NAISTE OSALEMISE TAHE RIIGIKAITSES

Teoreetilises osas selgus, et riigikaitse ei ole pelgalt relvastatud jõudude ettevalmistus, vaid riigikaitse hõlmab endast kogu ühiskonna panust. Eriti on see tajutav riikide seas, kus iseseisvuse saavutamine on tulnud 20. sajandil läbi raskuste. Selliste riikide iseseisvuse ja julgeoleku säilitamine aga nõuab suuresti rahvusvahelist abi. Ka Eestis on kujundatud oma julgeolekupoliitika, mis keskendub peamiselt kuuetele laiapõhjalisele riigikaitse strateegilistele tegevussuunale (Riigikaitse strateegia, 2010):

1. sõjaline kaitse;
2. tsiviilsektori toetus sõjalisele kaitsele;
3. rahvusvaheline tegevus;
4. sisejulgeoleku tagamine;
5. ühiskonna elutähtsate teenuste toimepidevuse kindlustamine;
6. psühholoogiline kaitse.

Eestis korraldatakse Kaitseministeeriumi tellimusel igal aastal vähemalt üks küsitlus, mille eesmärk on välja selgitada kogu Eesti rahva kaitsetahe ja kaitsevalmiduse usaldusväärsus. Viimane küsitlus oli 2015. aasta kevadel. Ligi 80% küsitletutest, olid arvamisel, et selline laiapõhjaline lähenemine, mille kohaselt ei ole riigikaitse pelgalt Kaitseväe ja Kaitseliidu vaid enamiku riigiasutuste ja terve ühiskonna ühine ülesanne, on Eesti jaoks sobilik. Kuid selle uuringu lõppjärelendusena võib arvata, et riigikaitse laiapindne käsitus ei oma veel Eesti inimeste jaoks veel piisavalt konkreetset sisu. (Kivirähk, 2015, lk 6)

2.1. Valim ja uurimismetoodika

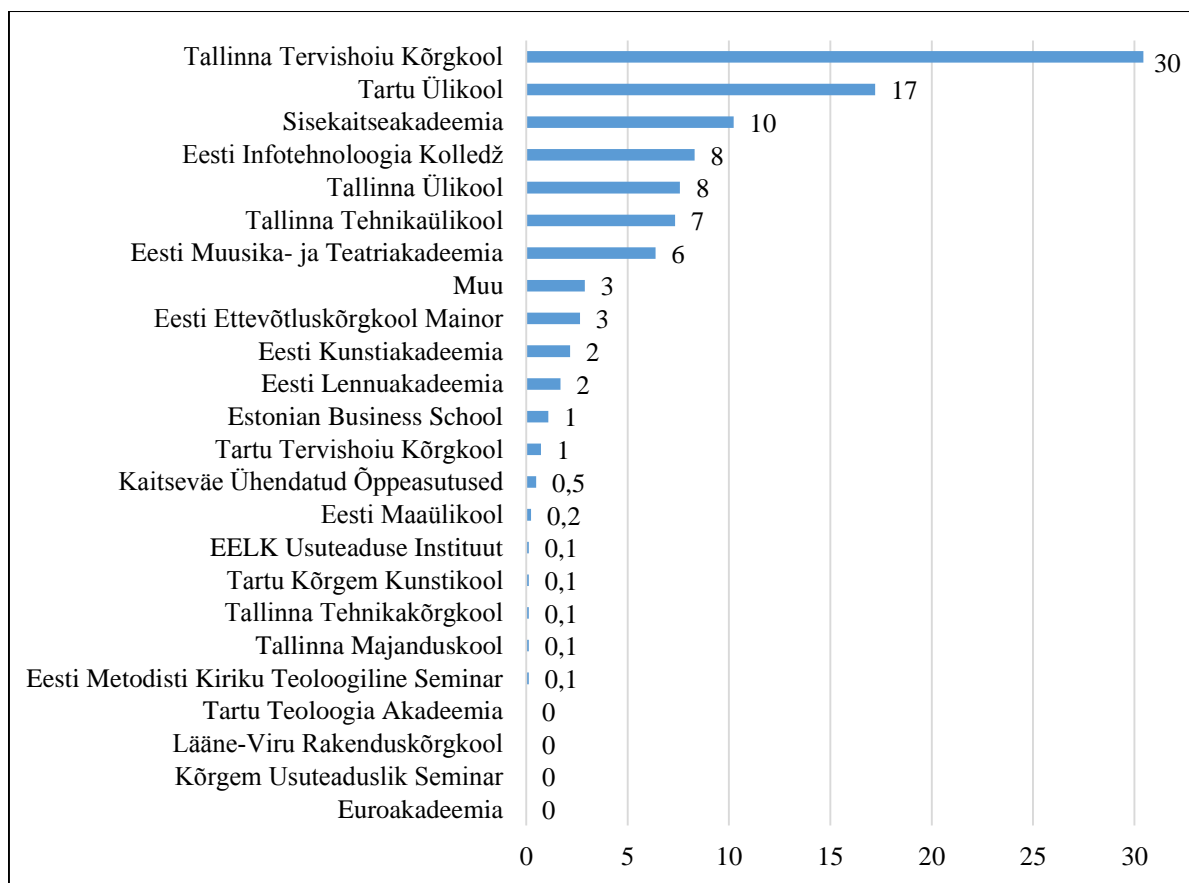
Käesoleva uurimise valimi alla võeti Eesti kõrgkoolides õppivad naistudengid eesmärgiga analüüsida nende hoiakuid ning seisukohti riigikaitse teemades, võttes arvesse nii sise- kui ka väliturvalisuse hetkeolukorda. Lisaks oli kõrgkoolides õppivate naistudengite valimi eeliseks eelkõige kõrgkoolide hea vastutulelikkus ning vastajatele läbi üliõpilasesinduste küsitluste edastamise hõlpsus.

Eesti Hariduse ja Infosüsteemide (EHIS) andmetel omandas Eestis erinevatest kõrgkoolides kõrgharidust 2014-2015. õppeaastal ligikaudu 32 tuhat naist (EHIS, 2015). 2015.-2016. aasta andmeid kõrgkoolides õppivate õpilaste kohta ei ole veel avaldatud ning uuringus lähtuti üldise üliõpilaste statistilisest langustrendist varasemate aastate lõikes (EHIS, 2015) ja prognoositavalt jääb 2015.-2016. õppeaasta kogu valimi võimalikuks ligikaudseks arvuks 30 tuhat naisüliõpilast.

Ankeetküsitlus saadeti kõikidele Eesti kõrgkoolidele ning anti sellega kõikidele õppivatele naistele vanuselise piiranguta võimalus uuringus osaleda. Valim ei esinda naisi, kellel puudub või on varem omandatud kõrgharidus. Küsitlus edastati kõrgkoolide avalike üldiste elektronposti aadresside kaudu.

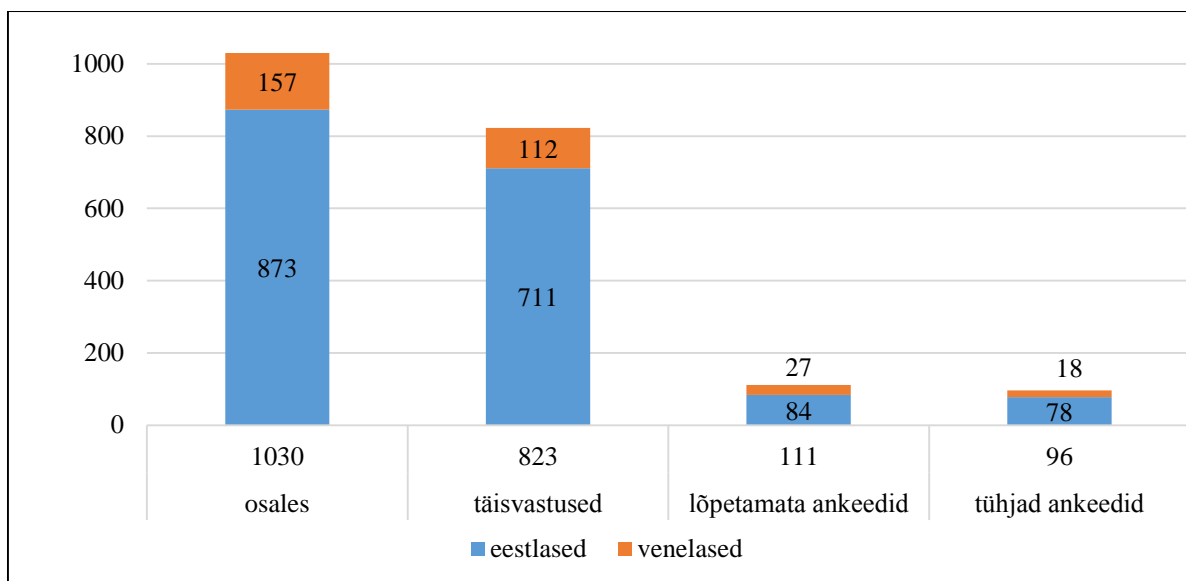
Küsitlus oli koostatud struktureeritud andmete kogumise ankeetküsitluse meetodil, mis võimaldab võrrelda inimkoosluse erinevusi ning neid väljendada arvudes (Neuman, 2011, pp. 275-358). Küsitlus uurimistöö eesmärgi saavutamiseks viidi läbi ajavahemikul 18.02.2016-06.03.2016 Sisekaitseakadeemia veebipõhises keskkonnas *LimeSurvey*, mis paikneb turvaliselt Siseministeeriumi infotehnoloogia ja arenduskeskuse (SMIT) veebiserveris, kus on tagatud ka ligipääs haldusala eest vastutavatele isikutele. Ankeetküsimused olid koostatud eesti ja vene keeles eesmärgiga tagada ka vene emakeelega üliõpilastele osalemise võimalus.

Küsitluse kestvuse ajal igapäevase monitooringu tulemusena selgus, et ligi kolmandikust kõrgkoolidest ei tulnud vastuseid. 01.03.2016 saadeti täiendav meeldetuletus valitud kõrgkoolidele. Koheselt tuli tagasiside kolmest õppeasutusest küsitluse kättesaamise kohta ja selle edastamine üliõpilastele ning ühes kõrgkoolis oli vajalik täita ka vastav taotlus kooli kaasamises uuringusse. Kuna küsitlusele vastamise aeg oli limiteeritud ja uuringu eesmärk ei olnud koolisisene õppespetsiifika, menetleti taotlus ühe tööpäeva jooksul positiivsele tulemusele. Vastuste statistika järgi ei tulnud lõpuks vastuseid neljast kõrgkoolist. Koolide lõikes osales kõige aktiivsemalt Tallinna Tervishoiu Kõrgkool, kus laekunud vastuste osakaal moodustas 30% kõikidest laekunud vastustest. Tallinna tervishoiu Kõrgkooli ootuspärasust kinnitab sealses koolis kõrge (70%) naisüliõpilaste osakaal (EHIS, 2015). 10% osakaalu ületasid veel Tartu Ülikool (17%) ja Sisekaitseakadeemia (10%). Ülejäänud õppeasutustest laekunud vastuste arv jäi alla 10% kogu vastustest (vt joonis 2).

Joonis 2. Uuringus osalenud kõrgkoolid (protsenti) (autori koostatud)

Uuringule laekus vastuseid 1030, millest täisvastuseid oli 823 (vt joonis 3), mis moodustas kõigist vastustest 80%. Lõpetamata ankeete laekus 111 korral, mis moodustas kõigist vastanutest 11% ja täiesti tühjasid ankeete oli kokku 96 korral, mis moodustas kogu vastuste koguarvust 9%. Mittevastamise põhjuseks võis olla tudengit ajaliselt segavad faktorid või teema mittehuvitumine. Täiesti tühjad ankeedid jagunesid keelkonniti peaaegu võrdselt ja keskmiselt iga kümnes nii eesti- kui ka venekeelne vastaja otsustas mitte vastata ühelegi küsimusele. Venelaste osakaal vastanutest oli 14% ja eestlaste osakaal vastavalt 86% vastanutest. Uuringu analüüs on tehtud täisvastuste ehk 823 naistudengi arvamusel põhjal.

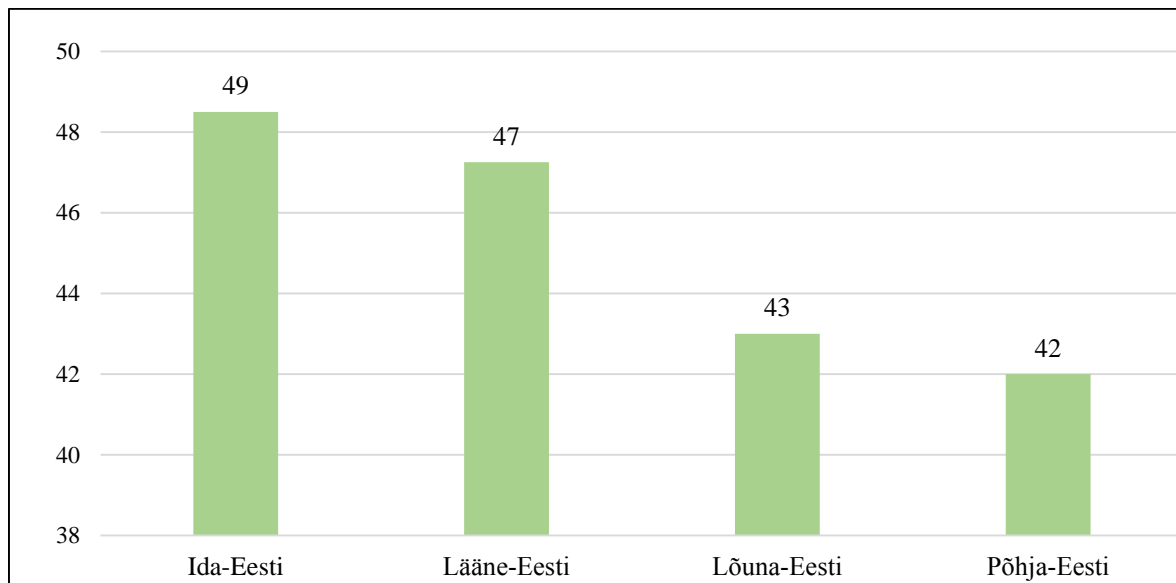
Joonis 3. Vastajate arv ja osakaal keelkonniti (autori koostatud)

Ankeetküsitlus koosnes 20 küsimusest ja küsimused olid jagatud nelja erinevasse kategooriasse (vt LISA 1 ja LISA 2):

1. arvamushinnang riigikaitsest;
2. riigikaitsealased teadmised;
3. isikliku valmisoleku ja kaitsetahte väljendus;
4. sotsiaaldemograafilised näitajad.

Parema ülevaate saamiseks kaitsetahte ja selle valmiduse kohta analüüsiti otseste küsimuste „Kas oleksite valmis astuma sõjaväeteenistusse, kui algaks sõda?“, „Kas Te olete plaerinud liituda mõne julgeolekuvaldkonnaga tegeleva vabatahtliku organisatsiooniga?“ ning „Mida Te teeksite, kui Eestis algaks sõda?“ alusel demograafiliselt piirkondliku keskmise kaitsetahte protsent, arvestades vastajate ülikoolieelset päritolu. Arvestati ainult neid vastuseid, milles vastaja väljendas kohest tahet või hilisemal perioodil olla osaline laiapõhjalises riigikaitstes. Eestlaste ja venelaste vaheline võrdlus antud küsimustes ei olnud vajalik, sest enamuse vene keelt kõnelevad naistudengid olid pärit Ida-Eestist ning tulemused ei oleks olnud võrreldavad. Maakondade geograafilist paiknemist arvestades koondati Eesti maakonnad nelja suuremaase piirkonda. Jõgeva, Lääne-Viru, Järva ja Ida-Viru maakonnast moodustati Ida-Eesti; Saare, Hiiu, Pärnu ja Lääne maakonnast Lääne-Eesti; Põlva, Valga, Viljandi, Tartu ja Võru maakonnast Lõuna-Eesti ning Rapla ja Harju maakonnast Põhja-Eesti. Tulemused kaitsetahte kohta (vt joonis 4) jäid kõikides piirkondades alla 50%. Suurim kaitsetahte on Ida-Eesti naistel

49%-ga ja väikseimat kaitsetahtet väljendati Põhja-Eestis. Maakonniti võrreldes oldi enam motiveeritud Jõgeva maakonnas 61% ja väikseim kaitsetahte väljendus Ida-Viru ja Harju maakonnas 35%. Kuna vastajate arv maakonniti erines suurima ja väikseima tulemuse vahel 30 korda, ei ole võimalik seda statistiliselt arvestada. Keskmise 45% kaitsetahte põhjal võib üldistatuna tulemusi arvestada selliselt, et iga teine naine oleks valmis andma oma panuse laiapõhjalisse riigikaitse.

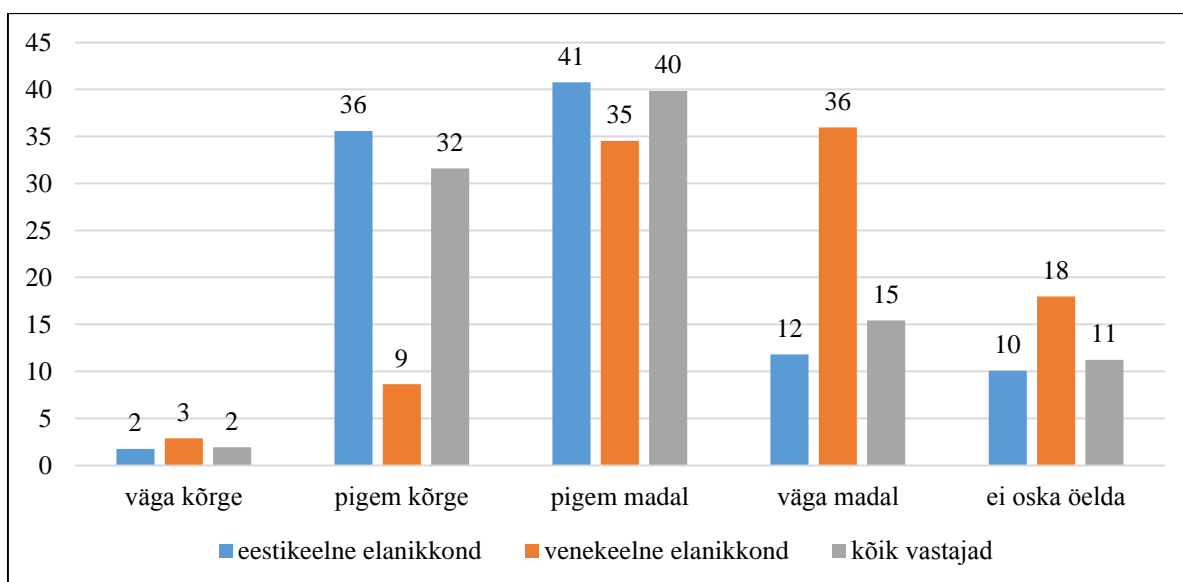

Joonis 4. Naiste kaitsetahte väljendus demograafilises võrdluses (protsenti) (autori koostatud)

Andmeanalüüs teostati andmeanalüüsiprogrammiga Excel. Kõikide küsimuste vastuste tulemused on eestlaste ja venelaste kohta välja toodud peamiselt protsentides, mis andis hea ülevaate järelduste tegemiseks. Selgitamaks empiirilises uuringus välja tõenäosuse statistilisuse erinevuse olulisust, koostati t-test mittevõrdsete variatiivsusega kogumi eestlaste ja venelaste vahel enamikes küsimustes. Keelkonna vahelises t-testis jäeti P-väärtuse arvutamisel välja vastusevariandid „ei oska öelda“ ja „muu“, sest sellised vastused ei näidanud oma olemuselt vastajate seisukohti ning ei anna t-testis olulisuse arvutamisel lisaväärtust. Keskväärtuste arvutamisel koostati skaala ühest neljani, milles väärtus 1 oli väga kõrge väärtusega kuni väärtus 4-ni, mis teisendati väga madala väärtusega vastuseks. T-testide p-väärtust võrreldi statistilise olulisuse nivool $p \leq 0,05$. Kuna tegemist oli protsentjaotusega, siis oluliste küsimuste järelduste tegemisel kasutati ka hii-ruut testi ja võrreldi seda statistilise olulisuse nivool $p < 0,01$. Kõikide t-testide keskväärtused ja hii-ruut tulemused on välja toodud lisas 4.

2.2. Tulemuste analüüs

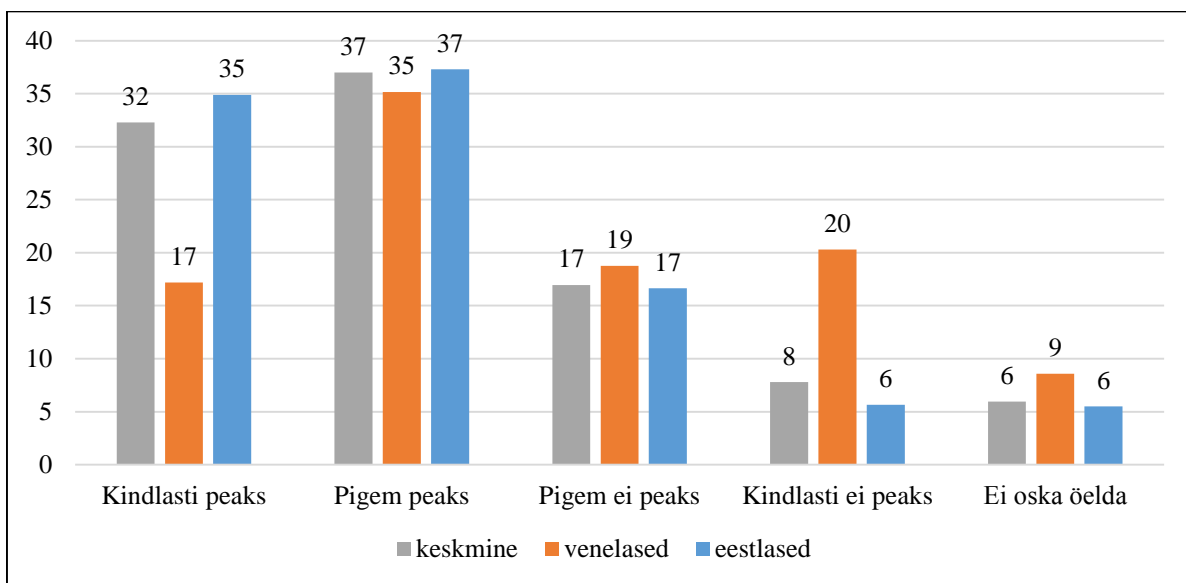
Uuringuga sooviti välja selgitada naisüliõpilaste arvamust riigikaitse üldise taseme ja võimekuse kohta. Käesolevas uuringus osalenud naistest hindas Eesti kaitsevõimet väga kõrgeks või pigem kõrgeks vaid 33% (vt joonis 5) küsitletutest. Tähelepanuväärne oli see, et vaid 12% vene keelt kõnelevaid ja 37% eesti keelt kõnelevaid naisüliõpilasi hindas kaitsevõimet pigem kõrgeks või kõrgeks. Keskmiselt 40% vastanutest hindasid riigikaitse võimet pigem madalaks ja 15% väga madalaks. Venelastest 71% hindasid Eesti riigikaitse võimet pigem madalaks või väga madalaks. Oma arvamust Eesti kaitsevõime osas ei soovinud keskmiselt iga kümnes vastaja avaldada. T-testi tulemustes selgus, et $t(144)=7,2$; $p=0,000$ ning eestlaste ja venelaste erinevused hinnangus Eesti kaitsevõimele on statistiliselt olulised.

Joonis 5. Naiste hinnang kaitsevõimele (protsenti) (autori koostatud)

Riigikaitse üheks oluliseks osaks oli selgitada välja naisüliõpilaste riigikaitsealased teadmised. Käesolevas uuringus küsiti naistudengitelt nende riigikaitseõpetuse läbimise osas ning arvamust riigikaitseõpetuse vajalikkusest. Riigikaitseõpetuse läbinute arv moodustas kõigi vastajate hulgas vähemuse. Vaid veerand vastanutest oli gümnaasiumis enne ülikooli astumist riigikaitsekursuse läbinud. Küsitluse tulemustest selgus, et riigikaitseõpetus on jätkuvalt oluline gümnaasiumites (vt joonis 6). Keskmiselt 69% kinnitas vajalikkust see aine kohustuslikus korras läbida ja 25% pidas seda mittevajalikuks. Seisukohata vastuseid oli vaid 6%. Riigikaitseõpetuse läbinutest veerand vastajatest ei pidanud vajalikuks muuta see aine kohustuslikuks.

Riigikaitseõpetuse mittepooldajaid moodustas kogu vastajatest kokku 25%, kellest ligi pooled olid enne ülikooli astumist omandanud gümnaasiumihariduse Harjumaal koolides. Kuna Harjumaalt oli ka kõige rohkem vastajaid, ei saa sellest veel järeldada riigikaitseõpetuse huvipuudumist. Keskmiselt iga kümnes mittepooldajast oli ise läbinud ka vastava riigikaitseõpetuse kursuse. Eestlaste ja venelaste vastused erinesid oluliselt ning eristuvad selgelt venelased, kes ei poolda riigikaitseõpetust (vt joonis 6), kuid sellegi poolest iga teine venelane ja kolmveerand eestlastest vastanutest pooldas riigikaitseõpetust kohustusliku õppeainena. T-testi tulemusel $t(145)=5,3$; $p=0,000$ selgus, et eestlaste ja venelaste erinevused hinnangus riigikaitse vajalikkusest gümnaasiumites on statistiliselt olulised.

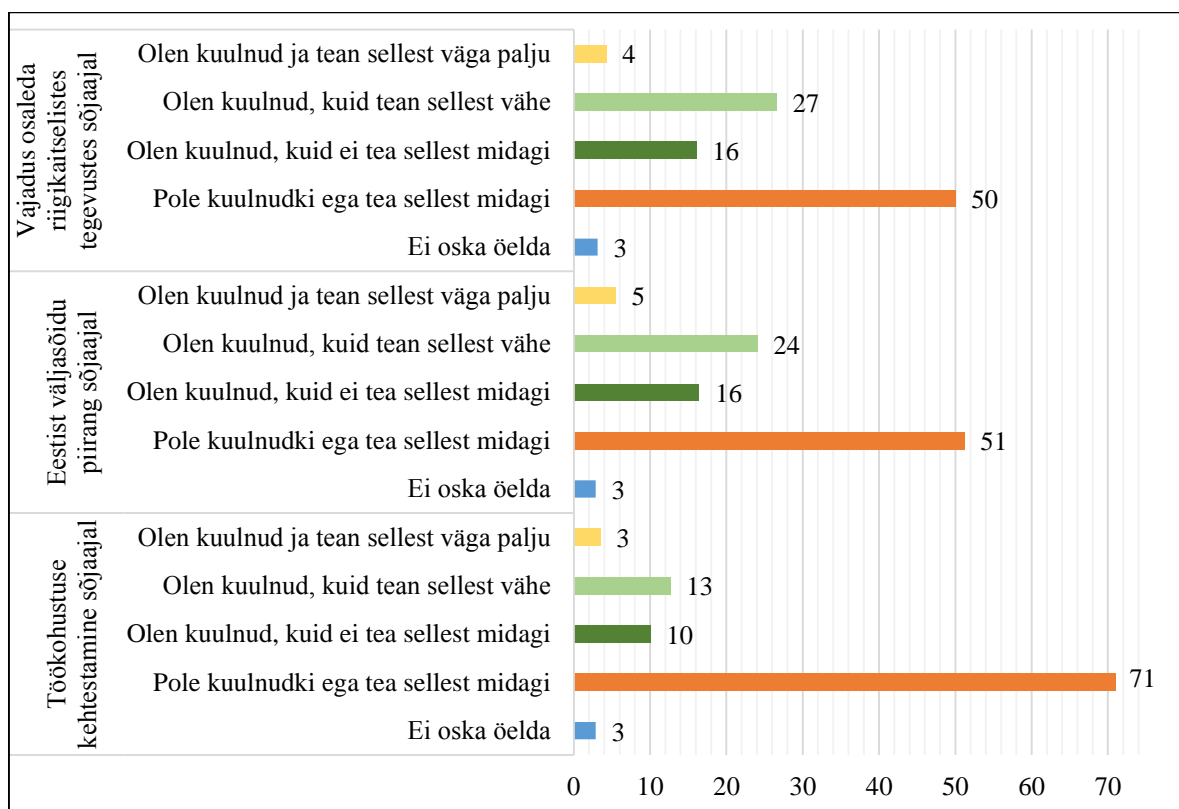

Joonis 6. Riigikaitseõpetuse olulisus gümnaasiumites (protsenti) (autori koostatud)

Riigikaitseõpetuse jätkuv vajalikkus on teoreetiliseks alustalaks ühiskonnas laiapõhjalise riigikaitse teostamiseks ning ajateenistusega võrreldes on see aine jätkuvalt populaarne moodus naiste seas omandada riigikaitse teadmisi.

Alates 2016. aastast hakkas kehtima uus riigikaitse seadus (Riigikaitse seadus, 2015), milles täpsustati võrreldes varasemate õigusaktidega ära riigikaitse lised tegevused ja riigist väljumise piirangud kõikidele riigikaitse kõlblikele kodanikkudele. Seoses sellega küsitleti naisüliõpilaste teadmisi uue seaduse valguses. Eesmärk oli eelkõige selgitada välja naisüliõpilaste teadmised riigikaitse listest kohustustest ja piirangutest sõja ajal. Ankeetküsimused olid järjestatud selliselt, et riigikaitse listes tegevusest osalemise küsimus oli ankeedi esimeses kolmandikus, mis käsitles vaid rahuaegseid tegevusi ning viimases

kolmandikus esitati küsimused sõjaajal sundtöökohustuse ja väljasõidupiirangu kohta põhjusega mitte mõjutada sellega ankeetküsitluse vahepealseid vastuseid. Kui riigikaitsealistest tegevustest ja väljasõidupiirangust ei olnud pooled naisüliõpilased teadlikudki, siis sundtöökohustusest teati või oli vähemalt midagi kuulnud vaid kolmandik vastanutest (vt joonis 7). Võttes arvesse, et uue riigikaitseaduse rakendamine ei ole saanud olulist meediakajastust ning riigikaitsekursuse vähene läbimine näitas kindlalt naiste alateadlikkust laiapõhjalisest riigikaitsest ja on mõjutanud oluliselt riigikaitselisi teadmisi, võib sellist tulemust lugeda ootuspäraseks.

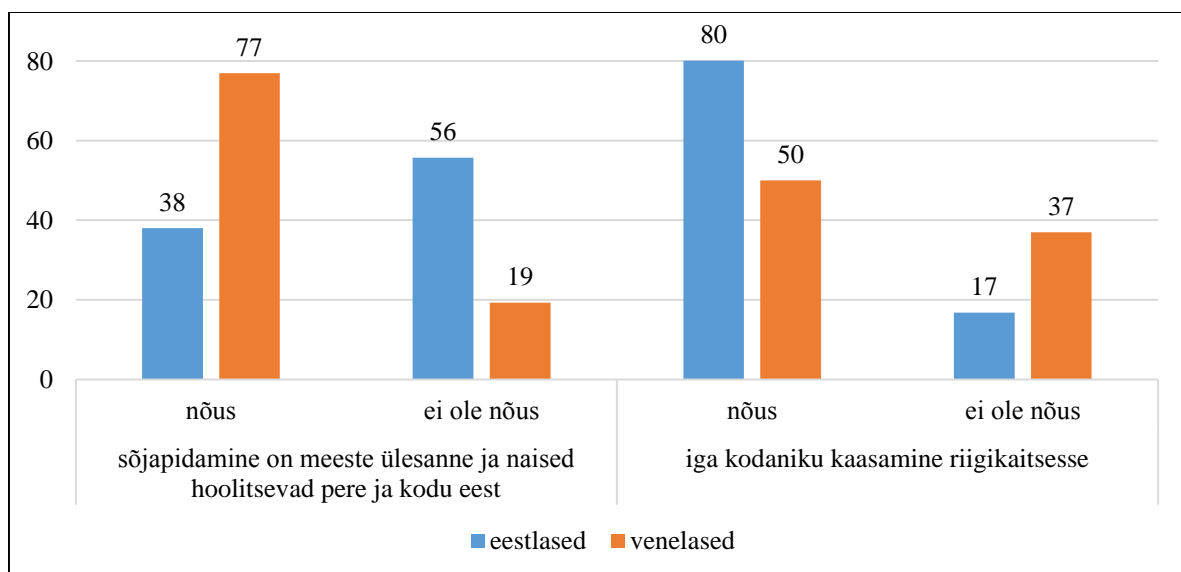

Joonis 7. Naiste teadlikkus sõjaaegsetest piirangutest (protsenti) (autori koostatud)

Analüüsid küsimusi eraldi, põhinedes riigikaitseõpetuse läbinute näitel, olid kodanike riigikaitsealistest kohustustest teadlikud 235-st riigikaitse läbinuist 138, mis moodustab 58% kõikidest vastajatest. Sarnase tulemuse andis ka sõjaajal Eestist väljasõidu piirangu osas esitatud küsimuse vastuste tulemus. Puudus vajadus uurida sõjaajal kehtima hakkava sundtöökohustuse teadlikkuse seostamisest riigikaitseõpetusega, sest käesoleva töö valim oli läbinud riigikaitsekursuse ajal, mil ei kehtinud riigikaitse seadus. Sundtöökohustusest teadlikkuse osas domineeris eelkõige Tallinna Tervishoiu Kõrgkool ja Sisekaitseakadeemia.

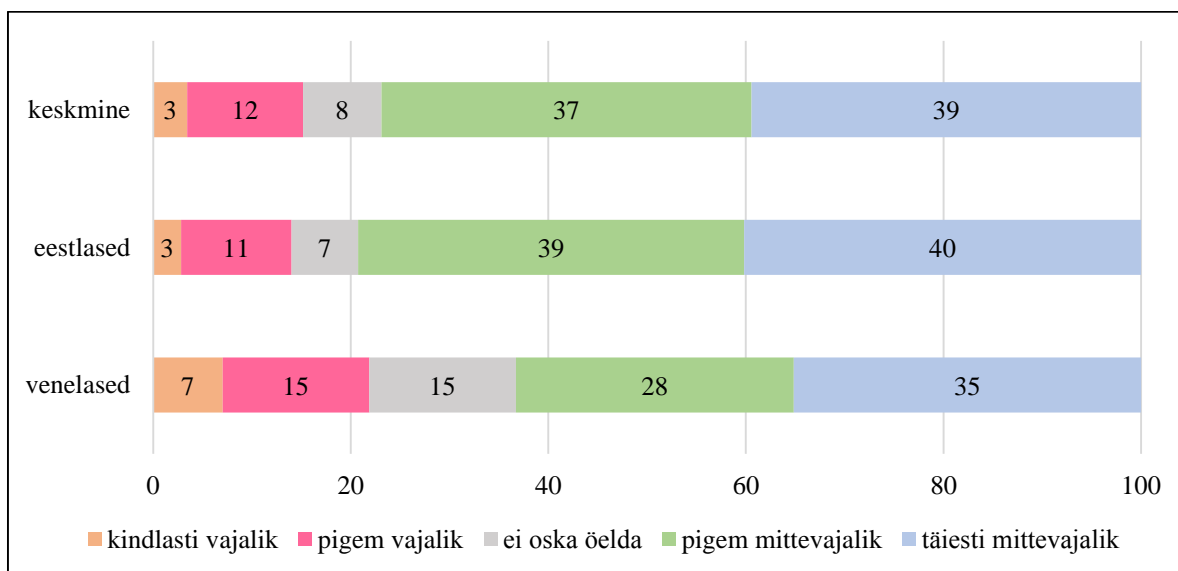
Erandina tuuakse esile Kõrgemat Sõjakooli, milles kõik neli vastajat olid seotud sõjalise eriala omandamisega ning nad olid selle teemaga väga hästi kursis.

Uuringus sooviti teada naiste arvamusi soorollidest tingitud ja ühiskondliku diskussiooni tekitavast väitest sõjapidamise osas. Küsimused, kas iga Eesti kodaniku kohus on anda oma panus Eesti riigikaitseks ning sõjapidamine on meeste ülesanne ja naised hoolitsegu kodu ja perekonna eest, oli esitatud väitena, milles vastajad said sellega nõustuda või mitte nõustuda. Väiteküsimuste vastusevariandid teisendati „täiesti nõus“, „pigem nõus“ vastuseks „nõus“ ja „pigem ei ole nõus“, „üldse ei ole nõus“ vastuseks „ei ole nõus“. Küsitluses selgus, et naised on endale teadvustanud kodaniku ühist panuse andmise vajadusest riigikaitseks, kuid oleksid siiski sõjategevusest eemal ja võimalusel oleksid samal ajal turvaliselt kodus. Keskmiselt pooled naistest olid nõus, et sõda peaksid siiski mehed pidama ja nemad oleksid nõus hoolitsema kodu, laste ja lähedaste eest. Kodu ja lähedaste eest hoolitsemist pidasid suuremaks venelased 77% ja eestlaste hulgas nõustusid väitega 38% vastanutest (vt joonis 8). Samas nentis siiski enamus vastajatest, et riigikaitse hõlmab endast terviklikku kodanikuühiskonda ja iga kodaniku kohus on anda endast võimalikult palju riigikaitse tegevustesse. Kolm vastajat neljast tunneb, et omab kohustust kaitsta Eesti riiki ja vaid iga viies arvas, et kogu ühiskonna kaasamine riigikaitse tegevustesse on ebaõiglane. Suurim erinevus tuli välja keelkonniti. Eestlastest pooldab laiapõhjalist riigikaitset 80% ja venelastest 50%.

Joonis 8. Naiste hinnang laiapõhjalisest riigikaitsest (protsenti) (autori koostatud)

Riigikaitse tegevus naiste hulgas ei tähenda siiski vaid sõjaväega seotust. Uuringuküsimusele naiste kohustusliku ajateenistuse kohta antud vastustest selgus, et naised ei ole valmis sõjaväelastena lahingusse minema. Samuti ei ole nad huvitatud samasugusest ajateenistusest nagu see on kehtestatud meestele. Keskmiselt 15% naistest pidas vajalikuks kohustusliku ajateenistuse kehtestamist, samas kuid 76% vastanutest ei pooldanud muuta ajateenistust naistele kohustuslikuks (vt joonis 9). 22% venelastest pidas kohustusliku ajateenistuse läbimist naistele vajalikuks, samas kui eestlaste poolehoid oli vaid 14%. Selle küsimuse olulisuse erinevuse väljaselgitamiseks koostati hii-ruut test, mille tulemuses $X^2(4;N=870)=20,07;p<0,001$ selgus, et arvamused kahe kogumi vahel naiste kohustusliku ajateenistuse kehtestamise kohta on statistiliselt erinevad.

Joonis 9. Naiste kohustusliku ajateenistuse vajaduse hinnang (protsenti) (autori koostatud)

Antud küsimusele paluti võimalusel lisada vastajal ka oma isiklik seisukoht koos kommentaariga. Kommenteeriti 337 korral. Kommentaare analüüsiti ning jäeti arvestamata need kommentaarid, millel puudus küsimuse vastust täiendav mõte. Kommentaarid jagunesid 5- erinevasse kategooriasse:

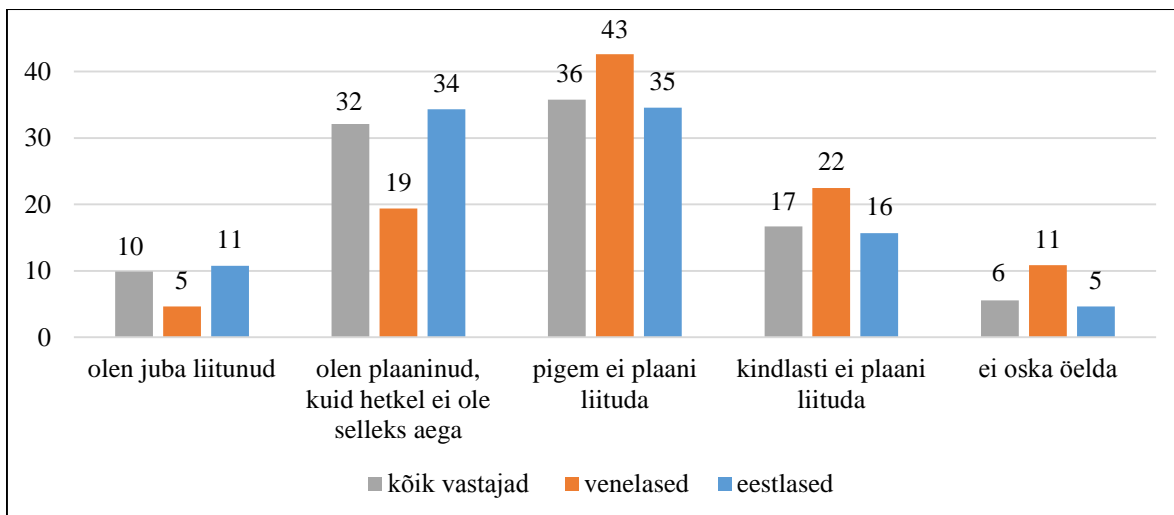
1. Ajateenistuse üldine vabatahtlikkus kõikidele. (28 kommentaari)
2. Ajateenistus kohustuslikus korras naistele. (37 kommentaari)
3. Ajateenistuse vabatahtlikkus naistele. (171 kommentaari)
4. Ajateenistus naistele eriprogrammiga. (82 kommentaari)
5. Suunatud ajateenistuse propageerimine naistele. (14 kommentaari)

Uuringu eesmärk ei olnud ajateenistuse üldise vabatahtlikkuse uurimine, seega puudus vajadust analüüsida vabatahtlikku ajateenistuse võimaldamist kõigi kodanike puhul. Ajateenistuse naistele kohustuslikuks muutmise pooldajad leidsid, et ajateenistus tagab võrdsuse meestega ja vähendab feministliku maailmavaates kontekstis ühiskonnas tekkinud soolisi lõhesid – „*Aitab vältida soolisi stereotüüpe, teeb osalevad naised julgemaks, enesekindlamaks, tugevamaks ja iseseisvamaks*“ või „*...kuid taoline lahterdamine, et mehed mingu ajateenistusse ja naised mitte, samuti näiteks see, et põhikoolis peavad tüdrukud käima heegeldamis-, õmblemis-, kodundus- (ehk söögitegemise ja koristamise) ja kudumistundides, aga poisid puutöö- ja tehnikatunnis, on selgelt iganenud arusaam ja lausa häbiväärne, et see ikka veel jätkub. Teine asi on aga see, et meie riik muutuks palju, palju tugevamaks, kui meil oleks Iisraeli näitel ka naistele ajateenistus*“. Näiteks tuuakse esile naiste ajateenistuse pooldajate mõtted riigikaitsemise seisukohast – „*Sõjapidamine ei ole ainult meeste ala, vaadake kasvõi pommivõõga naisterroriste*“, „*Sõjavägi oleks kasulik ka muus mõttes kui ainult sõjapidamiseks – koostöö õppimine, iseseisva toimetuleku oskus, oma piiride tundma õppimine, füüsilise vormi parandamine*“, „*Ma arvan, et naisel peaks ka olema oskused, et kaitsta oma kodu, meest ning lapsi*“, „*Samuti naistele oleks sellist laadi ettevalmistus väga oluline, arvestades maailma tänast seisust*“ või „*Oleks hea, kui kõigil oleks elementaarsed oskused kriisiolukorraks – relvakäsitsemine, distsipliin ja kaitseväge käsuliinid/hierarhia*“. Üks vastaja lähtus lihtsalt kogemuse saamisest, et „*...kui mulle tuleks kutse, siis arvan, et läheksin sinna. Sealt saab hoopis teistsuguse kogemuse*“.

Enamus vastajatest (76%) ei pidanud vajalikuks ajateenistust naistele kohustuslikuks muuta, vaid see võiks jääda selliseks nagu ta hetkel naistele vabatahtlikuna võimaldatud on. Läbivateks põhjusteks olid naiseliku väärtuse langus, väljakujunenud ühiskondlik arusaam naise rollist, laste kasvatamine, füüsilise koormuse kartus. Samuti toodi välja olulisena naiste läbilöögivõime nõrgenemist karjääri tegemisel tööturul, mis väljendus järgmises arvamuses – „*Kohustusliku ajateenistuse tõttu võib naistel tekkida ebavõrdsus tööturul, kuna naised on reeglina niigi kauem tööturult eemal. Naistel on tavaliselt rohkem soovi minna ja lõpetada kõrgkooliõpingud, samuti kaotavad naised aega lapsehoolduspuhkusel olles, mistõttu kui lisada juurde veel kohustuslik ajateenistus, siis võib see mõjutada tööandjaid pigem eelistama mehi töötajate valimisel*“, mis toetab käesoleva uurimistöo lk 18 sotsiaalselt soorollide filosoofia aluseid töökoha valikul, mis omakorda tagab palgalõhe säilimist.

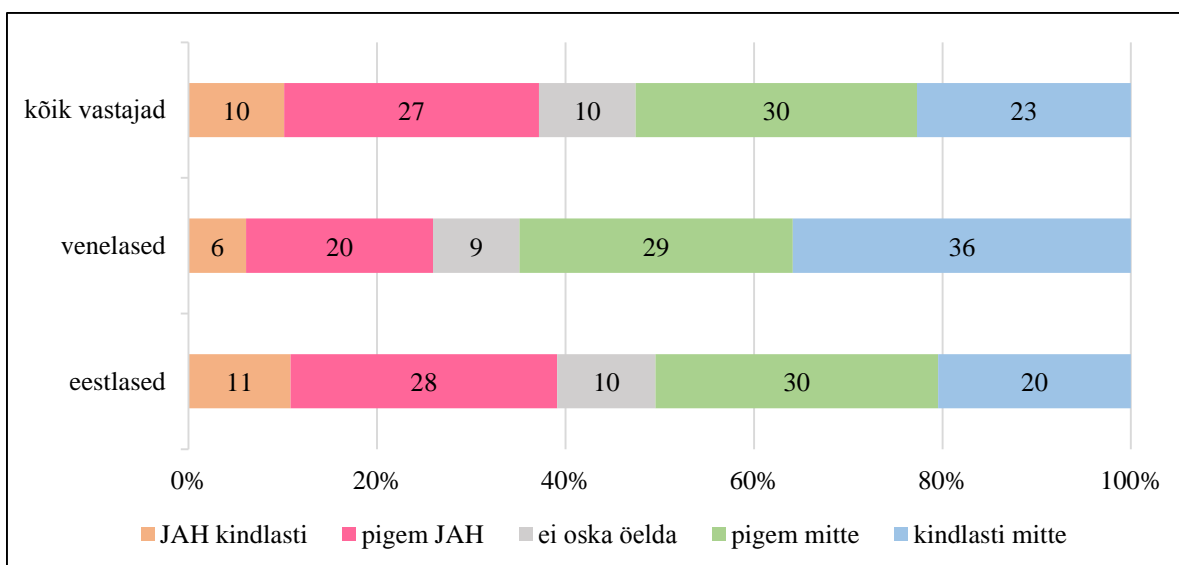
Paljud naised (82 vastanut) oleksid nõus saama sõjaväelist väljaõpet, mis erineks olemasolevast ajateenistusest. Vastajad tõdesid, et naise kohus on siiski osaleda riigikaitstes, kuid ilma eelneva väljaõppeta seda võimalik teostada ei ole. Läbivateks märksõnadeks olid intensiivistatud sõjaväeline õpe, tsiviilteenistuse õpe, eraldatus meestest eriprogrammi alusel ja asendusteenistus. Põhjuseks olid naiste füsioloogilised erinevused võrreldes meestega ja vajaduse puudumine praeguses mahus omandada sõjaväelist väljaõpet, mille põhjustajaks on ajateenistuses rakendatav suur füüsiline koormus. Naised põhjendasid seda järgmiselt: „*Kui siis lühema perioodi jooksul, näiteks mõni kuu ja seda siis lihtsalt nt intensiivsemalt*“, „*Naised peaks olema meestest rohkem eraldatud ning naistele võiks olla teistmoodi õppekava, mis oleks nii õelda nõrgemale sugupoolele kohandatud*“, „*Seega kui oleks kohustuslik ajateenistus, siis peaks vähe kergem see ajateenistus olema*“, „*...kui aga naistel on mingi mõistlikum programm...*“, „*...ajateenistus sellisel kujul nagu meesterahvastel hetkel on, poleks 100% vajalik naisterahvastele. Programmid võiksid olla erinevad. Jah, muidugi võiks osata püssi käsitleda ning metsas nädalaid toime tulla, kuid suunitlus võiks pigem olla meditsiiniõppe, toitlustuse jms suunas*“, „*...igas valdkonnas töötaval/õppival naisel võiks olla adekvaatne ettekujutus (kasvõi mõne tunnise koolituse näol), kuidas riigikaitse toimib ning kuidas käituda sõja ajal*“, „*Kui tingimused oleksid teised, siis isegi võiks olla kohustuslik*“, „*Leian, et elementaarsed oskused, mida ajateenijatele õpetatakse, võiks olla ka naistele*“.

Uuringuga sooviti välja selgitada, et kui naised ei soovi läbida käesolevas mahus ajateenistust, siis kas nad juba on või plaaniksid liituda mõne teise sisejulgeolekut mõjutava organisatsiooniga nagu näiteks Kaitseliit, Naiskodukaitse, saada abipolitseinikuks või vabatahtlikuks päästjaks. Keskmiselt iga kümnes küsitletav oli juba liitunud vabatahtlikult või tööalaselt mõne sisejulgeolekut mõjutava organisatsiooniga ja iga kolmas vastaja plaanib seda teha hilisemas faasis. Seega saame järeldada, et 42% vastajatest näitas oma riigikaitsest taht valmisolekuga liituda vastavate julgeoleku ja siseturvalisuse organisatsioonidega (vt joonis 10). Väljaselgitamiseks eestlaste ja venelaste antud vastuste statistilise erinevuse olulisust, arvutati see t-testiga. T-testi tulemusest $t(160)=4,2$; $p=0,000$ selgus, et venelaste ja eestlaste vahel statistiline erinevuse olulisus tahe liituda sisejulgeoleku organisatsiooniga on väga suur.

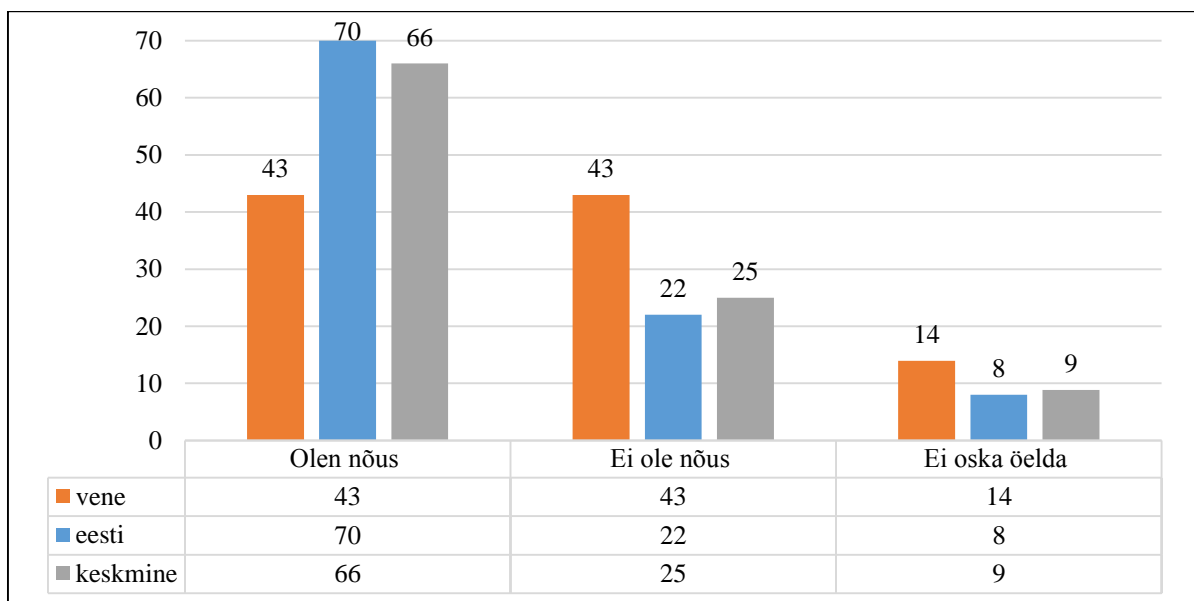
Joonis 10. Naiste liitumistahe siseturvalisuse organisatsiooniga (protsenti) (autori koostatud)

Uuringu eesmärgiks oli ka analüüsida naiste võimalusi osaleda laiapõhjalises riigikaitstes ning milliste teadmiste ja oskustega nad seda teostaksid. Tavaliselt seostab ühiskond riigikaitset vaid sõjategevusega, seega käesoleva uuringu raames uuriti valmisolekut sõja puhkedes valmisolekut astuda sõjaväeteenistusse. 37% protsenti vastajatest oleksid sõja puhkedes valmis astuma sõjaväeteenistusse ja 53% seda kindlasti ei soovi teha. Iga kümnes vastaja ei osanud oma seisukohta väljendada (vt joonis 11). Selle küsimuse vastuste statistilise tõenäosuse erinevuse väljaselgitamiseks koostati hii-ruut test. Tulemusest $X^2(4;N=898)=17,31;p<0.01$ saab järeldada, et eestlaste ja venelaste hinnangud antud küsimusele on statistiliselt erinevad.

Joonis 11. Naiste valmisolek sõja korral astuda sõjaväeteenistusse (autori koostatud)

Uuringuga sooviti lisaks erialade eelistusele teada saada uue eriala omandamise tahtest, mille eesmärk oleks tagada riigile vajalike erialaspetsialistide olemasolu sõjaajal. Kuna küsitluse vastuseid oli otstarbekas analüüsida vaid nõustumise või mitte nõustumise teel, teisendati „kindlasti olen nõus“, „pigem olen nõus“ vastuseks „nõus“ ning „pigem ei ole nõus“, „kindlasti ei ole nõus“ vastuseks „ei ole nõus“. Uuringu tulemuste (vt joonis 12) järgi on keskmiselt 66% naistest nõus omandama riigikaitsele ettevalmistamiseks vajadusel uut eriala, millele neid oleks võimalik sõjaajal rakendada. Erinevus oli vaid keelkonniti, milles 70% eestlasi ja 43% venelasi nõustusid sõjaajal teisel erialal töötama. Sama oli ka mittenõustumisel, kus venekeelsest vastajast 43% ja eestikeelsest vastajast 25% ei oleks nõus õppida uut sõjaajal vajaminevat eriala. Vaid 25% kogu vastajatest ei omistaks endale teist eriala ning iga kümnes jäi selles küsimuses arvamusetu. T-testi $t(129)=6,1$; $p=0,000$ tulemusest selgus, et statistilise erinevuse olulisus on venelaste ja eestlaste vahel väga suur erialaõppimise soovil ning sellel ametil töötamisel ka sõjaajal.

Joonis 12. Erialase väljaõppe tahe riigikaitseks (protsenti) (autori koostatud)

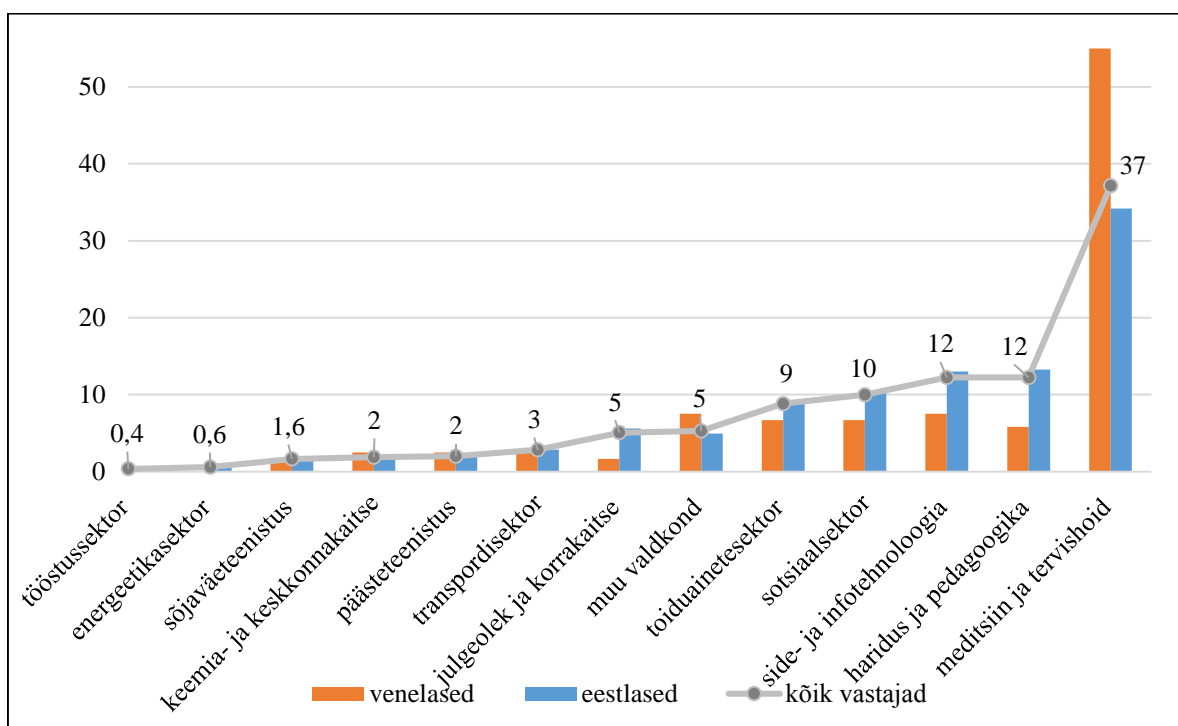
Magistritöö teoreetilise käsitluse lk 19-21 üheks osaks oli naiste erialased võimekuste rakendamine sõja- ja kriisiajal. Küsitluse üheks eesmärgiks oli käesoleva analüüsi tulemusena välja selgitada kõik võimalikud erialad, mis kätkevad eelkõige elutähtsaid teenuseid ning naiste soovi neil erialadel töötada. Küsimus oli otseselt erialale suunatud ja vastuste tulemused olid suuresti ootuspärased (vt joonis 13). Esile kerkisid peamiselt need eelistatud valdkonnad nagu näiteks meditsiin, haridus, infotehnoloogia, sotsiaalsektor ja toiduainete tööstus, mis ka

rahuajal on enamasti naistöötajate valdkonnaks. Valdkondades nagu tööstus, energeetika, sõjavägi, keskkonnakaitse, päästeteenistus ja transport oli eelistus alla kolme protsendi. Tähelepanu väärib vaid julgeoleku ja korrakaitse eriala, mida eelistas pisut üle viie protsendi vastanutest. Näiteks „Sõjaväeteenistus oleks kõige praktilisem, sest oskus ennast ja teisi kaitsta ei jookse mööda külgi maha. Abitusetunne on päris hirmus“, „Saaksin vast hakkama mitmes valdkonnas, julgeolek ja korrakaitse oleks vast esimesed...“, „Võiks olla mitu valikut, valiksin ka julgeolek ja korrakaitse ning sõjaväeteenistus...“, „Korrakaitse just, sellepärast et hetkel omandan kõrgharidust politseiteenistuse eriala ning õppesuund on korrakaitse“, „Ei oska valida kas julgeolek ja korrakaitse või sõjaväeteenistus. Võib-olla mõtleksin reaalse ohu korral hoopis teisiti kui praegu“.

Kuna küsitluses ei saanud mitut varianti valida või ei osanud välja tuua eelist, siis 5% küsitletavatest valisid vastusevariandi „muu“, ning lisasid sinna omapoolse kommentaari. Näiteks oli naise, kes arvasid, et nad ei teeks midagi, aga väga paljud olid valmis ükskõik mis valdkonnas panustama nagu näiteks „Kui realselt peaksime nii kaugemale jõudma, siis pigem annan endast kõik mis võimalik, kui istun tühjade kätega ja vaatan pealt mis toimub“, „Olen nõus töötama seal, kus võimalik“, „Kohe niimoodi ei oska öelda, millise valdkonnaga sooviksin ühineda. Osad valdkonnad oskan kindlalt enda olemust teades välistada, kuid teiste seast ei oska valida“, „Ei ole eelistusi, vältimatus olukorras teeks seda mida vaja“, „Oleksin valmis töötama ükskõik millises valdkonnas, kus mu teadmised ja oskused kõige paremat rakendust leiaks ning kõige vajalikumaks ja kasulikumaks osutuksid“, „Помощь людям...“ (Inimesi aidata, autori tõlge), „Я готова работать в нескольких областях: социальная, химическая и охрана среды, общепит, так как разбираюсь в каждой по-немногу“ (olen valmis töötama mitmel erialal, sotsiaal, keemia toitlustus, sest oskan kõike natuke, autori tõlge) või siis ka „Iseenesest on antropoloog (praegune kutse) alati ka konfliktis olukorras vastaspoole uurimiseks kasutatud, iseasi kui eetiline see on...“. Vastajate seas oli ka väheseid, kellel puudus igasugune huvi sõjaajal töötada, ning vastuste alusel nad pigem hoiduksid sellest kõrvale nagu näiteks „Ei soovigi“, „Я убежу из этой страны во время войны.....“ (Ma lahkun siit riigist sõjaajal... autori tõlge), „Не желаю, государство своих жителей тоже не защищает!“ (ma ei näe, et riik kaitseks oma rahvast, autori tõlge), „Ei ole nõus töötama sõjaajal üheski valdkonnas. Hetkel on üldse raske mõelda sellisele“ või siis „Ei sooviks sõjaajal üldse siin riigis olla. Seega ei sooviks siin ka töötada“. Mõned eelistused olid ka kultuurivaldkonnast, mis puudus küsitluse vastusevalikutest. „Sooviksin sõjaajal töötada kultuuri- ja arhitektuuripärandi kaitses ja säilitamises“ või siis „Olen muusik ja seega ei

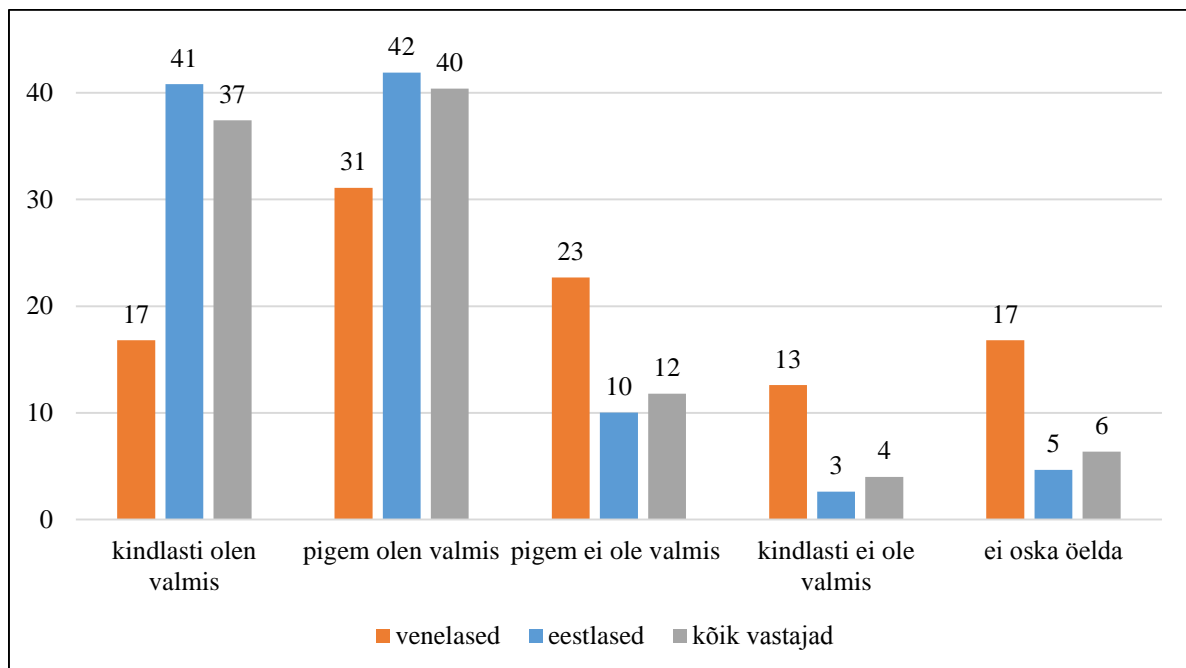
alahinda ka muusika võimu. Võib tunduda, et muusika on sõjaajal väheoluline, aga olles esinenud erinevates haiglates, näen, kui palju võib muusika inimest mõjutada ja aidata, see on uskumatu...“. Üldine hinnang vastajate seas oli siiski teotahteline ning ollakse siiski endale teadvustanud, et sõjaolukord on tavapäraselt erinev ja ollakse igati valmis inimesi aitama. Meditsiini- ja tervishoiu valdkonnas avaldati soovi kaasa lüüa koguni 37% vastajatest (vt joonis 11) Meditsiinivaldkonna kõrge protsendi tagas muidugi ka see, et pisut üle veerandi kõikidest vastajatest olid tervishoidu õppivad tudengid.

Meditsiinivaldkonda valinutest ei pidanud paljuks oma erialast eelistust kommentaariga (32 kommentaari) täpsustada nagu näiteks „Olen loodusteaduse haridusega, mistõttu keskkond on OK, kuid lisaksin veel toit ja meditsiini“, „Kuigi õpin keskkonnakaitset, tunnen et rohkem abikäsi oleks vaja just meditsiini“, „Naised on sõjaajal meditsiini ja toidlustuse vallas olnud vajalikud“, „Oleksin nõus töötama meditsiini ja tervishoiu valdkonnas, sest sellisel ajaperioodil oleks see väga vajalik“, „...Tegevusteraapia sai alguse sõjas haavatud sõdurite tegevusvõime taastamise ja rehabiliteerimise eesmärgist, seega leian, et minu eriala on vägagi toetav sõjaajal ja sõja järgselt“ „Aidata haavatuid ja haigeid, ükskõik kus poolel nad sõdivad“, „Õpin õendust ja sõja ajal tahaksin päästa elusid ja abistada abivajajaid“ või „Olen erialalt optometrist ja leian, et silmanägemine on ka sõjaajal väga oluline“.

Joonis 13. Naiste eelistused töötamisel sõjaajal (protsenti) (autori koostatud)

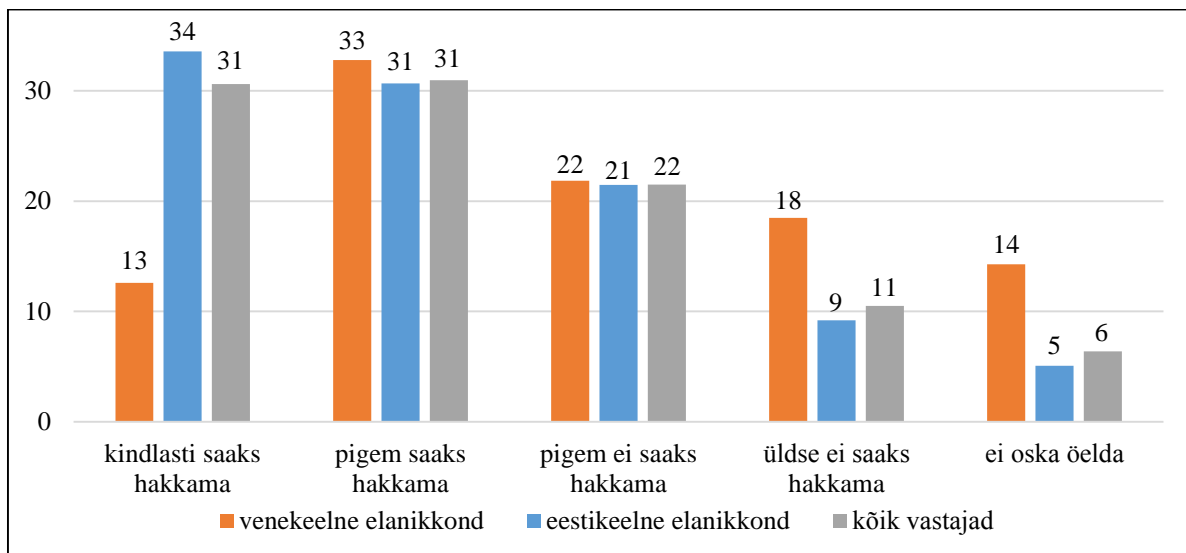
Valmistumine kriisiks nõuab pidevalt treeninguid ja õppusi. Õppuse ingliskeelsele mõistele *training, drill, exercise* on raske leida ühist definitsiooni. Peamiselt võib seda tõlgendada tegevusena eesmärgiga teha või parandada midagi juhtumi korral (Cambridge Ülikool, 2008, p 321). Hädaolukorra seaduse mõistes käsitletakse õppust ühe või enama hädaolukorra lahendamise protseduuride ja võimekuse kontrolli eesmärgil korraldatud, kõiki pädevaid asutusi hõlmav, staabi- ning välikomponendist koosnev kriisireguleerimisõppus (Hädaolukorraseadus, 2009). Uuringu küsimusele, kas naised oleksid valmis osalema kriisiõppusel, millest saadud teadmisi on võimalik kasutada sõja puhkemise korral, väljendasid vastused väga positiivset suhtumist. 77% vastajatest oleksid valmis osa võtma kriisiõppustest. Vaid 16% vastajatest ei ole sellega nõus ja 6% ei osanud oma seisukohta väljendada (vt joonis 14). T-testi tulemusest $t(115)=6,3$; $p=0,000$ selgus, et statistiline erinevus valmisolekus osaleda kriisiõppustel on oluline.

Joonis 14. Naiste valmisolek osalemiseks kriisiõppustel (protsenti) (autori koostatud)

Kui riiki otseselt sõjaohu ei ähvarda, on sellegipoolest ühiskonnal vajalik pidevalt tegeleda riigikaitse tegevustega ja selle ettevalmistusega. Uuringu küsimus perekonna iseseisvalt hakkamasaamisega, kui oleks vajadus kodust ära olla kuni 30 päeva, leidsid 62% vastajatest, et perekond sellel ajaperioodil ei kannata (vt joonis 15). Ometi ilmnes märgatav erinevus keelkonniti, kus venekeelse naistudengi kindlus pere iseseisvalt hakkama saamisega moodustas vaid kolmandikuga võrreldes eestikeelse vastajaga. Neid vastajaid, kes tundsid end

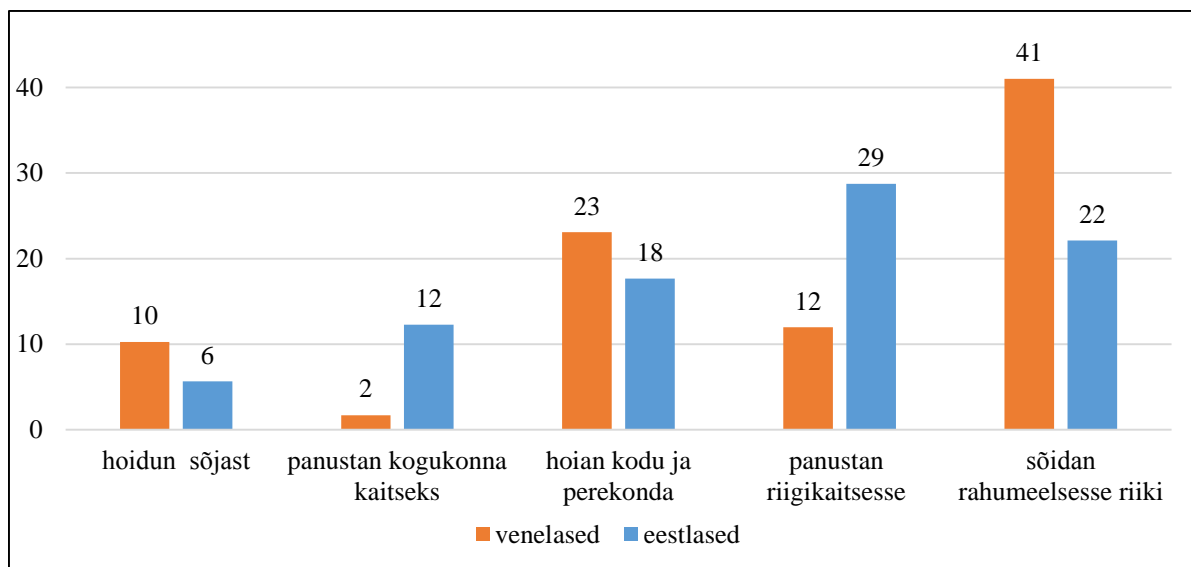
tihedalt seotud perekonnaga ja kellest sõltus perekonna iseseisvus, oli mõlemas keelkonnas enamvähem võrdselt ja kokku moodustas kolmandik kogu vastajatest. Oma seisukohta ei osanud väljendada keskmiselt 6% vastanuist. Eestlaste ja venelaste antud vastuste t-testi tulemusest $t(132)=4,5$; $p=0,000$ saab järeldada, et statistiline erinevus perekondliku iseseisvuse säilitamisel sellest eemalolekuga kuni 30 päeva on oluline.

Joonis 15. Perekonna iseseisvus kuni 30 päeval eemalolekul (protsenti) (autori koostatud)

Üheks olulisemaks küsimuseks uuringus oli naiste enesehinnang tegevuse kohta kui algaks sõda. Vastuse variandid olid piiratud vastustega „Panustan igal juhul riigikaitsele igal võimalikul viisil“, „Panustan vaid oma kogukonna kaitseks“, „Hoian kodu ja olen vaid perekonnale toeks“, „Hoidun igasugusest sõjaga seotud tegevusest“ ning „Sõidan rahumeelsesesse riiki“. Samuti anti vastajatele võimalus valida „muu“ ning selle vastuse juures kommentaari kirjutamise võimalus. Vastuste analüüsimisel võis järeldada, et veerand naistest oleksid valmis sõja puhkedes Eestist koheselt lahkuma mõnda rahumeelsemasse riiki. Analüüsid keelkondade vahelist vastuste võrdlust, näeme selgelt venekeelsete vastanute skeptilisust. Venelased eristuvad nähtavalt eestlastest, mis väljendub nende kindluses hoiduda sõja puhkedes kõikvõimalikel viisidel panustamisest kogukonda ja riigikaitsele tegevustesse. Kõrged protsendipunktid vene keelkonnal on riigist lahkumise soov (41%), perekondlik kokkuhoid (23%) ning eemaldumine sõjategevustest (10%) (vt joonis 16). Eesti keelkonna esindajatest oleks valmis sõitma mõnda rahumeelsesesse riiki vaid iga viies vastanu. Siiski saab tõdeda, et keskmiselt ligi veerand naistest oleksid valmis sõja puhkedes

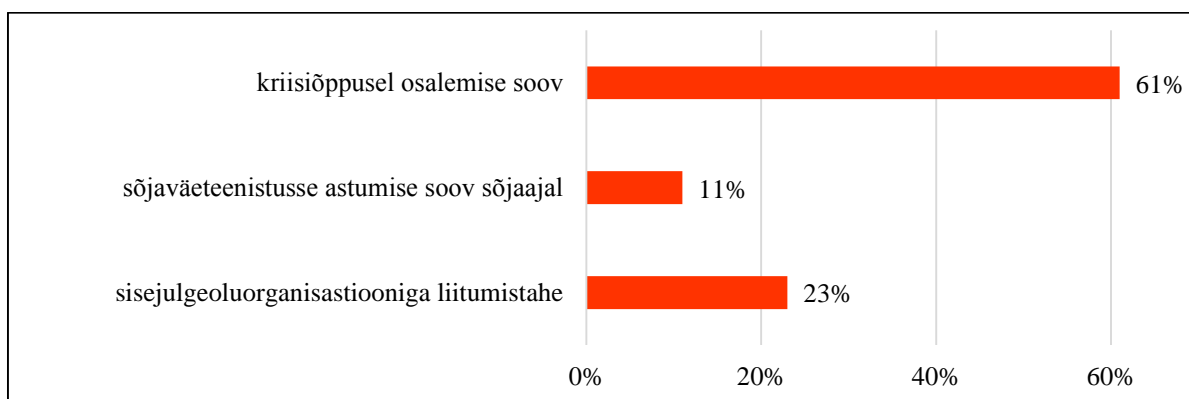
riigikaitsele panustada ning kogukonna heaks annaksid oma osa 11% vastanuist. Keskmiselt vaid 6% naistest hoiduksid sõjast eemale.

Joonis 16. Naiste esmane käitumine sõja puhkemise korral (protsenti) (autori koostatud)

Võrreldes 2015. aasta uuringuga (Kivirähk, 2015) on andnud suurima tõusu riigist lahkumise osas venekeelne elanikkond (10% võrra), eestikeelne elanikkond väljendas 6%-list tõusu. Kuna käesolevas uuringus olid valimis vaid naised, siis ei saa seda nimetada kogu ühiskonna seisukohaks. Suurim, 52%-line osakaal Eestist lahkuvatest naistest oleksid 18-25aastased, kelle peamiseks põhjusteks olid eelkõige hirm sõja ees ning vähesel määral ka huvi perekonna turvalisuse osas. Siinkohal tuuakse näitena esile mõned kommentaarid: „*Уехала бы со всей своей семьей*“ (Ma läheksin kogu oma perega, autori tõlge), „*Kui ise sõita ei saaks, siis vähemalt lapse saadaksin mõne usaldusväärse inimesega minema...Riik otseselt ei ole mulle 23. aasta jooksul elus nii palju andnud, et tunneksin end tema ees kohustuslasena...*“, „*Sel hetkel mõtlen ikkagi kuidas saada oma pere turvalisse kohta...*“, „*Ma arvan, et minu ja mu pereliikmete elu on tähtsam riikide ja nende juhtide vahelistest konfliktidest...*“, „*Pigem ma sõidaksin siiski ära, sest Eesti on liiga väike ja meie sõjavägi on liialt nõrk, et sõidada kellegi vastu ja tulla sealt võitjana välja või siis vähemalt väikse kaotusega*“ ning „*Ei näe Eesti võitu, ei soovi elada võõrvõimu all*“. 19% lahkujaid oleksid 26-29aastased naised ning nende lahkumise peamiseks põhjusteks oleksid perekondlikud motiivid, teadmatus tuleviku osas ja hirm isikliku turvalisuse ees. Alates 30. eluaastast oleks lahkumise soov 14% vastanutel ja peamiseks põhjuseks toodi laste turvalisus.

Ankeetküsitluse otsene küsimus „Mida Te teeksite, kui Eestis algaks sõda?“ küsiti küsimustiku lõpus eesmärgiga võrrelda küsitavate antud vastused eelnevatele küsimustele antud vastustega. Eelkõige pakkus käesolevas uuringus huvi sõja korral Eestist lahkujate antud vastused võrrelda küsimuste sõja korral sõjaväeteenistusse astumise valmisoleku, osalemisega kriisiõppustel ning soovi kuuluda vabatahtlikkusse julgeolekuorganisatsiooni. Eestist sõja korral lahkumise pooldajate (11%) hulgas (vt joonis 17) olid vastanuid, kes varasemalt olid väljendanud soovi sõja korral sõjaväeteenistusse astumiseks ning kellest kolmandik olid meditsiinivaldkonnaga seotud vastajad. Samuti olid liitunud või plaaniksid liituda sisejulgeolekut mõjutava organisatsiooniga (vt joonis 10) veerand sõja korral lahkumissoovi avaldanud naistest. Võimalik otsus sõja korral riigist lahkuda võib olla tingitud käesoleva uuringu tarbeks koostatud otsese küsimusega ning vastajate eelnev teadmatus sõjaajal riigist lahkumise osas kehtestatavast piirangust. Samas, 61% riigist lahkumist planeerinud naistest oleks valmis osalema kriisiõppustel, millest saadud teadmised võiksid olla äärmiselt kasulikud sõjaajal ja see võiks mõjutada ka nende otsust jääda sõja puhkemisel Eestisse. Vastandlikke arvamusi esitasid eelkõige nooremad, 18-25 aastased naised.

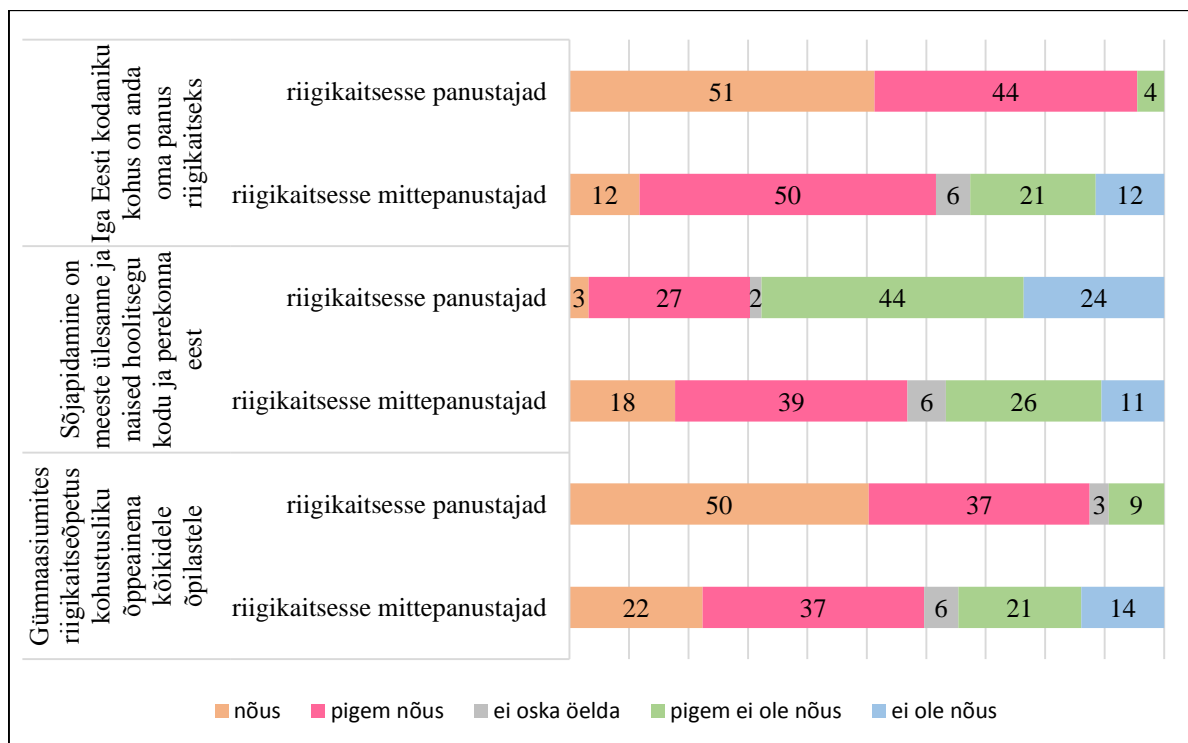

Joonis 17. Sõja puhkedes lahkujate panustamise soov riigikaitse (autori koostatud)

Uuringus võrreldi laiapõhjalise riigikaitse arvamusi ja kindlat taht panustada sõjaolukorras riigi või kogukonna heaks väljendavate ning sõjast eemale hoiduda soovivate naiste vahel. Selleks moodustati valimid sõjaolukorras riigi või kogukonna heaks panustamise valmisoleku taht väljendanud (koondnimetusega „riigikaitseesse panustajad“) ja sõjategevusest erinevatel põhjustel eemale hoida soovijad (koondnimetusega „riigikaitseesse mittepanustajad“) ning võrreldi neid küsitluses esitatud riigikaitseliste väidete arvamusega. Kogumist jäeti välja vastuse variant „muu“, sest selle põhjal ei ole võimalik võrreldavat seisukohta kujundada. Tulemused, mis jäid alla 2%, jäeti olulisuse puudumisel joonisel kajastamata (vt joonis 18).

95% riigi või kogukonna heaks panustamise valmisoleku tahet väljendanud naistest nõustub, et laiapõhjaline riigikaitse tähendabki kogu ühiskonna kaasamist ning seal peaksid osalema kõik kodanikud, soost olenemata. 87% riigikaitseesse panustajate arvamuse kohaselt peaks selleks kohustuslikus korras läbima riigikaitseõpetuse kursuse. Samas, 30% riigikaitseesse panustajaist oli arvamusel, et eelkõige oleksid nad valmis hoidma kodu ja olema perekonnale toeks ning sõjapidamine jäägu meeste hooleks. 10% riigikaitseesse panustajaist ei toeta riigikaitseõpetuse kohustuslikku läbimist.

Riigikaitseesse mittepanustajate naiste osakaal moodustas ligikaudu 49% kogu uuringu kogumist (vt joonis 16). Neist 12% nõustub täielikult ja 50% pigem leiab, et laiapõhjaline riigikaitse on kogu kodanikuühiskonna kaitse, kuid ise sellest ei soovi osa võtta. Vaid 34% vastanuist leiab, et kõigi kodanike kohustus osaleda riigikaitstes pigem ei ole või üldse ei ole vajalik (vt joonis 18). 57% arvas, et riigikaitsega võiks tegeleda ainult mehed, samas kui 37% riigikaitseesse mittepanustajate naiste arvates ei ole sõjapidamine ainult meeste ülesanne vaid ka naised peaksid mingilgi määral panustama. Kohustusliku riigikaitseõpetuse sisseviimist gümnaasiumitesse pooldaks siiski 59% riigikaitseesse mittepanustajatest, mittepooldajaid oli vastavalt 35%.

Joonis 18. Naiste laiapõhjalise riigikaitseline seisukoha võrdlus käitumismudeliga (protsenti) (autori koostatud)

T-testi olulisuse arvutamisel koostati kogumid „riigikaitseesse panustajad“ ja „riigikaitseesse mittepanustajad“ ning arvutati kõigi kolme väite olulisust eraldi kahe kogumi vahel. Väite „Iga Eesti kodaniku kohus on anda oma panus riigikaitseesse“ t-testi tulemus oli $t(711)=14,9$; $p=0,000$, väite „Sõjapidamine on meeste ülesanne ja hoolitsegu kodu ja perekonna eest“ t-testi tulemus oli $t(724)=6,2$; $p=0,000$ ning väite „Gümnaasiumites riigikaitseõpetus kohustusliku õppeainena kõikidele õpilastele“ t-testi tulemus oli $t(726)=9,8$; $p=0,000$. Seega kõigi kolme väite kohta antud vastuste statistilised erinevused keelkonniti olid väga olulised. Riigikaitseesse panustajate arvamused toetasid ka laiapõhjalise riigikaitse toimimise väiteid. Riigikaitseesse mittepanustajate vastuste analüüs näitas vähesel määral justkui laiapõhjalise riigikaitse poolehoidu, kuid nende käitumisvaliku põhjal selle teostajate hulka nemad kuuluda ei soovi.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Riigikaitsealaseid arvamusküsitlusi korraldatakse Eestis riiklikul tasemel alates 2000. aastast ja hiljutisim Kaitseministeeriumi tellimisel läbi viidud avaliku arvamuse uuring „Avalik aramus ja riigikaitse“ (Kivirähk, 2015) teostati 2015. aastal. Selles uuringus hinnati käesoleva uuringuga sarnaselt üldist Eesti kaitsevõimet sõja puhkedes. Võrreldes 2015. aastal läbiviidud uuringuga, milles kogu ühiskonnast ligi 60% vastanutest hindas Eesti kaitsevõimekust heaks, siis käesoleva uuringu tulemustel võib kaitsevõimekuse languse põhjuseks lugeda ka vähest Eesti Kaitseväge kajastamist meedias ajal, mil lõppesid NATO sõjalised operatsioonid Afganistanis. Tähelepanu keskmes on pigem Venemaa suured sõjalised tegevused Ukrainas ja mõneti üllatuslik Krimmi annekteerimine, mille käigus Venemaa kasutas talle mitteomast sõjapidamise stsenaariumi ja saavutas väga lühikese aja jooksul talle sobiva tulemuse. Käesoleva uurimistöö tulemusena selgunud vajadus riigikaitseõpetuse läbiviimiseks on jätkuvalt suur ja selle populaarsust tõestavad ka varasemad uuringud (Mänd, 2013; Kivirähk, 2015), mille põhjal 74% Tallinna gümnaasiumite naissoost õpilastest pooldas riigikaitseõpetust. Taoline suhtumine näitab üheselt, et põhimõttelised edaspidised muutused riigikaitseõpetuse vajalikkuse hindamisel puuduvad (Mänd, 2013, lk 56). 2015. aastal osalesid uuringus nii mehed kui naised ning antud uuringu tulemusel väljendas riigikaitseõpetuse vajalikkust koguni 87% elanikkonnast (Kivirähk, 2015).

Kohustusliku ajateenistuse kehtestamist naistele naisüliõpilased käesoleva analüüsi tulemusel ei poolda. Samasugune küsimus esitatid ka „Avalik arvamus ja riigikaitse“ (Kivirähk, 2015, lk 41) ühiskondlikul tasemel ning vastanute seas olid nii mehed kui naised, kuid kahjuks ei selgu 2015. aasta uuringust naiste arvamus eraldiseisvana. 2015. aastal väljendas ühiskond tervikuna naiste ajateenistuse läbimise vajadust oluliselt suuremana, võrreldes käesoleva uuringus antud vastustega. Kui 2015. aastal pidas naiste kohustuslikku ajateenistust vajalikuks 16% ja pigem vajalikuks 36% vastanuist, siis käesolevas uuringus osalevate naiste endi arvamus on ühiskondliku arvamuslega võrreldes märgatavalt skeptilisem, sest käesolevas uurimuses väljendati kohustusliku ajateenistuse vajalikkust naistele vaid 3% ja pigem vajalikuks 12% (vt joonis 9). Võrreldes 2015. aastaga olid suuremad erinevused eestlaste seas, kus 62% vastanutest pooldas naistele kohustusliku ajateenistust, siis käesolevas uuringus olnud eestlastest naisüliõpilased pooldasid seda vaid 14%. Venekeelsete vastajad pooldasid kohustuslikku ajateenistust naistele 2015. aastal 29% ja käesoleva uuringu järgi 22%. Sarnaselt käesoleva uuringuga leiti ka 2015. aastal läbiviidud (Kivirähk, 2015, lk 41) uuringus, et juhul, kui naistele kehtestatakse kohustuslik ajateenistus, tuleks seda korraldada eriprogrammi alusel erinevalt meestega. Naistele kohustusliku ajateenistuse pooldajad töid oma vastustes välja peamised märksõnad nagu elementaarsed oskused kriisiolukorras, enda füüsiliste võimete piiride kompamine, mis toetab eelkõige laiamõistelist käesoleva töös käsitletud piiriteooriat lk 11, mille ületamisel saadakse hoopis uutmoodi kogemus. Samuti kõlasid märksõnadena kohustus oma riiki kaitsta ja nimetati ka soorollide võrdsust, mis tugineb käesoleva töö lk 17 soorolli teooriale, et naise kogemusmaailma ja naiselikku elunägemist toonitav filosoofiline suundumus on viimastel aastakümnetel üha jõulisemaks muutunud ja naised tahavad ennast üha enam meestega võrdsustada, kui ühiskond seda vaid tolereeriks. Mõned vastajad nentisid, et kogu riigikaitse temaatika on käesolevaks hetkeks ühiskonnale väga vähe teada ja seoses sellega ei ole võimalik oma seisukohta avaldada. Propageerides võimalusi ja riigikaitstes osalevaid naisi, annaks see julgustust ka kahtlejatele oma otsuste tegemiseks. Paljud olid valmis osalema asendusteenistuses, mille põhitegevus ei oleks sõjaline. Sellega viidati naiste õrnemale soole ja füüsilisi pingutusi ei saa meestega võrrelda. Kuigi võrreldes meestega on naistel ka teatud füsioloogilised erisused, on neil säilinud tahtejõud valmis panustada meestega võrdselt riigikaitseesse füüsiliselt kergemate ja riskialtimate tegevuste näol, mis tugineb ka käesoleva töö lk 16 stereotüüpilisele käitumisele, milles kirjeldatakse naisi passiivsematena, ohvritena, emotsionaalsetena ja lk 17 ühiskonnas väljakujunenud soorolli filosoofiale, et teenindussektorisse panustamine on füüsiliselt vähem koormav ja naistel on seal paremad võimalused enda teostamiseks.

Naiste sõjategevusest hoidumine on eelkõige seotud perekondliku turvalisusega. Käesolevas töös ei saa hukka mõista neid naisi, kes hoiduksid sõjategevusest eelkõige perekondlikel põhjustel, sest teooria lk 18 kohaselt on naised alati olnud kui turvalisust ja kodu-hindavate isikute sümbol ning hoolitsemiskohustust võib eelkõige pidada naiselikuks väärtuseks.

Hinnates naiste soovi sõja korral osaleda sõjaväeteenistuses võrreldes 2015. aastaga, selgus, et keskmiselt on „pigem mitte“ sõjaväkke astujate arv on suurenenud 10%-lt 30%-ni ja seda eelkõige „kindlasti“ sõjaväkke astujate arvelt. Samasugust tulemuste muutust oli näha ka keelkondade lõikes, kus käesoleva uuringu alusel läheks venekeelsetest vastanuist sõja korral lahingusse vaid 26% võrreldes 2015. aastal läbiviidud küsitluse 40%-se tulemusega. Eestikeelsete vastajate puhul on 2015. aastal 68%-lt muutunud 2016. aastal 39%-ni. Üheks tulemuse erinevuseks võib olla kahe uuringu võrdluses küsimuse sõnastamise erinevus, kuid põhjuseks võib pidada ka sõjalise julgeoleku fookuse kandumist Euroopast Süüriale ning Eesti ühiskond Süüriast otsest ohtu ei tunnetata. 2015. aasta uuring suurem populaarsus võib olla põhjendatud ajastusega, mil uuring läbi viidi: vahetult enne Kaitseväge suurõppust „Siil 2015“, kuid 2016. aastal ei ole avalikus meedias Kaitseväge sellisel määral kajastust saanud.

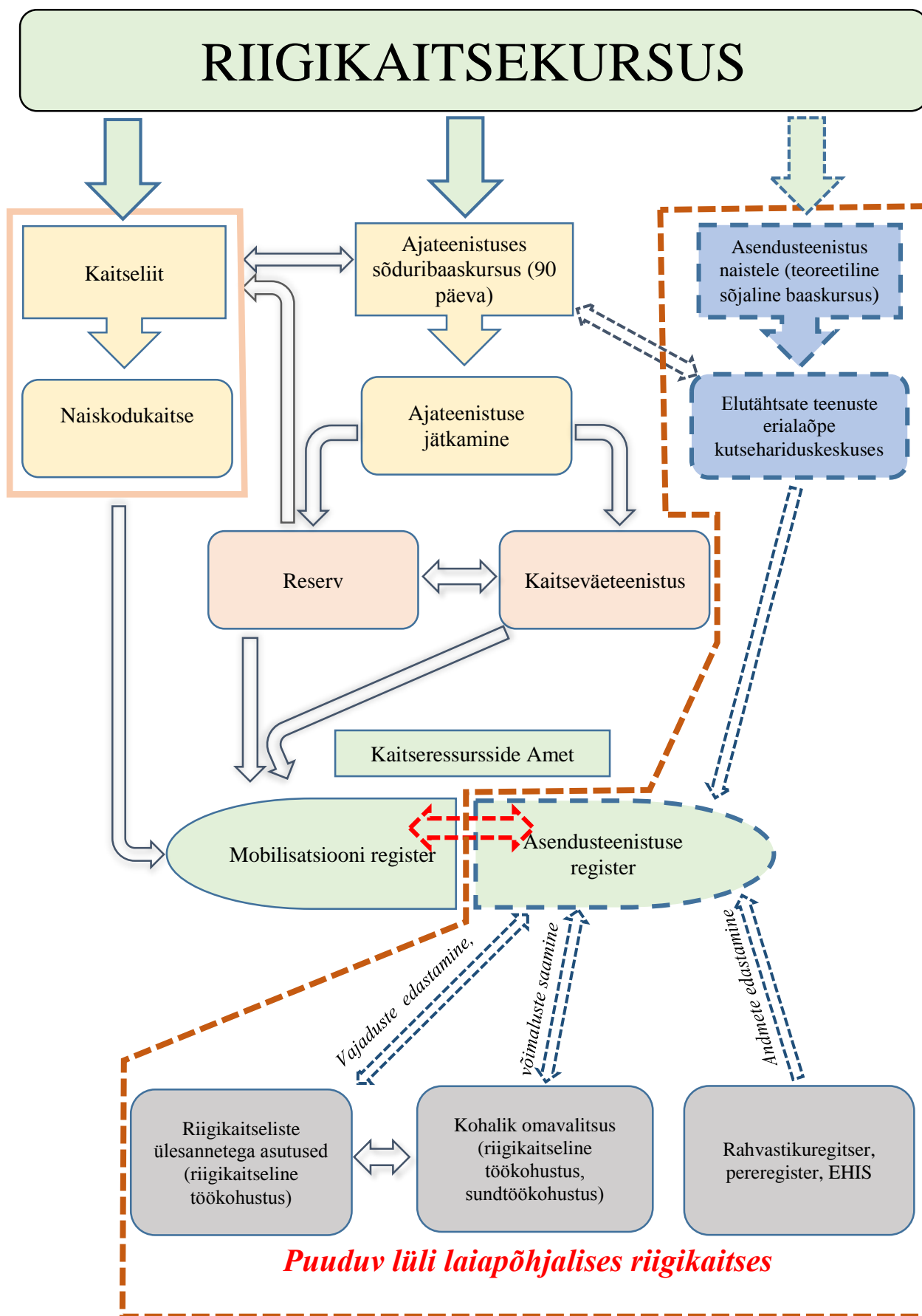
2015. aasta „Avalik arvamus ja riigikaitse“ (Kivirähk, 2015, lk 33) uuringu tulemustes on naised võrreldes meestega olnud vähemteadlikumad peamiselt kolmes kriisiaegsetest tegevustes:

1. Enesetäiendamine sattudes lahingupiirkonda.
2. Avalik teavitatus sõja puhkedes.
3. Tegutsemine evakuatsiooni korral.

See näitab eelkõige naiste tahet olla samuti informatsiooni ruumis ning osalemise vajadust praktilistel õppustel. Siiski selgus uuringust, et kui anda naistele selgelt määratletud ülesanne, võimalus selle teostamiseks ning tagades perekondliku turvalisuse, annaksid nad endast olulisuse panuse tagala sektoris.

Varasematele uuringutele ja käesoleva uuringule tuginedes on senini olnud naiste võimalused riigikaitstes osaleda kasinad, füüsiliselt koormavad ja ajamahukad. Kuna vabatahtlik ajateenistus ja Kaitseliit ei paku naistele märkimisväärset huvi, siis selle populaarsus ei ole tõenäoliselt ka tulevikus märkimisväärselt suurenev. Käesolevas magistritöös on mõlema

keelkonna antud vastuste statistilise erinevuse poolest olulised ning sellega seoses tuleks laiapõhjalise riigikaitse edendamiseks sisse viia olulisemad vajalikud muudatused, mis ei tugineks ainult kaitseväeteenistusele ja Kaitseleiidule, vaid arvestaks ka naiste võimalusi saada ettevalmistust sõjaaja riigikaitsete ülesannete täitmisel (vt joonis 19). Suurt puudujääki võib näha olemasolevas asendusteenistuses, millel puudub eesmärgipärane sisu ning seda valdkonda tuleks oluliselt arendada. Tuleks ühildada asendusteenistusest saadav ettevalmistus ja kogemus elutähtsate teenustega. Selleks tuleks eelkõige Kaitseväeteenistuse seaduses muuta asendusteenistuse mõistet ja luua uus õiguslik asendusteenistuse liik kõikidele isikutele, kellel puudub kohustus läbida ajateenistus. Joonisel 19 punktiiriga välja toodud laiapõhjalisest riigikaitse toimimise skeemist on esitatud puuduolev laiapõhjalise riigikaitse lüli, mille kaudu oleks võimalik anda naistele ettevalmistust tervikliku ühiskonna kaitseks. Eesmärgipärane asendusteenistus toimiks paralleelselt kaitseväeteenistusega riigikaitsestrateegia elluviimiseks ning välja õpetatud asendusteenistuse reservi toetaks Eestile vajalikku laiapõhjalist riigikaitset. Samas sisendab korralik riigikaitsealane ettevalmistus naistele arusaama vajadusest olla üks paljude seast ja sellel tulemusel hakatakse hindama paremini tervikliku ühiskonna kokkuhoidvust.

Joonis 19. Laiapõhjalise riigikaitse toimimise skeem (autori koostatud)

Lähtudes käesoleva uuringus naisüliõpilaste poolt antud vastuste analüüsist ja riigikaitse arengukavadest tehakse laiapõhjalise riigikaitse tõhusamaks toimimiseks välja järgmised ettepanekud, mis võiks rakenduda 2022. aastal:

1. Kaitseministeeriumil välja töötada ja riigikogule esitada kaitseväeteenistuse seaduse muutmise eelnõu asendusteenistuse muutmiseks kohustuslikuks erialaseks sõjaväeliseks teenistusliigiks ka naistele, milles asendusteenistuja omandaks sõjaväelise teoreetilise algõppe ja sõjaaja erialase väljaõppe ning arvataks reservi vajalike elutähtsate teenuste täideviijana.
2. Haridus- ja Teadusministeeriumil töötada välja elutähtsate teenuste toimepidevuseks kutseõppeprogramm ning erialase väljaõpetamise võimalused kutsehariduskeskustes.
3. Valitsusasutustel koostöös omavalitsustega kaardistada koos tööjõu ressursi vajadusega elutähtsate teenuste piirkondlikud toimepidevuse korraldamine.
4. Kaitseressursside Ametil käivitada andmevahetus rahvastikuregistriga ja pereregistriga. Pidada asendusteenistujate üle arvestust kriisi- ja sõjaajaregistris ning tagada infovahetus riigikaitseliste ülesannetega seotud asutustega.

KOKKUVÕTE

Laiapõhjaline riigikaitse on Eesti julgeoleku poliitika alustalaks (Riigikaitse strateegia, 2010), milles iga kodaniku panus on oluline ja mille aktuaalsust on viimastel aastatel eriti esile tõstetud. Kui senini on ühiskonna arvamus, et riigikaitse on Kaitseväe ülesanne, siis järjest enam liigutakse ühiskondliku panustamise suunas kujundamaks ühiskonna arvamust laiapõhjalisest riigikaitse võimalusteks.

Eesti ühiskond vajab kindlust, et laiapõhjalist riigikaitset oleks võimalik Eesti elanikkonnaga läbi viia. Magistriüöös defineeriti mõiste laiapõhjaline riigikaitse järgmiselt: „Laiapõhjaline riigikaitse on piiritlemata riigikaitse, mis kaasab sõjalise ohu ning sõja korral kollektiivselt kõik institutsioonid ja kodanikud ühiskonda abistavasse tegevusse säilitamiseks riiklikku iseseisvust“.

Uurimistöö eesmärk oli laiapõhjalises riigikaitstes naiste osalemise tahte ja valmisoleku välja selgitamine, millist rolli nad kannaksid ja oleksid võimelised omama julgeoleku- ja kaitsesektoris. Käesoleva uurimistöö raames uuriti naisüliõpilaste kaitsetaht ja nende võimalusi panustada riigikaitseks ajal, kui mehed tegelevad sõjalise kaitsega. Uurimisprobleemile püstitati kolm uurimisküsimust, mis seostati teoreetilise käsitlusega. Võrreldi neid ajaloolisest aspektist ja välisriikides toimivate kaasaegsete lahendustega ning toodi välja välisjulgeolekuohud ning analüüsiti riigikaitse kehtivat õigusliku regulatsiooni.

Esimeseks uurimisküsimuseks oli: „Missugused on käesoleval hetkel naiste hoiakud riigikaitse küsimustes“ Leiti, et laiapõhjalist riigikaitset on ikkagi vähesel määral kajastatud ja see ei ole jõudnud ühiskonna teadmistesse või seda ei ole üheselt mõistetud. Elutähtsate teenuste toimepidev säilitamine ei ole lõpuni ühiskonnale lahti seletatud. Naiste arvamus laiapõhjalisest riigikaitsest on välja kujunenud lähtudes üldistest ühiskonna seisukohtadest, kuid reaalses tegevuses rakendamisel naiste seisukoht muutub oluliselt tagasihoidlikumaks. Naistel on kaistetahe arvestavalt olemas, kuid neil puudub ülevaade ühiskonna toimimisest kriisi- ja sõjaajal. Neil on võimalik riigikaitsest ülevaadet saada vaid riigikaitseõpetuse aines, liitudes Kaitseväe, Kaitseväe või selle allorganisatsioonidega. Naistele konkreetseid sõjaaja ülesandeid määratud ei ole ja seega ei oma nad lõpliku tervikpilti laiapõhjalisest riigikaitsest, sellega kaasnevatest ohtudest, kohustustest ja piirangutest. Naistel on suur tahe erinevatel viisidel vajadusel panustada riigi kaitseks, kui selleks luuakse võimalused ja vastavad tingimused. Puuduliku informatsiooni tulemusena on naiste

turvatusse perekonna säilimise ees jätkuvalt madal ning sõja puhkedes lahkuks oluline osa laiapõhjalise riigikaitse teostajatest Eestist.

Teiseks uurimisküsimuseks oli: „Kas ja missugustes rollides näeksid naised ennast tegutsemas kriisi- ja sõjaajal?“ Leiti, et naised ei soovi osaleda meestega võrdselt ajateenistuses ega sõjaväeteenistuses, kuid nad soovivad osaleda just naistele suunatud asendusteenistuses, milles omandatakse teoreetiline sõjaline baaskursus ja tsiviilerialakursus ning seda võimalikult noores eas, kui neil ei ole veel tekkinud oma perekonna ees hoolitsemiskohustust. Samuti soovisid naised eelkõige osaleda mittesõjalistes ülesannetes ning nad annaksid tugeva panuse elutähtsate teenuste toimimiseks sõjaajal. Proportsionaalselt kerkisid esikohale ühiskonnale harjumupärased naiste valdkonnad nagu meditsiin, toitlustus, haridus- ja sotsiaalvaldkond. Teised elutähtsate teenuste valdkonnad alates korraldusest ja lõpetades infotehnoloogia ning tööstusega, olid väiksemal määral esindatud erialaste oskuste puudumise tõttu.

Kolmandaks uurimisküsimuseks oli: „Missugune võiks olla asendusteenistus naistele?“ Oluline on naistele tutvustada laiapõhjalist riigikaitset käsitlevaid teemasid, mis annab ülevaate ühiskonna toimimisest sõjaajal. Uurimistöö tulemusena koostati laiapõhjalise riigikaitse toimimise raamskeem, milles naised saavad laiapõhjalise riigikaitseliku ettevalmistuse läbi asendusteenistuse või ajateenistuse või Kaitseliidu. Tsiviilteenistuses olevate naiste oskused ning sõjaaja töökohad on vaja omavahel kokku viia. Tehti ettepanekud reformida olemasolev asendusteenistus, mis keskenduks eelkõige elutähtsate teenuste toimise kindlustamisele kriisi- ja sõjaajal, muuta asendusteenistus kohustuslikuks toimivaks teenistusliigiks paralleelselt ajateenistusega, milles põhiosa moodustaks naised.

Lähtuvalt laiapõhjalise riigikaitse kontseptsioonist leiti magistrisööses lahendus uurimisprobleemile, et naiste teadlikkust ja valmisolekut panustamiseks kriisi- ja sõjaajal riigikaitsele on võimalik tõsta vaid läbi korraliku riigikaitseliku ettevalmistuse. Selleks, et tagada kindlus laiapõhjalise riigikaitse teostamisel, tuleb võimaldada naistele asendusteenistuse läbimine, määratleda neile selged rollid ning pidada nende üle süsteemset arvestust. Täiendavates uurimistöodes ja jätku-uuringutes tuleks uurida mõju avaldumist naistele, kui kehtestada kohustuslik asendusteenistus kõikidele kodanikele, säilitades neile üheaegselt töö- ja pereväärtused.

SUMMARY

The Master's thesis „The Will of Estonian Female Students to Participate in the Implementation of Comprehensive National Defence“ provides an overview of comprehensive national defence, the necessity of comprehensive national defence and the means how to implement it most effectively. Female students, who are studying in Estonian Universities and who no wartime duties have been assigned to, were chosen as a sample of the research and their defence will and opportunities to participate in duties of national defence were analyzed. 1030 Estonian and Russian speaking respondents of all levels of higher education participated in the research and 823 full responses were received. The research was carried out in spring 2016 and the aim was to give to the institutions that are participating in comprehensive national defence and to the organizations performing wartime duties an input to evaluate the opportunities of manpower/labor force. Quantitative research was submitted in a descriptive and generalized method and the results were mostly presented in percentage.

The results of the research demonstrated that women are not aware of their tasks in comprehensive national defence but they are willing to participate, providing that their wartime tasks are clearly specified, preparation/training is attained, the conditions of participation are clarified and their families and homes are safe and protected. The defence will of women was mainly expressed in supporting population at wartime in fields where they feel themselves the most assured – social, educational and medical field. Women are not ready to be engaged in a battle situation equally with men. However, there was a common opinion that they would need basic knowledge of warfare and self-defence that would provide them with greater confidence in their ability to defend their families and homes, if necessary.

As a result of the research four main recommendations to Government authorities were presented to 2022 year:

1. The Ministry of Defence to compose and present to the Parliament the draft of the amendments of the law of alternative service to be changed into compulsory professional military service branch also to women, so that a person in the alternative service would attain basic theoretical military education and wartime military profession and to be appointed to the reserve as the executive of the continuous activities of vital services.

2. At the national level in collaboration with vocational training institutions to establish a systemic program for vocational training in the alternative service.
3. Government authorities in collaboration with local governments to map – along with mapping the resource needs – the regional management of continuous activities of vital services.
4. The Defence Resources Agency to start the data interchange with the Population Register to keep records of the alternative service participants in the registry of the crisis and wartime and to ensure the data interchange within the institutions that are involved with the tasks of national defence.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Almog-Bar, M. & Ajzenstadt, M., 2010. Women, Welfare and Civil Society Organizations. *Social Policy & Administration*, 44, pp. 673–688.

Allekand, A. & Lill, H., 2010. *Noored ja Riigikaitse*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.noorteseire.ee/system/resources/> [Kasutatud 03. aprill 2012].

Barany, Z., 2008. Civil–Military Relations and Institutional. *Europe-asia studies*, 60, pp. 581 – 604.

Bellafaire, J. L., 2006. Public Service Role Models: The First Women of the Defense Advisory Committee on Women in the Services. *Armed Forces & Society*, aprill, 32, pp. 424-436.

Berg, E., 2002. *Eesti tähendused, piirid ja kontekstid*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, lk 12-13.

Booth, K., 1994. Strategies in Conflict: Critical Approaches to Security Studies. *Security and self reflections of a fallen realist*. pp. 2-26. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/bitstream/handle/10315/1414/YCI0073.pdf?sequence=1> [Kasutatud 15. aprill 2015].

*Brzezinski, Z., 1994. The Premature Partnership. *Foreign Affairs*, 72(2), pp. 67-82.

Cambridge Ülikool, 2008. *Cambridge Academic Content Dictionary*. Cambridge University Press, p 321 [Võrgumaterjal] Leitav: https://books.google.ee/books?id=pqlRO2jdI2gC&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [Kasutatud 15. märts 2016].

Cooper, R., 2004. Rmt: *Riikide murdumine, Kord ja kaos 21. sajandil*. Tartu: OÜ Fontese Kirjastus, lk 159.

*D'Anieri, H., 1997. Nationalism and international politics: Identity and sovereignty in the Russian-Ukrainian conflict. *Nationalism and Ethnic Politics*, 3(2), pp. 1-28.

Eagly, A. H., Beall, A. E. & Sternberg, R. J., 2008. Rmt: *Sugupoolte psühholoogia*. Tallinn: Külim OÜ, lk 157-289.

Eesti Entsüklopeedia, 2006. Riigipiir. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/riigipiir1> [Kasutatud 22. september 2014].

Eesti Hariduse Infosüsteem, 2015. Statistilised tabelid. [Võrgumaterjal] Leitav: (<http://www.hm.ee/ehis/statistika.html>). [Kasutatud 08. märts 2016].

Eesti julgeolekupoliitika alused (2010).

Eesti Keele Instituut (EKI), 2009. *Eesti keele seletav sõnaraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, AS Pakett. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi> [Kasutatud 21. märts 2016].

Eesti Keele Instituut (EKI), 2013. *Eesti õigekeelsussõnaraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, AS Pakett. [Võrgumaterjal] <http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi> [Kasutatud 21. märts 2016].

Eesti Naisteühenduste Ümarlaura Sihtasutus, 2012. *Soostereotüübid varjavad individuaalsuse ja piiravad valikuvõimalusi*. s.l., s.n. [Võrgumaterjal] http://www.enu.ee/lisa/513_soostereotybid.pdf. [Kasutatud 21. märts 2016].

Eesti NATO ühing, 2014. *Naiste panus riigikaitsele – Kaitsevägi, Kaitseliit, Naiskodukaitse või muu?* [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.eata.ee/?m=20141014&cat=11> [Kasutatud 15. november 2014].

Eesti Vabariigi põhiseadus (1992).

Erakorralise seisukorra seadus (1996).

ERR, 2014. T.-H. Ilvese kohtumine NATO peasekretäri T. Stoltenbergiga Tallinnas 20.11.2014. [Autori ülestähendus 20.november 2014].

European Union, 2008. Report on the implementation of the European Security Strategy - *Providing Security in a Changing World*. Brüssel: S407/08, p 1. [Võrgumaterjal] Leitav: file:///report_on_the_implementation_of_the_european_security_strategy.pdf [Kasutatud 24. aprill 2016].

European Union, 2015. *Strategic Engagement for Gender Equality 2016-2019*. Brüssel: 278 final, p 6. [Võrgumaterjal] Leitav: [file http://ec.europa.eu/justice/gender_equality/files/documents/160111_strategic_engagement_en.pdf](http://ec.europa.eu/justice/gender_equality/files/documents/160111_strategic_engagement_en.pdf) [Kasutatud 25. aprill 2016].

Ezzy, D., 2002. *Qualitative Analysis. What is theory?*. London and New York: Taylor & Francis Ltd, pp 2. [Võrgumaterjal] Leitav: [http:// http://www.amazon.com/Qualitative-Analysis-Social-Research-Today/dp/041528127X](http://www.amazon.com/Qualitative-Analysis-Social-Research-Today/dp/041528127X) [Kasutatud 14. oktoober 2015].

Farinelli, F., 2000. Friedrich Ratzel and the nature of political. *Political Geography*, Universita` di Bologna, 19, pp. 943-955. [Võrgumaterjal] Leitav [http:// http://www.elsevier.com/locate/polgeo](http://www.elsevier.com/locate/polgeo) [Kasutatud 19. oktoober 2015].

Genfi konventsioon, 1977. *ICRC Treaties, states parties and commentaries*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/4e473c7bc8854f2ec12563f60039c738/c65187da1afe6706c12563cd0051de4a> [Kasutatud 16. detsember 2015].

Gerstel, N., 2000. The Third Shift: Gender, Employment, and Care Work Outside the Home. *Quality Sociology*, 23(4), pp. 467-483. Leitav: ebscohost. [21.10.2015].

Harakka, S. & Villanen, S., 2002. *Sisaret Sinibareteissa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 4, pp. 85.

Helvetius, C. A., 1749. Rmt: Гельвецкий. О человеке. *Гельвецкий. Сочинения в 2-х томах. Том 2*. Москва: Мысль, с 19.

Hochschild, A. R. & Machung, A., 1989,. *The Second Shift*. New York: Viking Penguin, pp. 321. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.amazon.com/The-Second-Shift-Families-Revolution/dp/0143120336> [Kasutatud 21. oktoober 2015].

Huntington, S. P., 1999. Rmt: *Tsivilisatsioonide kokkupõrge*. Tartu: OÜ Fontese kirjastus.

Hädaolukorra seadus (2010).

Hytönen, K.-M., 2014. Väitekirj: *Naisten sotaajan työn muistoissa kerrotaan vahvuudesta ja sinnikkyydestä*. 13(6). [Võrgumaterjal] Leitav:

<https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2014/06/tiedote-2014-06-02-09-15-47-816>

[Kasutatud 29. november 2014].

Ilves, T. H., 2008. Rmt: Valik riigikaitsealaseid artikleid II. *Külma sõja järgse ajastu lõpp*.

Ecoprint. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/26484> [Kasutatud

20. detsember 2014].

Jermalavičius, T. *et al.*, 2014. Rmt: Avar julgeolek ja riigikaitse. *Avaliku sektori ja ühiskonna kaasamise proovikivid*. Tallinn: Rahvusvaheline Kaitseuuringute Keskus.

[Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/106008> [Kasutatud 29.

november 2014].

Jervis, R., 1968. Hypothesis on Misperception. *Word politics*, 20(3), pp. 454-479.

Cambridge University Press Stable . [Võrgumaterjal] Leitav:

http://ias.wustl.edu/files/ias/imce/jervis_hypotheses_on_misperception.pdf [Kasutatud 29.

november 2014].

Jugaste, A., 2014. *Mikser: tulevik eeldab naistelt suuremat panust riigikaitse*.

[Võrgumaterjal] Leitav: http://relevancy1.rssing.com/chan-3134452/all_p22.html

[Kasutatud 28. detsember 2014].

Kaitseministeerium, 2014. *Seletuskiri riigikaitse seaduse eelnõu juurde*. [Võrgumaterjal]

Leitav: <http://www.riigikogu.ee/download/5ddd64e2-cf2e-c8b1-4880-d17cb955d1fb>.

[Kasutatud 28. detsember 2015].

Kaitseministeerium, 2015. *Juhtimine ja ülesehitus*. [Võrgumaterjal] Leitav:

<http://www.kmin.ee/et/eesmargid-tegevused/juhtimine-ja-ulesehitus> [Kasutatud 19. oktoober

2015].

Kaitsevägi, 2015. Ajalugu. *Uus algus*. [Võrgumaterjal] Leitav:

<http://www.mil.ee/et/kaitsevagi/organisatsioon/kaitsevae-ajalugu> [Kasutatud 19. oktoober

2015].

Kaitseväe korralduse seadus (2008).

Kaitseliidu seadus (2013).

Kaitseväeteenistuse seadus (2012).

Kalling, K., 2003. Toimetised. "*Sigimisvõitlus*" toimub ilma relvadeta. 2, Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. lk. 202.

Karaganov, S., 1992. *Дипломатический вестник*. 21-22. s.n. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.tautasforums.lv/Karaganovs.pdf> [Kasutatud 18. detsember 2015].

Kellehear, A., 1993. Rmt: *The unobtrusive researcher*. Sydney: Allen&Unwin.

Kelly, G., 1963. Rmt: *A Theory of Personality: The Psychology of Personal Constructs*. New York: W. W. Norton.

Kivimäki, V. & Tepora, T., 2009. War of hearts: Love and Collective Attachment as Integrating Factors in Finland During World War II. *Journal of Social History*, pp. 285-305.

Kivirähk, J., 2015. *Avalik arvamus ja riigikaitse*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/avalik_arvamus_ja_riigikaitse_marts_2015.pdf [Kasutatud 09. märts 2016].

Kivirähk, J., Videosalvestis: 2014. *Eesti julgeolek 2014: Minu panus*. Eesti NATO ühing, 3 paneel. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.youtube.com/watch?v=yyU70B9zwMQ> [Kasutatud 17. oktoober 2014].

Kõrgkoolid, 2016. *Eesti kõrgkoolid*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.neti.ee/cgi-bin/teema/HARIDUS_JA_KULTUUR/Haridus/Korgkoolid [Kasutatud 15. veebruar 2016].

Laas, A., 2000. *Feministlik perspektiiv sotsioloogias*. Magistriväitekiri, Tartu: Tartu Ülikool. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.ut.ee/gender/pdf/feminism.pdf> [Kasutatud 10. mai 2015].

Larsson, G. & Enander, A., 1997. Preparing for disaster: public attitudes and actions. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 6(1), pp. 11-21. Leitud: Emerald Insight online. [16.09.2015].

Le Bon, G., 1936. Rmt: *Hulkade psühholoogia*. Tartu: Noor Eesti Kirjastus Tartus. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://digi.lib.ttu.ee/i/?623> [Kasutatud 18. november 2015].

Linnas, R., 2015. Meie tugevus ja haprus. *Akadeemia*, 27(2 (311)), lk 384.

Lugna, L., 2011. *Elutähtsad teenused- riigikaitse nabanöör*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://riigikaitse.lehed.ee/2011/12/15/elutahtsad-teenused-%E2%80%93-riigikaitse-nabanoor/> [Kasutatud 16. oktoober 2015].

Lähtenmäki, M., 2002. Suomen naiset kotirintaman töissä. *Kotirintama*, 4, s. 168-177. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://netti.sak.fi/sak/hyol/lahtenmaki1.doc> [Kasutatud 18. november 2015].

Marimaa, K., 2013. Sugu kui kvalifitseerija- naised ametikandjatena kirikus ja kaitseväes. *Toimetised*, 17, lk 347.

Mill, J. S., 1996. Rmt: *Vabadusest*. Tallinn: Hortus Literarum.

Moisi, D., 2010. Rmt: *Emotsioonide geopoliitika*. Eesti Päevaleht.

Must, A., 2002. *Eesti naiste muutunud roll ühiskonnas ja riigikaitstes*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.eesti.ca/eesti-naiste-muutunud-roll-uhiskonnas-ja-riigikaitstes/article342> [Kasutatud 29. märts 2012].

Mõts, E., 2010. Rmt: *Eesti Kaitseväge maaväge lahingutegevuse alused*. Tartu: Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused.

Mänd, M.-L., 2013. *Kaitsetahte seos riigikaitseõpetusega Tallinna gümnaasiumite näitel*. Magistritöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Neuman, W. L., 2011. *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*. Boston: Pearson.

Nicolson, L., 2006. Rmt: *Feministlikud vaidlused, filosoofiline mõttevahetus*. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.

OHCHR, (1948). *Inimõiguste ülddeklaratsioon*. Artikkel 1. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=est> [Kasutatud 26. aprill 2016].

Osvet, A., 2014. Helisalvestis: *Ajateenistus algab taas!* [Võrgumaterjal] Leitav: <http://elmar.ee/index.php?pid=4&lang=1&nid=1119> [Kasutatud 16. detsember 2015].

Pace, D., 1978. Structuralism in History and the Social Sciences. *American Quarterly*, 30(3), pp. 282-297. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://xroads.virginia.edu/~DRBR2/pace.pdf> [Kasutatud 07. jaanuar 2016].

Payne, M., 2005. Rmt: *Modern social work theory*. Third edition. Chicago, III: Lyceum Books.

Pärtel, K., 2014. *Mees- ja naiskaitseväelaste hoiakud seoses naiste ja meeste rollidega ühiskonnas ning kaitseväes kui totaalises institutsioonis*. Magistritöö, Tallinn: Tallinna Ülikool. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Uliopilaste_teadustoode_konkurss/k_partel.pdf [Kasutatud 29. november 2014].

Raidma, M., Videosalvestis: 2014. *Mati Raidma: Mis on laiapõhjaline riigikaitse?* [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.youtube.com/watch?v=xO1hl_9oSCY [Kasutatud 03. märts 2016].

Rampton, M., 2015. *Four waves of feminism*. Pacific University. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.pacificu.edu/about-us/news-events/four-waves-feminism> [Kasutatud 29. november 2015].

„*Riigikaitse arengukava 2013–2022*“ heakskiitmine (2013).

„*Riigikaitse arengukava 2013-2022*“ mittesõjaliste osade heakskiitmine (2014).

„*Riigikaitse strateegia*“ heakskiitmine (2010).

Riigikaitseeadus (2015).

Riigikogu Kantselei, 2008. *Asendusteenistus Eestis, Leedus, Saksamaal, Soomes ja Taanis*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.google.ee/webhp?sourceid=chrome-https://www.google.ee/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Asendusteenistus+Eestis%2C+Leedus%2C+Saksamaal%2C+Soomes+ja+Taanis> [Kasutatud 06. jaanuar 2016].

Rudner, R. S., 1966. Rmt: *Philosophy of Social Science*. s.l.: Prentice Hall, pp. 128.

Saarinen, E., 2007. Rmt: *Filosoofia*. Tallinn: Kirjastus Hermes.

Salant, P & Dillman, D. A., 1994. Rmt: *How to conduct your own survey*. New York: John Wiley and Sons.

Saluveer, K., 2011. *Ontoloogilise julgeoleku dilemma Vene Föderatsiooni NATO idasuunalise laienemise diskursuses perioodidel 1998-2002 ja 2005- 2008*. Magistritöö, Tartu: Tartu Ülikool.

Scott, M. & Alcenat, W., 2008. *The Influence of Heartland Theory in Great Power Politics*. Minnesota: Macalester College, pp. 1-28 [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.creighton.edu/fileadmin/user/CCAS/departments/PoliticalScience/MVJ/docs/The_Pivot_-_Alcenat_and_Scott.pdf [Kasutatud 24. september 2015].

Soome Kaitseministeerium, 2010. *Security strategy for society. Securing the vital functions*. Helsinki: Vammalan kirjapaino, p 16. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.yhteiskunnanturvallisuus.fi/en/materials/doc_download/26-security-strategy-for-society [Kasutatud 12. oktoober 2015].

Stevens, J. B., 1998. Awareness and preparedness for emergencies at local level. *Environmental Management and Health*. 9(3) Pariis: MCB UP Ltd. pp. 124-129. Leitud: Emerald Insight Online. [18.09.2015].

Suurkivi, T., 2013. *Päästeameti ülesanded riiklikus kriisireguleerimise süsteemis*. Magistritöö, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Talmar, A., 2009. "Tsiviilkaitse" rahvusvahelises humanitaarõiguses ning selle riigisisene rakendamine. Sisekaitseakadeemia toimetised, 8, lk 157.

Terras, R., 2014. Videosalvestis: *Eesti julgeolek 2014: Minu panus*. Eesti NATO ühing, Lõpukõne. [Võrgumaterjal] <https://www.youtube.com/watch?v=90BwbsXzWIM> [Kasutatud 17. oktoober 2014].

Tickner, A. J., 1999. Why women can't run the world: international politics according to Francis Fukuyama. *International Studies Review*. 1(3), pp. 3-11. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.ssu.edu.tr/uploads/Article-20_uBNOFKP7.pdf [Kasutatud 29. märts 2015].

*Tower, L. E. & Alkadry, M. G., 2014. Women and Public Service. Barriers, Challenges and Opportunities. *Administrative Theory & Praxis*. 36(2), Tsit Guy, 2014, pp. 268–272. Leitud: ebscohost online. [16.01.2015].

Uus, M. et al., 2013. *Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013*. Uuringuaruanne, Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.vabatahtlikud.ee/UserFiles/uuringud/vabatahtlikus_tegevuses_osalemine_2013.pdf [Kasutatud 30. november 2015].

Valdna, V., 2011. *Naised relvajõududes: peamised probleemid erinevates riikides ja Eesti situatsioon*. Bakalaureusetöö, Tartu: Tartu Ülikool.

Võrdse kohtlemise seadus (2008).

Välismaalaste seadus (2010).

Välisministeerium, 2010. *Eesti tegevuskava ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooni 1325 "Naised, rahu ja julgeolek" rakendamiseks Eestis 2010–2014*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://vm.ee/sites/default/files/content-editors/1325_Eesti_tegevuskava_EE.pdf [Kasutatud 03. november 2014].

Zajedova, I., 2004. Benelux-väikeriikide regionaalse koostöö võimalik mudel? *Acta politica*. 1, lk 163-173. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:NNdEa5jyFhkJ:publications.tlu.ee/index.php/actapoliticaestica/article/download/17/17+&cd=14&hl=en&ct=clnk&gl=ee>
[Kasutatud 03. jaanuar 2016].

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Eesti riigikaitse juhtimise struktuur.....	23
Joonis 2. Uuringus osalenud kõrgkoolid.....	32
Joonis 3. Vastajate arv ja osakaal keelkonniti.....	33
Joonis 4. Naiste kaitsetahte väljendus demograafilises võrdluses.....	34
Joonis 5. Naiste hinnang kaitsevõimele.....	35
Joonis 6. Riigikaitseõpetuse olulisus gümnaasiumites.....	36
Joonis 7. Naiste teadlikkus sõjaaegsetest piirangutest.....	37
Joonis.8. Naiste hinnang laiapõhjalisest riigikaitsest.....	38
Joonis 9. Naiste kohustusliku ajateenistuse vajaduse hinnang.....	39
Joonis 10. Naiste liitumistahe sisejulgeoleku organisatsiooniga	42
Joonis 11. Naiste valmisolek sõja korral astuda sõjaväeteenistusse.....	42
Joonis 12. Erialase väljaõppe tahe riigikaitseks.....	43
Joonis 13. Naiste eelistused töötamisel sõjaajal	45
Joonis 14. Naiste valmisolek osalemiseks kriisiõppustel.....	46
Joonis 15. Perekonna iseseisvus kuni 30 päeval eemalolekul.....	47
Joonis 16. Naiste esmane käitumine sõja puhkemise korral.....	48
Joonis 17. Sõja puhkedes lahkujate panustamise soov riigikaitsele.....	49
Joonis 18. Naiste laiapõhjalise riigikaitse seisukoha võrdlus käitumismudeliga.....	50
Joonis 19. Laiapõhjalise riigikaitse toimimise skeem.....	55

LISA 1. Küsitluse ankeet naiste kaitsetahte kohta eesti keeles

1. Kategooria- arvamushinnang riigikaitsest

Milliseks Te hindate Eesti valmisolekut sõjaks vaenlase vastu?

1. Väga kõrge
2. Pigem kõrge
3. Pigem madal
4. Väga madal
5. Ei oska öelda

Kuivõrd Te olete nõus väitega, et iga Eesti kodaniku kohus on anda oma panus Eesti riigikaitseks.

1. Täiesti nõus
2. Pigem nõus
3. Pigem ei ole nõus
4. Üldse ei ole nõus
5. Ei oska öelda

Kuivõrd Te olete nõus väitega, et sõjapidamine on meeste ülesanne ja naised hoolitsegu kodu ja perekonna eest.

1. Täiesti nõus
2. Pigem nõus
3. Pigem ei ole nõus
4. Üldse ei ole nõus
5. Ei oska öelda

Kas Teie arvates peaks ajateenistus olema kohustuslik ka naistele?

1. JAH kindlasti
2. Pigem JAH

3. Pigem mitte
4. Kindlasti mitte
5. Ei oska öelda
6. Palun põhjendage oma arvamust

Kas Teie arvates peaks gümnaasiumites olema riigikaitseõpetus kohustusliku õppeainena kõikidele õpilastele?

1. Kindlasti peaks
2. Pigem peaks
3. Pigem ei peaks
4. Kindlasti ei peaks
5. Ei oska öelda

2. Kategooria- riigikaitsealased teadmised

Kas olete kuulnud, et kõik kodanikud, kaasa arvatud naised peavad vajadusel osalema sõjaajal riigikaitsealistes tegevustes.

1. Olen kuulnud ja tean sellest väga palju
2. Olen kuulnud, kuid tean sellest vähe
3. Olen kuulnud, kuid ei tea sellest midagi
4. Pole kuulnudki ega tea sellest midagi
5. Ei oska öelda

Kas Te olete kuulnud, et sõjaolukorras võidakse rakendada Teile Eestist väljasõidu piirang?

1. Olen kuulnud ja tean sellest väga palju
2. Olen kuulnud, kuid tean sellest vähe
3. Olen kuulnud, kuid ei tea sellest midagi
4. Pole kuulnudki ega tea sellest midagi
5. Ei oska öelda

Kas Te olete kuulnud, et sõjaolukorras võib Eesti riik Teid kohustada tööd tegema sh Teile ebameeldival ametil?

1. Olen kuulnud ja tean sellest väga palju
2. Olen kuulnud, kuid tean sellest vähe
3. Olen kuulnud, kuid ei tea sellest midagi
4. Pole kuulnudki ega tea sellest midagi
5. Ei oska öelda

Kas olete kunagi läbinud riigikaitse õpetuse kursuse?

1. Jah olen
2. Ei ole
3. Ei oska öelda

3. Kategooria- isikliku valmisoleku ja kaitsetahte väljendus

Kas oleksite valmis praegu astuma ajateenistusse?

1. JAH kindlasti
2. Pigem JAH
3. Pigem mitte
4. Kindlasti mitte
5. Ei oska öelda

Kas oleksite valmis astuma sõjaväeteenistusse, kui algaks sõda?

1. JAH kindlasti
2. Pigem JAH
3. Pigem mitte
4. Kindlasti mitte
5. Ei oska öelda

Kas Te olete plaaninud liituda mõne julgeolekuvaldkonnaga tegeleva vabatahtliku organisatsiooniga? (näit. Kaitseliit, naiskodukaitse, abipolitseinik, vabatahtlik päästja sh merepäästja, vms.)

1. Olen juba liitunud
2. Olen plaaninud, kuid hetkel ei ole selleks aega
3. Pigem ei plaani liituda
4. Kindlasti ei plaani liituda
5. Ei oska öelda

Kas Te oleksite nõus omandama mõnda uut eriala, kellena sõjaajal töötada Eesti riigi heaks?

1. Kindlasti olen nõus
2. Pigem olen nõus
3. Pigem ei ole nõus
4. Kindlasti ei ole nõus
5. Ei oska öelda

Millises valdkonnas või erialal Te sooviksite sõjaajal töötada?

1. Meditsiin ja tervishoid
2. Toitlustus ja toiduainete tehnoloogia
3. Julgeolek ja korrakaitse
4. Side- ja infotehnoloogia
5. Keemia- ja keskkonnakaitse
6. Energeetika ja energiasektor
7. Transpordisektor
8. Sotsiaalsektor
9. Päästeteenistus
10. Haridus ja pedagoogika
11. Tööstussektor
12. Sõjaväeteenistus
13. Muu valdkond

Kas Te oleksite valmis osalema kriisiõppusel, millest saadud teadmisi saaksite kasutada, kui algaks sõda?

1. Kindlasti olen valmis
2. Pigem olen valmis
3. Pigem ei ole valmis
4. Kindlasti ei ole valmis
5. Ei oska öelda

Kas Teie perekond saaks hakkama nii majanduslikult kui ka igapäevase elu korraldamisega, kui Teid suunatakse täitma riigikaitseks püstitatud ülesandeid vähemalt 30-ks päevaks?

1. Kindlasti saaks hakkama
2. Pigem saaks hakkama
3. Pigem ei saaks hakkama
4. Üldse ei saaks hakkama
5. Ei oska öelda

Mida Te teeksite, kui Eestis algaks sõda?

1. Panustan igal juhul riigikaitseesse igal võimalikul viisil
2. Panustan vaid oma kogukonna kaitseks
3. Hoian kodu ja olen vaid perekonnale toeks
4. Hoidun igasugusest sõjaga seotud tegevusest
5. Sõidan rahumeelsesesse riiki
6. Muu

4. Kategooria- sotsiaaldemograafiline hinnang

Millises õppeasutuses te hetkel õpinguid omandate?

1. Eesti Infotehnoloogia Kolledž
2. Eesti Kunstiakadeemia

3. Eesti Lennuakadeemia
4. Eesti Maaülikool
5. Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar
6. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
7. Estonian Business School
8. Euroakadeemia
9. Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused
10. Kõrgem Usuteaduslik Seminar
11. Lääne-Viru Rakenduskõrgkool
12. Sisekaitseakadeemia
13. Tallinna Majanduskool
14. Tallinna Tehnikakõrgkool
15. Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ)
16. Tallinna Tehnikaülikooli Avatud Ülikool
17. Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Mereakadeemia
18. Tallinna Tehnikaülikooli Kuressaare Kolledž
19. Tallinna Tehnikaülikooli Tallinna Kolledž
20. Tallinna Tehnikaülikooli Tartu Kolledž
21. Tallinna Tehnikaülikooli Virumaa Kolledž
22. Tallinna Tervishoiu Kõrgkool
23. Tallinna Ülikool
24. Tallinna Ülikooli Täiendõppekeskus
25. Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž
26. Tallinna Ülikooli Rakvere Kolledž
27. Tartu Kõrgem Kunstikool
28. Tartu Teoloogia Akadeemia
29. Tartu Tervishoiu Kõrgkool
30. Tartu Ülikool (TÜ)
31. Tartu Ülikool Joohan Skytte Poliitikauuringute Instituut
32. TÜ Narva Kolledž
33. TÜ Pärnu Kolledž (TÜPK)
34. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia
35. Muu

Millises Eesti maakonnas Te olete omandanud enne ülikooli astumist kesk- või gümnaasiumi hariduse?

1. Harju maakond
2. Ida-Viru maakond
3. Tartu maakond
4. Pärnu maakond
5. Lääne-Viru maakond
6. Viljandi maakond
7. Rapla maakond
8. Võru maakond
9. Saare maakond
10. Jõgeva maakond
11. Järva maakond
12. Valga maakond
13. Põlva maakond
14. Lääne maakond
15. Hiiu maakond
16. Sain hariduse välismaal

Milline on Teie vanus?

1. 18-21 aastat
2. 22-25 aastat
3. 26-29 aastat
4. 30-33 aastat
5. 33 ja vanem

LISA 2. Küsitluse ankeet naiste kaitsetahte kohta vene keeles

1. Kategooria- arvamushinnang riigikaitsest

Как Вы оцениваете готовность Эстонии к войне против противника?

1. Очень высокая
2. Скорее высокая
3. Скорее низкая
4. Очень низкая
5. Не могу сказать

Согласны ли Вы с утверждением, что долгом каждого гражданина Эстонии является государственная защита?

1. Согласна полностью
2. Скорее согласна
3. Скорее не согласна
4. Вообще не согласна
5. Не могу сказать

Согласны ли Вы, что военные действия- задача мужчин, а задача женщин- заботиться о доме и семье?

1. Полностью согласна
2. Скорее согласна
3. Скорее не согласна
4. Вообще не согласна
5. Не могу сказать

Должна ли по-вашему срочная служба быть обязательной?

1. Да, конечно
2. Скорее да
3. Скорее нет

4. Конечно нет
5. Не могу сказать
6. Пожалуйста аргументируйте своё мнение

Должен ли по-вашему в гимназиях быть обязательным предметом Оборона государства для всех учеников?

1. Конечно должен
2. Скорее должен
3. Скорее не должен
4. Конечно не должен
5. Не могу сказать

2. Kategooria- riigikaitsealased teadmised

Слышали ли Вы, что все граждане, в том числе и женщины должны при необходимости участвовать во время войны в действиях государственной обороны?

1. Слышала и знаю об этом очень много
2. Слышала , но знаю об этом мало
3. Слышала , но не знаю об этом ничего
4. Не слышала и не знаю об этом ничего
5. Не могу сказать

Слышали ли Вы, что в связи с военной обстановкой могут Вам ограничить выезд из Эстонии?

1. Слышала и знаю об этом очень много
2. Слышала , но знаю об этом мало
3. Слышала ,но не знаю об этом ничего
4. Не слышала и не знаю об этом ничего
5. Не могу сказать

Слышали ли Вы, что в военной обстановке может Эстонское государство заставить Вас работать в том числе по неприятной Вам специальности?

1. Слышала и знаю об этом очень много
2. Слышала ,но знаю об этом мало
3. Слышала , но не знаю об этом ничего
4. Не слышала и не знаю об этом ничего
5. Не могу сказать

Вы когда-нибудь проходили курс государственной обороны?

1. Да, проходила
2. Не проходила
3. Не могу сказать

3. Kategooria- isikliku valmisoleku ja kaitsetahte väljendus

Готовы ли Вы сейчас пойти на срочную службу?

1. Да, конечно
2. Скорее да
3. Скорее нет
4. Конечно нет
5. Не могу сказать

Готовы ли Вы поступить на военную службу, если начнётся война?

1. Да конечно
2. Скорее да
3. Скорее нет
4. Конечно нет
5. Не могу сказать

Вы планировали подключиться к какой-нибудь добровольной организации безопасности (напр. Kaitseliit, Naiskodukaitse, помощник полицейского, добровольный спасатель в том числе водный спасатель и т.п)?

1. Уже подключена
2. Планировала , но в данный момент нет на это времени
3. Скорее не планирую подключаться
4. Конечно не планирую подключаться
5. Не могу сказать

Согласны ли Вы освоить новую специальность и работать по этой специальности во время войны на благо Эстонского государства?

1. Конечно согласна
2. Скорее согласна
3. Скорее не согласна
4. Конечно не согласна
5. Не могу сказать

В какой области или по какой специальности Вы желали бы работать во время войны?

1. Медицина и здравоохранение
2. Общепит и пищевая технология
3. Безопасность и порядок
4. Связь и инфотехнология
5. Химическая и охрана среды
6. Энергетика и энергетический сектор
7. Транспортный сектор
8. Социальный сектор
9. Служба спасения
10. Образование и педагогика
11. Промышленный сектор
12. Военная служба
13. Другая область

Готовы ли Вы участвовать в кризисном обучении и использовать полученные знания во время войны?

1. Конечно готова
2. Скорее готова
3. Скорее не готова
4. Конечно не готова
5. Не могу сказать

Справится ли Ваша семья как материально, так и в организации повседневной жизни, если Вас направят выполнять задание государственной обороны на срок не менее 30 дней?

1. Конечно справилась бы
2. Скорее справилась бы
3. Скорее не справилась бы
4. Вообще не справилась бы
5. Не могу сказать

Что бы Вы сделали, если бы в Эстонии началась война?

1. В любом случае буду вносить посильный вклад в государственную оборону
2. Буду вкладывать лишь на защиту общины
3. Буду беречь свой дом и поддерживать лишь семью
4. Буду избегать всяких действий связанных с войной
5. Уеду в страну, где не происходят военные действия
6. Иное

4. Kategooria- sotsiaaldemograafiline hinnang

В каком учебном заведении Вы учитесь в данный момент?

1. Eesti Infotehnoloogia Kolledž
2. Eesti Kunstiakadeemia

3. Eesti Lennuakadeemia
4. Eesti Maaülikool
5. Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar
6. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
7. Estonian Business School
8. Euroakadeemia
9. Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused
10. Kõrgem Usuteaduslik Seminar
11. Lääne-Viru Rakenduskõrgkool
12. Sisekaitseakadeemia
13. Tallinna Majanduskool
14. Tallinna Tehnikakõrgkool
15. Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ)
16. Tallinna Tehnikaülikooli Avatud Ülikool
17. Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Mereakadeemia
18. Tallinna Tehnikaülikooli Kuressaare Kolledž
19. Tallinna Tehnikaülikooli Tallinna Kolledž
20. Tallinna Tehnikaülikooli Tartu Kolledž
21. Tallinna Tehnikaülikooli Virumaa Kolledž
22. Tallinna Tervishoiu Kõrgkool
23. Tallinna Ülikool
24. Tallinna Ülikooli Täiendõppekeskus
25. Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž
26. Tallinna Ülikooli Rakvere Kolledž
27. Tartu Kõrgem Kunstikool
28. Tartu Teoloogia Akadeemia
29. Tartu Tervishoiu Kõrgkool
30. Tartu Ülikool (TÜ)
31. Tartu Ülikool Joohan Skytte Poliitikauuringute Instituut
32. TÜ Narva Kolledž
33. TÜ Pärnu Kolledž (TÜPK)
34. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia
35. Иное

В каком эстонском уезде Вы приобрели среднее образование?

1. Харьюский уезд
2. Ида-Вирумааский уезд
3. Тартуский уезд
4. Пярнуский уезд
5. Ляэне-Вирумааский уезд
6. Вильяндиский уезд
7. Раплаский уезд
8. Вырусский
9. Сааремааский уезд
10. Йыгеваский уезд
11. Ярваский уезд
12. Валгаский уезд
13. Пыльваский уезд
14. Ляэнемааский уезд
15. Хийумааский уезд
16. Приобрела образование за границей

Какой Ваш возраст?

1. 18-21
2. 22-25
3. 26-29
4. 30-33
5. 33 и старше

LISA 3. Uuringus osalenud kõrgkoolid

EELK Usuteaduse Instituut	ui@eelk.ee
Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor	eek@eek.ee
Eesti Infotehnoloogia Kolledž	info@itcollege.ee
Eesti Kunstiakadeemia	artun@artun.ee
Eesti Lennuakadeemia	eava@eava.ee
Eesti Maaülikool	info@emu.ee
Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar	seminar@emkts.ee
Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia	ema@ema.edu.ee
Estonian Business School	ebs@ebs.ee
Euroakadeemia	euro@euroakadeemia.ee
Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused	oppeasutused@mil.ee
Kõrgem Usuteaduslik Seminar	liit@ekklesia.ee
Lääne-Viru Rakenduskõrgkool	info@lvrkk.ee
Sisekaitseakadeemia	info@sisekaitse.ee
Tallinna Majanduskool	info@tmk.edu.ee
Tallinna Tehnikakõrgkool	tktk@tktk.ee
Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ)	ttu@ttu.ee
Tallinna Tehnikaülikooli Avatud Ülikool	avatudope@ttu.ee
Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Mereakadeemia	emera@ttu.ee
Tallinna Tehnikaülikooli Kuressaare Kolledž	kuressaare@ttu.ee
Tallinna Tehnikaülikooli Tallinna Kolledž	tk@ttu.ee
Tallinna Tehnikaülikooli Tartu Kolledž	nt@ttu.ee
Tallinna Tehnikaülikooli Virumaa Kolledž	vk@ttu.ee
Tallinna Tervishoiu Kõrgkool	info@ttk.ee
Tallinna Ülikool	tlu@tlu.ee
Tallinna Ülikooli Täiendõppekeskus	reili@tlu.ee
Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž	kolledz@hk.tlu.ee
Tallinna Ülikooli Rakvere Kolledž	rakvere@tlu.ee
Tartu Kõrgem Kunstikool	artcol@artcol.ee
Tartu Teoloogia Akadeemia	info@teoloogia.ee
Tartu Tervishoiu Kõrgkool	nooruse@nooruse.ee
Tartu Ülikool (TÜ)	info@ut.ee
Tartu Ülikool Joohan Skytte Poliitikauuringute Instituut	euro@ec.ut.ee
TÜ Narva Kolledž	college@narva.ut.ee
TÜ Pärnu Kolledž (TÜPK)	info@pc.ut.ee
TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia	kultuur@ut.ee

LISA 4. T-testide ja hii-ruut arvutamise tabel

Eestlased ja venelased	Keskvärtus eestlastel	Standardhälve eestlastel	Keskvärtus venelastel	Standardhälve venelastel	Vabadusastmete arv (df)	T-väärtus	Olulisustõenäosus (p)
Milliseks Te hindate Eesti valmisolekut sõjaks vaenlase vastu?	2,7	0,51	3,3	0,62	144	7,2	0,000***
Kas Teie arvates peaks gümnaasiumites olema riigikaitseõpetus?	1,9	0,78	2,5	1,08	145	5,3	0,000***
Kas Te oleksite nõus omandama mõnda uut eriala, kellena sõjaajal töötada?	2	0,70	2,6	0,9	129	6,1	0,000***
Kas Te oleksite valmis osalema kriisiõppusel, millest saadud teadmisi saaksite kasutada, kui algaks sõda?	1,7	0,57	2,4	0,95	115	6,3	0,000***
Kas Teie perekond saaks hakkama nii majanduslikult kui ka igapäevase elu korraldamisega, kui Teid suunatakse täitma riigikaitseks püstitatud ülesandeid vähemalt 30-ks päevaks?	2,1	0,96	2,5	0,98	132	4,5	0,000***

Riigikaitseesse panustajad ja mittepanustajad	Keskvärtus riigikaitseesse panustajatel	Standardhälve riigikaitseesse panustajatel	Keskvärtus riigikaitseesse mittepanustajatel	Standardhälve riigikaitseesse mittepanustajatel	Vabadusastmete arv	T-väärtus	Olulisustõenäosus (p)
Kuivõrd Te olete nõus väitega, et iga Eesti kodaniku kohus on anda oma panus Eesti riigikaitseks.	1,6	0,43	2,4	1,05	711	14,9	0,000***
Kuivõrd Te olete nõus väitega, et sõjapidamine on meeste ülesanne ja naised hoolitsegu kodu ja perekonna eest.	2,9	0,71	2,5	1,21	727	6,2	0,000***
Kas Teie arvates peaks gümnaasiumites olema riigikaitseõpetus kohustusliku õppeainena kõikidele õpilastele?	1,7	0,8	2,4	1,32	726	9,8	0,000***

***p<0,001

Hii-ruut test	P(eestlane=x)	P(venelane=x)	N	df	X ²	
Kas Teie arvates peaks ajateenistus olema kohustuslik ka naistele?	0,8529	0,1471	870	4	20,07	
Kas oleksite valmis astuma sõjaväeteenistusse, kui algaks sõda?	0,8541	0,1459	898	4	17,31	

LISA 5. Ankeetküsitluse kommentaarid küsimusele „Kas Teie arvates peaks ajateenistus olema kohustuslik ka naistele?“

Kategooria	Ajateenistus üldse vabatahtlikuks	Ajateenistus kohustuslik naistele	Ajateenistus vabatahtlikult naistele	Ajateenistus naistele erisustega	Vajalik rohkem propageerida naiste võimalusi laiapõhjalises riigikaitstes
Vastuste arv	27	36	171	82	13

Kategooria- Ajateenistus üldse vabatahtlikuks

Üldse võiks Eestis palgaarmee olla, oleks suurem motivatsioon; Noores eas õpituna on sõjaolukorras lihtsam hakkama saada. Sõjaolukorras on vaja lisaks sõdijatele ka muidu tegelasi; Я считаю, что человек сам должен решать; Eestist ei tasu militaariiki teha. Vaatamata ponnistustele, ei saaks me masside vastu (kui, siis ajutiselt ja lühiajaliselt); Minu seisukoha järgi ei peaks sõjavägi üldse olema kohustuslik. Kaitse retoorika taustal valmistuda hüpoteetiliseks sõjaks, mida ilmselgelt ei tule (vähemasti sellises banaalses formaadis, milleks meie sõdureid n-ö koolitatakse) on õõvatekitav. Loodan, et helges tulevikus me räägime üksnes rahu, mitte sõjaväest ning vabatahtlikkuse alusel; Eesti ei ole sõjaliselt kaitsevõimeline, sõtta minek oleks kindel inimeste surma saatmine. Meil tuleks enesekaitset toetada poliitikale ja tarkusele, toetajatele; Igal kodanikul peaks olema võimalus valida, kas ta pooldab sõjapidamist või on selle vastu. Sealhulgas peaks olema võimalus ka valida kas osaleda sõjas või mitte; Ütleksin et ajateenistus ei peaks olema üldse kohustuslik mitte kellelegi; Kellelegi ei peaks tapjaks õppimine kohustuslik olema; Ajateenistus ei tohiks kellelegi kohustuslik olla. Relv käes teisi inimesi tappa ei tohiks olla kohustuslik. Mille nimel? Mingite abstraktsete riikide ja isehakanud eliidi- valitsuse nimel? Sõjaväeteenistus peaks olema nii naistele kui meestele vabatahtlik ja selle eesmärk pigem peaks olema enese ja teiste kaitse kriisiolukorras; Ei ole eelistust. Ma arvan, et naised on täiesti suutelised ajateenistuseks, nii vaimselt kui ka füüsiliselt. Teine küsimus, kas ajateenistus peaks üldse olema kohustuslik?; Pigem peaks ajateenistus olema vabatahtlik nii naistele kui ka meestele, seda juba soolise võrdõiguslikkuse eesmärgil. Igal inimesel peaks olema võimalus valida, kas ja kui palju ta soovib panustada territooriumi kaitseks, millel ta elab; Ajateenistus võiks olla kõigile vabatahtlik; Ma ei usu, et see üldse kohustuslik olema peaks; Ajateenistus peaks olema valikuline nii naistele kui ka meestele; Ajateenistus ei peaks olema kohustuslik ei meestele ega naistele. Need kellel soovi on võivad vabatahtlikult minna. Mitte sundida peale; Ajateenistus on inimõiguste rikkumine; военный- это профессия, призвание; ei poolda

ajateenistust kohustuslikuna ka meestel. AJA RAISKAMINE!; Ajateenistus peaks olema vabatahtlik nii naistele, kui ka meestele; Ei peaks kellelegi kohustuslik olema; Arvan, et see ei tohiks olla kohustuslik kellelegi. Üleüldse arvan, et inimesi ei peaks õpetama tapma, olgu see siis naine või mees; Vabatahtlik ja seda kõigile. Kuid koolides võiks olla riigikaitset juba maast madalast, mis suunaks inimesi ja looks suurema valikuvõimaluse; ajateenistus ei pea olema kohustuslik absoluutselt mitte kellelegi, kuna normaalsed riigid ja normaalsed inimesed elavad ilma sõjata. Sõda on ALATI agressioon. Agressiooni ei õigusta MITTE MISKI ja Piiblile põhinevalt on see äärmiselt taunitud tegevus; Kohustusliku ajateenistuse kontseptsioon üleüldse on kaheldav, vastasin pigem mitte, sest leian et nii naiste kui meeste puhul võiks ajateenistus olla vabatahtlik (või siis üldse ajateenistusest loobuda ning palgaarmee moodustada); Я в принципе пацифист, люди могут жить в мире без армии, не могут – политики; Ajateenistus ei peaks olema üldse kohustuslik. Kui noormees läbib ajateenistuse, olles selle suhtes negatiivselt meelestatud, siis ei ole ta ka see inimene, kes astuks välja Eesti kaitseks sõjaolukorras. Seega arvan, et peaks olema vabatahtlik, et EKV ressursse suunata nendele inimestele, kes seal tõesti olla tahavad; Sõjavägi on poliitikute läbipaistev rüü mis visatakse vaenlasele vastu et ise saaks põgeneda kuhugi mujale ja kui rüü on surnud ja asjad enamasti maha rahunenud siis tulevad poliitikud vaikselt tagasi. Ma pole mingi argpüks aga ma mingi sõja pärast oma elu ohtu ei seaks vaid läheksin samamoodi välismaale pakku.

Kategooria- Ajateenistus kohustuslik naistele

Ma arvan, et meestele ja naistele võiks seda võrdselt võimaldada. Sõjapidamine ei ole ainult meeste ala, vaadake kasvõi pommivööga naisterroriste; Sõjavägi oleks kasulik ka muus mõttes kui ainult sõjapidamiseks - koostöö õppimine, iseseisva toimetuleku oskus, oma piiride tundma õppimine, füüsilise vormi parandamine; Positiivne aspekt - hea füüsiline vorm; Mina oleks nooremana kindlasti tahtnud ajateenistuse läbida. Nüüd aga 28. aastaselt enam küll oma elu pausile ei tahaks panna; Iseenesest see võib ju kohustuslik olla (nagu tasuta treeninglaager :D) aga kui naisel on nt lapsed, siis ma ei kujuta seda küll ette, et ema pikaks ajaks kuhugi ära läheb :D; Ma arvan, et naisel peaks ka olema oskused, et kaitsta oma kodu, meest ning lapsi; See teema on arutletav, kuna ühest küljest miks mitte võiks naine minna ajateenistusse ja olla ka valmis oma maad kaitsma, aga samas võib juhtuda, et mehed on paremad kaitsjad, kuna kindlasti füüsiliselt kui ka vaimselt tugevamad ning kriitilises olukorras kiiremad mõtlejad ja riskialtimad. Lihtsalt on teada, et naised on emotsionaalsemad ja see võib mingil hetkel segama hakata; Mitte mingil juhul ma ei ütle, et keegi on kellestki parem. Muidugi on

erandeid, kus naisterahvad suudavad rohkem saavutada ajateenistuses, kui mõned mehed. Aga ikkagi tundub nagu oleks mees ikkagi see kaitsja; Mina isiklikult olen sportlik noor naisterahvas ning kui meil oleks see seadus, et naised peavad ka minema aega teenima ja mulle tuleks kutse, siis arvan, et läheksin sinna. Seal saab hoopis teistsuguse kogemuse; Kui kohustuslik siis kõigile, aga pigem olen kutselise kaitseväge poolt; Olen üldised kohustusliku ajateenistuse vastu, kuid siiski kui on, siis kõigile võrdselt; Ajateenistus ei peaks olema kohustuslik ka meestele.

Ise küll kaitseliidus olnud, aga on ikka hea küll kui oskab relva käsitleda, sides olla, esmaabi anda ja muud vajalikku mida õpetakse; Tegemist on kogemusega, kus saab praktilised oskused ja teadmised, mis on kasulikud inimese üldiseks arenguks, mitte ainult sõjapidamiseks; Ma arvan, et ajateenistus võiks olla kohustuslik, ent sõtta minek mitte. Seda selle pärast, et juhul kui peaks tulema sõda, siis ei jookse relva käsitlemise oskus või sõja olemuse mõistmine mitte kelleltki mööda külge maha ja siis oleks võibolla naistel kodudes ka mingingi vastupanu võime vaenlaste ees samal ajal kui mehed rindel on; Olen tegevteenistuses, hetkel küll lapsehoolduspuhkusel. Arvan, et need naised, kes praegu KV-s töötavad on tublid ja aktiivsed, samuti usun, et iga naine saaks ajateenistuses hakkama; Kui vaadata, kui paljud mehed ei ole ajateenistuskõlbulikud, ei ole minu arust vaja rõhuda sellele, et naised peavad jääma koju lapsi hoidma, sellega saavad hakkama ka need mehed, keda aega teenima ei võeta; Научиться работать в команде, знать как ориентироваться на местности, узнать какое вооружение есть у эстонии, научиться пользоваться им, оказание первой помощи и стать дисциплинированным, в общемб получить навыки и знания, чтобы обеспечить безопасность и защиту страны; Kuna naised peaksid ka oskama enda eest seista. Pole see ajateenistus midagi nii raske, et keegi sellega hakkama ei saa; Üritades mitte olla diskrimineeriv ühiskond, oleme seda siiski, kui üks grupp inimesi st mehed, peavad oma elust peaaegu aasta veetma teenistuses, kuid naised mitte. Ja miks naised pole ajateenistuses? Põhjendused, et naised on füüsiliselt nõrgemad, on puhas jama, sest ka mina suudan relva käes hoida ja vaenlast tappa. Samuti põhjendus, et naised on vaimselt nõrgemad, on juba väga, väga solvav. Soovime ka mitte liialt soorolle peale suruda (vähemalt ma loodan, et see on meie ühiskonna soov 21. sajandil), kuid taoline lahterdamine, et mehed mingi ajateenistusse ja naised mitte, samuti näiteks see, et põhikoolis peavad tüdrukud käima heegeldamis-, õmblemis-, kodundus- (ehk söögitegemise ja koristamise) ja kudumistundides, aga poisid puutöö- ja tehnikatunnis, on selgelt iganenud arusaam ja lausa häbiväärne, et see ikka veel jätkub. Üks asi on ebavõrdsus. Teine asi on aga see, et meie riik muutuks palju, palju

tugevamaks, kui meil oleks Iisraeli näitel ka naistele ajateenistus. No ja veel üheks plussiks on loomulikult see, et eesti naised muutuksid veelgi ilusamaks, sest ajateenistuses olles saaks ilmselt nii mõnestki rasvavoldist lahti :); olen ise käinud ja olen poolt; Kohustuslik ajateenistus naistele on suund, millest Eesti peaks võtma eeskujuna - kui rääkida soolisest võrdõiguslikkusest. Samas kui oleks valik, pooldaksin kõige enam vabatahtlikku ajateenistust mõlemale soole, mõlemale kohustuslikuks teha. Pealegi kaotaks naiste suurem esindatus kaitseväes diskrimineerimise (sest praegu on nad ilmselge vähemus); Miks mitte?; Mina ei teeks vahet meestel ja naistel eesti ühiskonnas. Küllaltki nigelad ja jõuetud on meie mõlemad sooesindajad. Ajateenistus ei ole ainult haiglane füüsiline koormus, suuresti distsiplineerid oma mõtteid ja hoiakuid; Ka naised peaksid oskama nii ennast kui oma riiki kaitsta, sh oskama käsitleda relva; Oleks hea, kui kõigil oleks elementaarsed oskused kriisiolukorraks - relvakäsitsemise, distsipliini ja kaitseväge käsuliinid/hierarhia; Võrdsus kõiges ja naised ei PEA ju sünnitama, see on nende vaba valik. Siiski - nad rasestuvad ning sünnitavad päris palju. Mingi lõtk peaks olema seda arvesse võttes; Neile, kellel pole lapsi plaanis või ei kasvata lapsi, võiks ajateenistus kohustuslik olla. Lastega naised võiks ajateenistuse kohustusest vabastada; Ise olen läbinud ja ei arva et see ülejõu käiv oli; Tsikid saaksid ka asjalikumaks; Samuti naistele oleks sellist laadi ettevalmistus väga oluline, arvestades maailma tänast seisust; See ei ole vaid meeste pärusmaa, miks ei võiks naised samamoodi kaitsta oma kodumaad kui mehed; Selle kaudu mehed saavad elukogemused; Kohustuslik ajateenistus annaks naistele teadmisi, oskusi ja kogemusi. Need tulevad ju kasuks ka siis kui naised ei sõdi, vaid hoiavad kodusid ja lapsi. Kuna Eestis on väike rahvaarv siis võiks ka naised kaitseväes käia; Samasugune kohustus oma kodumaad kaitsta; Sõjaväes saadud oskused ei libiseks ka naistel mööda külgi maha; Kuna meie riik on niigi väikese rahvastikuarvuga, siis iseenesest võiks olla sõjaväekohustus ka naistel; Aitab vältida soolisi stereotüüpe, teeb osalevad naised julgemaks, enesekindlamaks, tugevamaks ja iseseisvamaks; Vajalik, et naised suudaks ennast ja oma pere kaitsta!

Kategooria- Ajateenistus vabatahtlikult naistele

Ei, kuna minu arvates peaks sõjaajal vähemalt üks pereliige jääma koju laste eest hoolitsema. Kui ajateenistus oleks kohustuslik nii meestele kui naistele, siis suureneks tõenäosus, et mõnel lapsel peavad mõlemad vanemad sõtta minema; Naisi on väga erinevaid ma usun, et naised, kes pole kunagi füüsilise treeninguga tegelenud või on täielikud koduperenaised oleks ajateenistusele rohkem kahjulikud kui kasulikud; Samal põhjusel, miks laste kasvatamine

peaks olema kohustuslik meestele; Kõikidele naistele ei sobi selline asi. Ma ei kujutaks ette, et osad oleksid loobuma kunstripsmetest ja paksust krohvikihist näos, et midagi teiste jaoks ära teha; Igasugune sõjalises tegevuses osavõtt peab olema vabatahtlik! Kui ma ei taha ikka minna sõtta kedagi tapma, siis ma seda ka ei tee. Kui aga tehakse see sunniviisiliseks ei tule sellest ka midagi head. Tapma ei hakka ma sellegi poolest; Oma pere ja lähedasi kaitsen muul viisil, aga mitte kuskil sõjas olles; Только для мужчин; Paljud naised ei ole vaimselt valmis ajateenistuses osalema; Naised on füüsiliselt nõrgem sugupool, kelle peamiseks ülesandeks on siiani laste sünnitamine ja kasvatamine. Kui ka naised peaksid ajateenistuse läbima kohustuslikus korras, siis lükkuks laste saamine edasi ja kannataks iive; Vabatahtlik naistele ma ei kujuta ette kuidas näeks välja alates istus kui sul on kodus lapsed keda kasvatada; Tänapäeval lükkavad naised laste saamist niigi edasi õpingute ja karjääri tõttu. Arvan, et ajateenistuse tõttu võib see aeg veelgi edasi lükkuda. Ja naist, kellel on juba laps(ed), ei tohiks küll lapsest eemaldada terveks aastaks; See võiks olla siiski vabatahtlik, sest kõik naised ei oleks nii füüsiliselt kui ka vaimselt selleks võimelised; Pigem vabatahtlik; Kui riiki saadetakse kaitsma naised, kes suudaksid ka meie rahvaarvu suurendada, siis Eesti riigi rahvaarv võib peale sõja olukorda ekstreemselt väikseks jääda; Sõjaväekohustuse puudumine on ainus positiivne külg naine olemiseks Eestis, sest meil mehed palju hinnatumad (nt palgalõhe); Keeruline on selles asjas seisukohta võtta. Kuidagi elementaarne on, et meestele on see kohustuslik, kuid naised võivad valida (justkui diskrimineeritaks). Tänapäeva ühiskonda on tekkinud nii palju noori/alaealisi üksikemasid ning tekib küsimus, et kuhu pannakse laps(ed) selleks ajaks kui emme läheb ajateenistusse. See tekitaks liiga palju lisa paberimajandust ning ajateenistusest mööda nihverdamist; See võikski jääda vabatahtlikuks; Võiks olla valikuline. Kirglikuma meelega naissõjardile võiks see olla eneseteostuse väljundiks, rohkem koduskesksemale ja roosama meelelaadiga tüdruku võiks see totaalselt koonusesse ajada; See peaks olema vabatahtlik nagu praegu; Kohustusliku ajateenistuse tõttu võib naistel tekkida ebavõrdsus tööturul, kuna naised on reeglina niigi kauem tööturult eemal. Naistel on tavaliselt rohkem soovi minna ja lõpetada kõrgkooliõpingud, samuti kaotavad naised aega lapsehoolduspuhkusel olles, mistõttu kui lisada juurde veel kohustuslik ajateenistus, siis võib see mõjutada tööandjaid pigem eelistama mehi töötajate valimisel. Arvan, et ajateenistus ei tohiks muutuda kohustuslikuks, kuid selle populariseerimine naiste seas võiks toimuda positiivsete stiimulite kaudu; Для мужчин конечно да, для женщин по желанию; Kui ajateenistus tehtaks naistele ka kohustuslikuks, siis sinna võivad sattuda täiesti ebasobivad isikud, kes võivad sõjaolukorras närvi kaotada ning minema minna või midagi veel hullemat korraldada. Mis muidugi ei tähenda, et selliseid asju ei pruugi ka meestega juhtuda; Pigem

mitte kohustuslik, vaid avatud ja soositud; Iga inimese vaba valik võiks olla; Если она будет не обязательна, то многие могут просто испугаться и некому будет защищать страну; Naiste eesmärk on siiski kasvatada lapsi ja hoolitseda kodu eest:);

See võiks olla siiski iga naise vaba tahe sinna minna, mitte kohustuslikus korras pealesurutud; Arvan, et see peaks siiski olema vabatahtlik. Kedagi ei saa sundida; Ajateenistus Eestis on pigem naljategemine ja ajaraiskamine, piisab kui see meestele kohustuslik on; Arvan, et see on siiski pigem meestele ning mitte naistele. Naised saavad ka ise minna ajateenistusse, kui soovivad, kuid kõigil seda soovi pole. Kui tekib sõjaluukord, siis ilmselt on naisi, kes selles olukorras aga oleks nõus ajateenistusse minema; Enamus naistest ei ole võimelised ajateenistuses hakkama saama. Need, kes oleksid võimelised ja tahavad, peaksid saama võimaluse; Juriidiliselt oleks naistele kohustusliku ajateenistuse seadmisega tegemist ühe vabaduse ilmingu piiramisega. Meeste puhul on kohustuslik ajateenistus algusest peale olemas olnud, seega nende puhul tuleb asjale läheneda juriidiliselt teistmoodi; Ajateenistus on ehk kohustuslik Eestis, sest me oleme niivõrd väike riik ning peaks olema valmis, kui on olukord, kus riiki kaitsma peab. Tegelikult ma ei poolda üldse kohustuslikku ajateenistust, sest usun, et vabatahtlike jõuga saab korda saata palju paremat kui kohustuslikult sunnitud inimesi. On kindlasti mehi, kes ei suudaks sõdida ja on naisi kes sooviksid. Aga naistele tava ajateenistus võib olla liigasuur koormus; Kohustuslik ei tohiks see kindlasti olla, kuna iivet tuleb riigikaitse kõrval olema sama oluline, kui mitte olulisem. Kui kõigile naistele osutuks see kohustuslikuks, on oht, et laste saamine jääbki kas väga kaugesse tulevikku või üldse ära (ajateenistuse käigus võivad tekkida tüsistused naise tervises vms.); Olen kindel, et ajateenistus on vajalik, ennekõike mehelikkuse ja sitkuse andjana. Ka saab ülevaate, palju meil tugevaid ja terveid noormehi üldse on ja mis selleks tegema peaks, et neid rohkem oleks, sest mittedobilike protsent on ehmatavalt suur. Naistele jäägu valik, kas minna ajateenistusse või mitte. Kaitse seisukohalt ei annaks see midagi. Üldiselt arvan, et Eesti oma kaitsevõime on väike ning oluline on panustada jätkuvalt koostöösse NATOga ning ka oma naaberriikidega; See on füüsiliselt liiga paljunõudev enamus naiste jaoks, ma arvan; "Ei pea sõda oluliseks, ei pea oluliseks sõdida ei enda riigi ega ka teiste riikide arvelt. Selle kõigega kaasneb ainult surm ja raskused. Seega ei pea vajalikuks astuda sõjaväkke, sest äkki tuleb sõda. Pigem tundub see huvitav ning läheks uuriks just huvi pärast, mida kujutab endast täpsemalt sõjavägi, sest taolised asjad väga meeldivad, millest kuulnud olen."; Pigem ikka vabatahtlik; Ma lisaks eelnevatele punktidele, et kuna mul on laps, siis ma kaitsevärke hetkel ei astuks, ka sõjakorral mitte, aga kui mul last ei oleks, siis astuksin; Каждый человек должен сам решать служить ему или нет, а не чтобы решение было против его воли; Naiste

osalemine ajateenistuses võiks olla kõrgem, kuid kohustuslikuks muutmist ei poolda; Kui on soov siis miks mitte, kuid kui on pere ja alaealised lapsed ei ole see eriti mõeldav; Naistele võiks jääda valikuvõimalus, sest kõigile see kindlasti ei sobi. See peaks ikka vabatahtlikkuse põhimõttel toimuma; Naistel peaks olema siiski valikuõigus, kuna naised nii või naa sünnitavad ja elavad elus läbi nii mõndagi; Pigem olgu vabatahtlik, kes tunneb vajadust, see läheb. Eelkõige pean seda siiski meeste osaks elus, liiga vabaks ei saa ka selle soolise võrdõiguslikkusega minna; See võiks olla vabatahtlik; Ei, leian, et see on liiga suur füüsiline pingutus naisterahvastele (v.a neile, kes seda ise soovivad läbida); Naised kellel on lapsed, kindlasti ei peaks olema kohustuslik; See peaks oleme vabatahtlik kuna kõikide naiste füüsiline ja vaimne valmisolek ajateenistuses olemiseks on erinev; Vabatahtlik neile kes soovivad; Iga naine peaks saama seda siiski ise otsustada, paljudele selline sundus ehk ei sobiks; Keegi peab ju hoidma ka eesti arenguvõimelisena; Arvan, et kohustuslik ei peaks olema, kuid seda võiks siiski rohkem promoda. Ise oleksin väga huvitatud minemisest, kuid kui otsest sündi nagu pole, siis on jäänud suiku see ettevõtmine; Jään arvamusele, et ajateenistus võiks olla vabatahtlik ja looma rohkem võimalusi naistele sinna astumiseks, kuid mitte kohustuslikuks. Sest hetkel tundub, et naistel raske saada ajateenistusse; Kohuslik ei ole vajalik, küll aga võiks kutse tulla kõigile, mitte ainult meestele. See annaks vabaduse naisele vähemalt kaaluda ning oma aega planeerida. Paraku tuleb naistel oma elujuhtimisel ja laste saamise soovi korral arvestada 1 aastase perioodiga, lapsekasvatamisele pühendumiseks; Kuna sellest ei ole räägitud ja pole kunagi teemas olnud, siis on raske seisukohta võtta. Pigem on aastakümnete jooksul teatud ühiskondlikud "korraldused" jõudnud juurduda. Küll aga võiks naiste soove ajateenistusse astumist ühiskond rohkem aktsepteerida ja kiita; Naised on loomupoolest rahumeelsemad ning suudavad teisi vahendeid kasutades kompromisse saavutada; Naisel peaks olema võimalus valida, kas ta soovib või mitte ja vastavalt oma soovile ajateenistus läbida või mitte; Ma olen traditsiooniliste soorollide pooldaja ja arvan, et see on rohkem meeste rida, küll aga on väga tervitatav, kui naistel on võimalus soovikorral ka selles valdkonnas ennast teostada; Vabatahtlik; Igaüks võiks vabalt valida; Naised võiks ikka lastega kodus olla, mitte kuskil kaevikus roomata; Peaks olema valikuvabadus; Mõistlik oleks jätta nii nagu on- kes saavivad, need saavad minna. Kui kõik naised peaksid kohustuslikus korras minema, oleks seal liiga palju "kanakarja". Hetkel on süsteem mõistlik, kes tahavad minna või näevad mingitki lootust enda siduda tulevikus kaitseväega, saavad end esmalt proovila panna ajateenistuses; Kohustuslik mitte, kuid soovituslik. Naiste vabatahtlikku ajateenistust võiks riik rohkem propageerida küll; Naiste jaoks võiks jääda vabatahtlikuks; Naised on füüsiliselt nõrgemad, lisaks soolised tervisest tulenevad erinevused ning naistel

võivad olla lapsed kodus; See pole naiselik; Arvan, et naistele peaks jääma valikuvõimalus; Väga paljudel naistel ei ole sellist huvi ja soovi; Naistele peaks see jääma ikka vabatahtlikuks, sest see ajast ja arust arvamine, et naine on kodusoojuse hoidja, peab minu arust põhja ka praegu ja ükskõik, mis ajastul. Kui kõik on sõjas, kes siis kodukollet valvab, kuhu mehel hiljem tulla oleks. Ja kes poisid meesteks kasvatab?; Naised on õrnem sugupool ja ajateenistusse võiksid minna need, kes on selleks võimelised ja valmis; Iga naine on erineva mõttelaadi ja eesmärkidega. Leian, et ajateenistus ei peaks olema naistele kohustuslik kuna suurem osa naistest ei suudaks vaimselt vastu pidada pingele, mis sellega kaasneb. Lisaks ei pruugi naised hakkama saada enda füüsilise arendamisega; On vähe naisi, kes füüsiliselt ja vaimselt vastu peaksid; Naised peavad hoidma kodu ja kasvatada lapsi, hoolitseda oma mehe ning laste eest; Kõike ei saa kohustuslikuks muuta ja mehed oma füüsilise ja julguse poolest suudaksid tunduvalt rohkem meie kaitseks midagi ära teha kui naised. Loomulikult on erandeid. ja sõja puhkedes on meil vaja kedagi, kes hoolitseks ka laste eest ja muu hädavajaliku eest; Naise koht ei ole sõjaväes; Ajateenistuses ei ole arvestatud naiste bioloogiliste vajadustega; Vabatahtlikkus korras oleks ok; Kohustuslik ei pea olema. Ajateenistus pole tänapäeval naistele võimatu, kuna vabatahtlikult on võimalik ajateenistusse minna; Naised peavad hoidma kodu ja kasvatada lapsi, hoolitseda oma pere eest. Kui naised (emad) lähevad sõtta, kes siis kasvatab ja hoolitseb laste eest, kui mehed (isad) on ka sõjas; Ei sooviks ise osaleda ajateenistuses ega suudaks nt käsu peale kunagi tappa kedagi. Ka sellepärast, et meie riigis, naabruses ei toimu otsesest sõjategevust nagu mõnel pool mujal, kus naistele on ajateenistus kohustuslik; Ma ei arva, et see peaks olema kohustus. See võiks olla pigem iga ühe vaba valik; Ei, sest naised ei ole füüsiliselt siiski nii valmis astuma ajateenistusse. See tekitaks riigile palju probleeme, iive väheneb, laste kasvatamine muutub keeruliseks. See muudaks kindlasti perekonnasuhted keeruliseks; Naistel peab olema võimalus ajateenistusse minna, kuid see ei tohiks olla kohustus; Naised ei ole füüsiliselt niivõrd võimekad kui mehed; Naiste töö pole kunagi olnud sõdida ning ei leia, et see peaks nüüd muutuma. See aitaks võib olla vähendada ülekaaluliste osakaalu, kuid üldiselt arvan, et see tuleks riigile pigem kahjuks; Juhul kui peakski tekkima sõjaolukord, siis sõjatandrisse lähevad kõik need, kes on ajateenistuse läbinud. Juhul kui ajateenistus oleks ka naistele kohustuslik, siis peaksid minema ka naised. Aga kui naisel on ka lapsed, siis kuhu jääksid sõjaolukorra ajal lapsed? Ema ja isa oleksid mõlemad sõjas. Seega, arvan, et naistel võiks ajateenistus olla siiski vabatahtlik; Need naised, kes ise soovivad ja ka on reaalselt võimelised ajateenistusesse astuda võiksid seda teha; Naised kahurilihaks? Ma ei usu sellesse; Ma pole kindel, kas liiga militariseeritud riik oleks ka hea ja kasvataks rahumeelseid inimesi; Paljud

naised ei taha minna sõjaväkke ja neil on omal plaanid tulevikus pere luua ja enne seda saada haridust; Need naised küll enam ei sünnita (Šokk ja raskuste kandmine); Kui juba lapsed on, siis on vaja kellelgi nende eest hoolt kanda, ja kodu on vaja ka ülal pidada; Naised ei ole selleks moraalselt veel valmis. Ajast aega on olnud sõjaväe kohustus ja sõdimine ikkagi meeste teha. Alles ju mõni aasta tagasi lubati naistel üldse vabatahtlikult hakata käima sõjaväes ja kui nüüd järsku teha see kohustuslikuks, siis naised ei ole meie ühiskonnas selleks veel valmis; Minu arvates see ei peaks olema kohustuslik ka meestele; Kõik mehed ja naised ei ole ühesugused ning olenemata soost ei sobi kõik ajateenistusse; Ma lihtsalt ei arva, et see oleks õige; Ma arvan, et sugu ei määra inimese võimet oma riigi eest seista, iseasi, kas ja mil määral peaks see olema kohustuslik; Tegemist on siiski õrnema soo esindajatega ning kindlasti ei ole kõik selleks valmis. Need vaprad naised, kes tahavad ajateenistusse astuda, palun astuge vabatahtlikult!; Väga paljud naised ei tule sõjaväe pingega toime ja varustus, mis sõjaväelastel peab retkel ühes olema võib kaaluda samapalju kui naine ise. Näiteks ise olen 42 kg ja olen proovinud umbes 30kg-st varustust ja püsti ma igatahes ei püsinud; Pigem leian, et see ala võiks siiski jääda meestele ja ainult tõeliselt huvitatud naistele; Eesti on põhimõtteliselt kultuuririik, mitte sõjariik. Ükskõik kui paljud meist sõjalist väljaõpet ja haridust ka ei saa, on rahvahulk siiski väike ja kui meie praegune suurim välisoht Venemaa seda heaks arvab, siis sõidab ta meist puhtalt massiga üle niikuinii. Pigem panustaks tapatalgude ärajätmisele ja prooviks lahendada situatsioone diplomaatiliselt; Kui on peres lapsed, siis arvan, et lastel on ilma emata väga raske nii hakkama saada; 1) olen patsifist, 2) olen idealist- igasugused otsused võiksid tuleneda sisemisest vajadusest, mitte ettekirjutustest; Kui ajateenistus oleks kohustuslik ka naistele, kes siis pere (laste) ja kodu eest hoolitseks...; Aga kes siis armastab, hoiab, toidab ja kasvatab meie nooremad põlvkonda, samal ajal, kui mehed meid ja meie kodu kaitsmas on? Nii ei ole lihtsalt lõpuks enam kedagi kaitsta, kui kõik sh õrnem sugupool sõjarindele jooksma on valmis; Для мужчин да, для женщин должна оставаться так, как есть; Inimestel peaks olema vaba valik, naised ei ole juba füüsiliselt selleks loodud; Sest see oleks viimane lollus, kes Teie arust Eesti iivet tõstab?!; Это личное решение каждого. Я бы не пошла умирать ради Эстонии пока президент будет икру есть. Пусть правительство воюет их много хоть деньги свои отработают они же " слуги народа"; Женщинам нет, они же те, благодаря которым популяция растет; Хотелось чтобы была добровольной, порой люди думаю о карьерном росте , учебе ,семье, а повезла в армию порой приходит не в тот момент когда хотелось бы; У каждого должен быть свой выбор; Ei, sest naised peavad hoolitsema kodu eest ning sünnitama lapsi sest mida varem sünnitab seda vähem ohte on lapsel haigestuda erinevatesse sündroomidesse; Minu

tutvusringkond näitab, et ajateenistust pooldavaid naisi on suhteliselt vähe, see ei sobi kõigile, Ma leian, et kui ajateenistus oleks kohustuslik kõigile naistele, siis sellised "tibilikud" naised oma kunstküünete ja juuksepidendustega on pigem tüliks, keegi ei jõuaks nende vingumist ära kuulata :D; Причина этой срочной службы должна быть действительно весомая!; Ma arvan, et vabamat tahtest ajateenistuses olev naine on parem ajateenija kui sundkorras läinud naine; Olen ise ajateenistuse läbinud ning oskan kindlalt väita, et see pole kõigile loodud. Pluss on vaja koduhoidjaid ja kedagi, kes hoolitseks tulevate põlvete eest. Kõik naised ei ole koduperenaisteks loodud, kuid kõik naised ei ole ka sõjarditeks loodud; Sellisel juhul võiks olla kohustuslik, kui sel ajal oleks nn igapäeva kulutuste kompenseerimine (nt kodulaen); У каждого должен быть выбор; See ei sobi kõigile naistele nii nagu ei sobi mõned naiste töödeks peetud amet igale mehele; Oleneb naise enda tahtest just pereloomise seisukohalt, ei poolda sellist kohustust naistele. Mehed ja naised ei ole siiski võrdsed kõigis elu aspektides; Peaks olema vabatahtlik nagu siiani; Igal naisel peaks olema õigus otsustada ise; Arvan, et jäägu see naise ise otsustada; 12 aastat kooli, 5 aastat ülikooli, mingi aeg peaks ka pere ja lapse üle mõelda, kuni hilja pole; Naised on füüsiliselt nõrgemad ja poleks õiglane, et nad peaks samasugust varustust kandma. Lisaks pole minu arvates mõeldav, et ma peaksin menstruatsiooni ajal metsas müttama; Naised on nõrgem sugupool, kindlasti ei tohi neid kohelda nii nagu praegu koheldakse mehi kaitsevâes, ma saan aru, et kui on sõjaolukord on ressursse vähe aga see ei ole kohe kindlasti normaalne, kui naine peab läbima 40 kilose varustusega rännaku, ise vaevalt võib-olla 40 kilo kaaludes. Mina arvan, et mingi sinna naised, kes ise seda soovivad, teised jäägu koju; Paljud naised ei ole füüsiliselt selleks valmis ning pärast võivad terviseprobleemid tekkida; Naistel on hetke ühiskonnas võrreldes meestega väga palju kohustusi rohkem ja ei näe otsest vajadust naiste osakaalu suurendamiseks sõjaväe teenistusel ning sellega kohustuste juurde lisamisel; Pigem vabatahtlik, sest kellel juba noorena lapsed, ei saa teenistusse astuda; See võiks pigem olla vabatahtlik ja/või naistele mitte nii väga füüsiline ja ekstreemne, pigem siis midagi nn. kontoritöö laadset; Ma ei arva, et see peaks olema tingimata kohustuslik, kuid naistele, kes soovivad ajateenistusse astuda võiksid teed ikka lahti olla; Mehed on mehed ja naised on naised. Täitku igaüks oma ülesanne, siis on kord majas ka; Kuna olen arvamusel, et ajateenistuses peaksid olema vaid need isikud, kes tõesti soovivad teenida oma kodumaad ja olla valmis vajadusel reageerima, olen arvamusel, et need naised, kes seda soovivad lähevad ajateenistusse vabatahtlikult ja omal algatusel; Igal naisel on enda eesmärgid- mõni tahab elada traditsioonilist pereelu ja see on tema valik; Служить должны мужчины. А задача женщины быть его опорой, поддержкой, сохранять семейный очаг; See võib olla ikkagi vabatahtlik. Kes soovib, astugu; Arvan, et

pigem mitte, sest väga paljud naised ei suudaks hakkama saada sealse tohutu füüsilise koormusega ning paljud naised on liiga hellad, et taluda laskmist ja tapmist, mis sõjaga nagunii kaasneb; Kohustuslik ajateenistus naistele on küll ahvatlev prospekt. Kuid naiste puhul, kellel on pered võib ema lahutamine pere juurest olla pigem meie ühiskonna tulevikule kahjulik, kui kasulik. Eesti kultuurile omaselt kasvatab enamasti lapsi ema; Ma arvan, et see on hea, et naistel on võimalus aega teenima minna aga see ei peaks küll kohustuslik olema. Kui, siis mingis teises vormis, näiteks raske füüsilise treeningu asemel võiks rohkem õpetada kuidas sõja ajal kannatanutele abi anda (sellised teadmised tulevad ka igapäevaelus kasuks). Samas võiks ikkagi kindlasti õpetada relva käsitlemist ja muud sellist, võib olla lihtsalt vähemal määral.

Sõjaväes füüsilised nõudmised liiga suured; Vabatahtlik võiks olla; Naine peaks laste ja pere eest hoolt kandma, mehed aga oma riigi ja pere eest; Noormehedele on tähtis läbida sõjaväe teenistust; Должны идти в армию только патриоты! То есть те кто хотят служить!; Peaks olema siiski vabatahtlik; Võiks jääda vabaks valikuks, kui naine tahab, siis läheb; Arvan, et see võiks ikka olla iga naise vaba valik ning ajateenistuses ja tegevväljasena töötamine võiks olla rohkem aktsepteeritud; Seda ei saa teha kohustuslikuks, parema väljundi saab, kui naiste jääks jääb ajateenistus vabatahtlikuks; Jumala poolt on naine loodud olema abiliseks mehelekasvatama lapsi, aitama meest hea soovitusel. Naine on füüsiliselt õrn olend ja palju ka mõned feministid oma õigusi ka ei ajaks taga, teame, et algusest peale nii määratud, et naine on abiline mehele. See tähendab, et ta ei saa olla mehest üle. Mees on (pere) pea!; Kõigile ei sobi lihtsalt. Põhjuseid võib palju erinevaid olla. Isiklikult mina läheksin sõjaväkke; Pigem mitte, sest ajalugu on näidanud, et kui mehed lähevad sõtta, siis naised hoolitsevad muude oluliste toimingute eest, et riik toimima jääks (töötamine, toidu soetamine, laste kasvatamine, jne). Kui nii mehed kui ka naised oleks sõjas, siis lapsed oleks üksi kodus ja riik ei suudaks edasi toimida; Naised ei ole füsioloogiliselt nii vastupidavad, kui on mehed; EI! Idiootne mõte. Millal siis naised karjääri teha saavad? Laste saamine ja kasvatamine röövib niigi naiste elust palju aastaid. Hetkel vabatahtlikuna võimalik ajateenistusse ka naistel astuda - palun. Probleem on selles, et noored poisid pole sõjaväekõlbulikud ja see, et sõjaväes keskendutakse valedetele asjadele (voodi tegemine ja mopi lükkamine) ning treeningharjutusteks kätekõverdused ja jooks, mis pikas perspektiivis head pole. Idiootne naise ajateenistusse suruda. Kui juhtuks, siis oleksin Eestist läinud; Traditsiooniliselt võttes ma usun, et kui see oleks kohustuslik naistele, siis see tekitaks palju vastuolusid. Naistel on mitmeid võimalusi loodud, et panustada riigikaitsele ning leian, et kohustuslik see ehk ei peaks olema; Ajateenistus peaks olema naistele vabatahtlik; Arvan et suurem osa naisi pole huvitatud ning

karjääri on naistel raskem teha kui nad soovivad peret see oleks ajaraiskamine. Võib olla mingi lühikoolitus lasketiir jne; Hea on see, et kui naine soovib ajateenistusse minna, siis tal on ka see võimalus. See võiks ka nii jääda; Inimese vaba valik; Kes hoolitseb laste eest ? Eesti ei ole selleks kindlasti veel valmis. Seal tuleb pinnale väga palju aspekte millega tuleb arvestada; Arvan, et naiste kohus on siiski pigem hoolitseda järeltuleva põlve eest, mitte valmistuma sõjaks, nagu ootakski seda juba; Kohustuslik see ei saa ega ei tohi olla. Naine peab jääma naiseks. Naise kohustuseks on laste sünnitamine ja nende kasvatamine. Kui sellele lisada veel sõjaväe kohustus, siis milleks meil mehi vaja on, kui naised saavad KÕIGEGA hakkama ?!; Iga inimene peab tegelema enda asjadega; Ajateenistus peaks nagu Kaitseliit olema vabatahtlik.

Oleneb naistest, pigem võiks see jääda vabatahtlikuks; Pigem ikka vabatahtlik. Naiste ajateenistusse astumine on ju tugevalt seotud ka perekonnaseisu ning naise enda vanusega. Kui naistel on väikesed lapsed, siis on nad kasvatamisega hõivatud jms; Absoluutselt mitte, kuna naiste füsioloogiast ja ka anatoomiast tulenevalt on nad loodud teiste elu ülesannete täitmiseks; Nagu eelpool oli mainitud arvan, et naised toovad ühiskonnale rohkem väärtust olles kodus, kasvatades lapsi või töötades mitte sõjaväega seotud valdkonnas. Kuid sõja olukorras meie väikeses riigis on iga kodaniku panus oluline; Kohustuslik kindlasti mitte. Naised ei ole loodud sõdima - relvad liiga rasked, varustus raske. Kannatab tervis.

Kategooria- Ajateenistus naistele erisustega

Kui siis lühema perioodi jooksul, näiteks mõni kuu ja seda siis lihtsalt nt intensiivsemalt. Kui arvestada, et enamik naisi ka sünnitavad, siis tundub, et naistel nagu oma elu jaoks ei jäetagi aega, kui ajateenistusse ka veel peaks minema. Jama; Usun, et piisaks ka kui üldhariduse saamise ajal antaks õpilastele vastavaid tunde - poistele sõjalisemat teemat ja tüdrukutele natuke üldsõjalist teemat aga kindlasti nt ka midagi õenduse vallast; Ei arva, et naistel peaks olema kohustuslik läbida ajateenistus, naistel on olemas vabatahtlikult võimalus end teostada näiteks Naiskodukaitse organisatsioonis; Sellise korraldusega pole see väga mõistlik ka meestele. Korralduslike muutuste korral ehk küll; Naised peaks olema meestest rohkem eraldatud ning naistele võiks olla teistmoodi õppekava, mis oleks nii õelda nõrgemale sugupoolele kohandatud. Näiteks suunata naisi meediku kohale ja mujale mis rohkem kohane; На мой взгляд срочная служба может испортить все планы, которые бы человек хотел осуществить в своей жизни. Пусть это и не большой срок службы, но действительно мешает в учёбе. Особенно, когда ты студент в университете; Kui väga vaja, siis vist võiks,

aga väiksemas mahus, nt 6 kuud, et õppida algtõed, meditsiini jms; Kuid gümnaasiumi astmes peaks olema riigikaitse aine; Naiste seas võiks populariseerida nõ civil service tegevust ehk kuue kuu kuni aasta pikkust tegevust ühiskondlike huvide nimel; Meestel on teatavasti poole rohkem jõudu, usun et enamik naisi väsiks ära täisvarustuses. Seega kui oleks kohustuslik ajateenistus, siis peaks vähe kergem see ajateenistus olema; Kui naine peaks kõike läbima täpselt nii nagu mehed, siis pigem mitte, kui aga naistel on mingi mõistlikum programm, siis võiks olla kohustuslik. Iisrael on ju hea näide (kuigi ma ei tea, kas seal on naistel täpselt sama programm või mitte); Olen kohustusliku sõjaväeteenistuse vastu nii naistele kui meestele, kuid arvan, et keskkooli ajal võiksid nii tüdrukud kui poisid võrdselt osaleda riigikaitse? tundides ja näiteks suvelaagrites; Sõjaline õpe võiks olla nt koolis (põhi/keskkooli/kutsekoolide) kavas, kuid siiski vabatahtlik kõigile, samamoodi peaks olema ajateenistus vabatahtlik või olema hoopis palgasõdurite süsteem. Eestis oleks vaja enne naistele lisaülesannete nagu kohustuslik ajateenistus peale panemine lahendada fundamentaalsed inimõigusküsimused, tegeleda meeste vägivaldusega naiste vastu, juurida välja süsteemne diskrimineerimine, mis on põhjuseks naiste puudumisele otsustustasanditel ja tippjuhtide seas ning naiste diskrimineerimine tööturul (sooline segregatsioon tööturul, diskrimineerimine naiste suhtes, kellel on väikesed lapsed, või diskrimineerimine seoses sellega, et naissoost töötaja võib oma bioloogia tõttu rasedaks jääda jne, nende ""ohtude"" tasakaalustamine) jne. Kuni naine on endiselt teisejärguline, ""Teine"" ühiskonnas, ei saa naisel olla kohustust ka seda ühiskonda teenida; Selle vastu, et iga inimene oleks valmis sõjaolukorras adekvaatselt, operatiivselt ja ratsionaalselt reageerima ja relvi käsitsema, pole mul isiklikult midagi, sellest oleks kasu olenemata soost. Kuid seda ei saa panna kellelegi - ka meestele - kohustuslikuks.""; Võiks olla kohustuslik, kuid seda mõningate eranditega. Korralik taustauuring oleks siinkohal kindlasti oluline. Olles ise lapsevanem, keelduksin kategooriliselt lapse kõrvalt kuudeks ajateenistusse minema või kui minu vanemate/vanavanemate/abikaasa toimetulek sõltuks minust, siis ei tuleks nende hätta jätmine kõne allagi. Oman ise paari tuttavat, kes elavad haige vanavanemaga koos ja kuigi rahaliselt tullakse toime, siis abi on tarvis just poekottide tassimisel, majapidamistöodes jms elementaarne. Ühtlasi leian, et ajateenistus sellisel kujul nagu meesterahvastel hetkel on, poleks 100% vajalik naisterahvastele. Programmid võiksid olla erinevad. Jah, muidugi võiks osata püssi käsitleda ning metsas nädalaid toime tulla, kuid suunitlus võiks pigem olla meditsiiniõppe, toitlustuse jms suunas; Peaks olema nõ mehi toetav ja algteadmisi sisaldav-nt meditsiiniühik; relvaõpe; topograafia Või olema osa kooliprogrammist(võrdses mahus mõne teise ainega mitte lühiajalise kursusena); Ajateenistus praegusel kujul ei peaks olema naistele kohustuslik kuid võiks olla mingis vormis

asendusteenistus või sissejuhatav kursus; Naistele ei peaks olema ajateenistus kohustuslik, kuid igas valdkonnas töötaval/õppival naisel võiks olla adekvaatne ettekujutus (kasvõi mõnetunnise koolituse näol), kuidas riigikaitse toimib ning kuidas käituda sõja ajal; Naistele võiks olla kohustuslik pigem midagi naiskodukaitse laadset, st et nad saaksid vajadusel osaleda erinevate abistavate toimingutega (toitlustus, meditsiin); Vähemalt lühikursusena - SBK näiteks; Kui tegu on kodanikukohustusega, pole mingit mõistlikku põhjust seda vaid ühele soole rakendada. Pigem kõigile kohustuslik, aga piisava asendusteenistuse valikuga (on ka palju mehi, kes sõjaväkke tegelikult ei taha); Kui tingimused oleksid teised, siis isegi võiks olla kohustuslik; Arvan, et naiste osas võiks jääda vaba valik. Naiste kohustusliku ajateenistuse alternatiiviks võiks olla gümnaasiumites sõjalise õpetuse tunnid; Praegusel kujul on ajateenistus ressursi raiskav ja minevikku kuuluv institutsioon. Kui kaitseväljaõpe läbiks uuenduskuuri (vastavalt infoühiskonna arengule, praegustele mobiilsetele võimalustele, rakendades ühiskonna arengut viimase 10-15 a jooksul), võiks haarata veelgi suuremat osa inimesi vajalikele kursustele, seni aga ma seda ei poolda; Kindlasti mitte sama pika aja vältel, kui on sõjaväekohustus praegu meestele ette nähtud, eriti kui on juba lapsed, siis on naisel raske kodust eemal olla. Aga mingi põhiõpe ja treening võiks olla kohustuslik ja kel soov, võib jätkata pikema ja põhjalikuma teenistusega. Aga sõjaline baaskoolitus (relvade käsitlemine, füüsilise koormuse ja vastupidavustreening jne) võiks küll kohustuslik olla!; Selline 1-2 kuu pikkune, pigem kursuse moodi kohustuslik teenistus, kus õpetatakse andma esmaabi ja muud vajalikku kuidas sõjaajal taustajõugus toime tulla; Arvan et koolis peaks olema kohustuslik riigikaitse aine, kus saaksid ka tüdrukud tutvuda militaristikaga; Ajateenistust võiks võimaldada naistele, kuid siiski huvi korral, ei tasuks kohustuslikuks teha miskid, mis on inimese vaba tahte vastu. mitte kõik naised pole huvitatud relvadest ja mitte kõik naised pole füüsiliselt piisavalt võimekad ajateenistus läbima, inimene kellel on huvi kodumaa kaitseks teeb seda sest soovib seda teha. Siiski kui naistel oleks kohustuslik ajateenistus võiks see olla lühem ja väiksema koormusega kui meestel võttes arvesse naiste huvimäära ja füüsilist vastupidavust; Näiteks kohandatud vormis; Arvatavasti ei pääseks enamus naisi arstlikust komisjonist edasi, rääkimata edukast teenistuse läbimisest. Minu arvates piisab vabatahtlikust teenistusest ning koolides läbiviidavatest riigikaitsetundidest; Oleksin huvitatud lühema-ajalisest "ellujäämis-kursuse" stiilis õppest; Kuid võiks olla soovijatele naiste rühm. Eesmärk ei peaks olema teha naisi sõjaväes samaväärseteks meestega. Pakkuda võiks eraldi elamistingimusi ning ehk põhjalikumat meditsiinilist väljaõpet. Füüsiline pool võiks olla endiselt raske; Oleneb ajateenistuse sisust; Mitte sellisel kujul nagu praegu (9 kuud ja enamus on sellest ajaraisk (minu venna kommentaar)). Võiks olla nn

kiirkursus ellujäämisest, esmaabist jm vajalikest oskustest; Kindlasti ei saa naistele panna ajateenistus kohustust samas vormis nagu meestele; Võib olla kergemas vormis, nt. meditsiin ja muud abinõud; Kes tahab võib muidugi endiselt kõik läbi teha, ise ei pelga kui kohustuslik oleks; Olles ajateenistuse läbinud, leian, et kõigi jaoks see kindlasti ei ole. Sellegipoolest leian, et nõ SBK võiks olla kohustuslik ka naiste jaoks, sest see tagab esmase vastupanu ning võimekuse reageerimiseks. Lisaks annab see võib-olla laiemat arusaama kaitsevõimekusest ning meeste panusest üldiselt. Laiapõhjaline riigikaitse!!“; Võibolla, mitte sellisel määral nagu meestele, aga sõjategevuse ajal on vaja meedikuid ja nende abilisi, sinna sobivad väga hästi naised, ka sides saaks naised hakkama need on valdkonnad, mida võiks naised kuigipalju kas kaitseväes või koolides saada omandada; Arvan, et ka naised saaksid ajateenistuses suurepäraselt hakkama, aga kindlasti peaksid neil olema veidi teised normid; Jah, aga teistsuguste standardite / strateegiaga. Praegu eeldatakse, et ajateenistusesse astuv naine peaks olema füüsiliselt meestega "võrdne" (ehk siis füüsiliselt tublisti üle keskmise normi), selle asemel võiks keskenduda sellele, mida reaalselt sõjaolukorras teha saaks (ja kindlasti ei pea ma siinkohal silmas kõõgitoimkonnas olemist ja muud taolist, mida nt Kaitseväe naiste rollina näha); Võrduse mõttes peaks muidugi, aga ma pole kindel, kas samadel tingimustel. Naistel on tööturul nii raskem, laste tõttu peamiselt, siis ei peaks (vähemalt Eestis) neid veel tööturult kõrvale hoidma; Siiski võiks mehed olla rindel ja naised teha muid vajalikke tegevusi. Haiglates, toitlustus, Laste kasvatus; Ajateenistus võiks olla lühem ning eelkõige suunatud enesekaitsele, kui sõja pidamisele. Sõja olukorras on oluline nn toetamine, nt toitlustus, majutus ja meditsiin, millega naised saaksid kõrvalt tegelda; Naised saavad aidata nõ tagalas; Võimalik teostada oma tahet riigi eest seista Kaitseväe. Ei ole vaja kohustuslikuks teha ajateenistust naistele; Naistele peaksid olema teised väljundid, nt Kaitseväe; Aga siis peaks ilmselt olema naised täitsa eraldi ja siiski natukene füüsiliselt kergem. Tuleb arvesse võtta probleeme, mis naistel esinevad jne. Seega päris samasugusena ei kujuta ette seda kohustust nagu praegu meestel on; Olen ise ajateenistuses käinud. Ei arva et see peaks kohustuslik olema, sest iga naine ei saaks sellega ilmselt hakkama. Sel juhul tuleks naistele kergema koormusega seda teha; Ajateenistus jäägu meestele. Naised saavad sõja ajal aidata haiglates, söögitegemisega jne. Nagu mehi ei saa panna sünnitama, ei peaks naisi sundima ajateenistusse; See kindlasti võiks olla võimalik, nagu see ka antud hetkel on, kuid kohustuslikuks ma seda siiski ei teeks, sest naiste tugevus on pigem vaimne kui füüsiline ja nad oskaksid ehk paremad olla kuidagi teistmoodi; Kui oleks kohustuslik osa gümnaasiumiõppes poleks vastu, ent praeguse vormi kehtestamist naistele ei toeta; Tundub ebaaus küll meeste suhtes, et naistel sellist kohustust ei ole. Võib-olla oleks variant naistele

teha samasugune variant nagu on asendusteenistus; Olin veel mõni aeg tagasi kindlal veendumusel, et peaksin ka minema ajateenistusse, et oleksin valmis vajadusel koos kaasmaalastega võitlema, mitte istuma kuskil kodus ja lootma, et keegi teeb selle töö minu eest ja päästab mu nahka. Hiljuti aga, rääkides ühe sõbrannaga, jõudsin arusaamisele, et rindel olemine on ainult üks viis olla kodumaa eest väljas - rinne saab hästi toimida ainult siis, kui rinde taga on hea tagala, seega ka sinna on inimesi vaja. Seega olen kahevahel. Olles oma erialaks valinud eluteede läbi pianisti tee, kus ei piisa vaid teadmistest vaid on vaja ka tundlikke ja peentöös osavaid sõrmi, on mul ajateenistusse mineku ees ka hirm, et võin oma erialal vajalikud "ressursid" kaotada, nagu juhtus mu vanaisaga, kes õppuste käigus kaotas sõrme, või ühe sõbra sõbraga, kes tõmbas põidla pahupidi... see tähendaks mulle antud erialal automaatselt lõppu. Seega hetkel kaldun ilmselt oma parima andmisele tagalas...; Ajateenistus praegusel kujul kindlasti mitte; Kindlasti mitte kõigile kohustuslik, aga võiks olla rohkem soovitud kui hetkel; Ma ei näe põhjust, et ajateenistus peaks olema kohustuslik ka naistele, vähemalt mitte sellises vormis nagu praegu; Ei. Leian, et minu kohus on oma kodumaad kaitsta, aga minust on kindlasti mujal rohkem abi kui rindel. Panustaksin mingil teisel moel maksimaalselt. Naistel võiks olla võimalus rohkem kaasa aidata ja ka rindel olla, aga see ei tohiks siiski olla kohustus; Kindlasti see oleks kasulik, aga toimiks ainult juhul, kui sõjaväelised institutsioonid ja käitumismustrid ei oleks nii maskuliinsed ehk peaksid olema naistesõbralikumad; Naistele peaks olema eraldi programm sõjategevust toetavates tegevustes; Kui algab sõda, peaks tegelikult olema kõigil koolitus või treening läbitud, et tulla toime; Hetkese ajateenistuse vorm ja ajakulu pole kohe kindlasti naistele sobilik. Naistele võiksid olla suunatud näiteks sideõppused või meditsiinikursused. Samuti ei pea ma kuigi otstarbekaks ega arukaks noori, terveid sünnitusealisi naisi 9-11 kuud ühiskonnast eraldada; See võiks olla veidi teistsugune kui meestel, kuid siiski ettevalmistus sõjaolukorraks; Nii kaua kuni ei ole meie ühiskonnas naised ja mehed võrdsed ei ole see reaalne, et naised peaksid kohustuslikus korras käima ajateenistuses. Ühiskonna silmis on naised ikka need, kes teenivad vähem, poliitikasse ei roni ja hoolitsevad laste ja kodu eest; Võtta naistelt üks aasta või pool, et teenida aega, oleks praeguses ühiskonnas halb, sest naisel läheb veel kauem niiviisi aega et tõestada end tööpositsioonil, et ta on meestega võrdväärne töötaja ja väärrib samasuguseid tingimusi ja palka. (samuti tuleb arvestada, et mehed on kõrge eani viljakad, kuid naiste viljakus langeb alates 30 eluaastast ja peale 35 eluaastat lausa märkimisväärselt, seega peab arvestama naiste soovi olla meestega ühiskonnas võrdväärsed, mis võiks tähendada ka seda et naised käivad ajateenistuses, kuid samas arvestama punktiga, et me kõik soovime et eestlased ei sureks välja ja meie lapsed sünniks tervetena); Kuid miks mitte teha naistele kohustuslikus

korras baasõpe nt 3 kuud, kus siis on intensiivne õping ja treening, seda võib juba ka teha nt keskkooli viimasel aastal nt suvel, siis ei ole enamusele veel laste planeerimise juures ega tööpositsioonidel, igal juhul ma usun, et mõtteruumi siin jagub; Võiks olla keskkoolis vastava aine; Mina olen läbinud ajateenistuse ja arvan, et sellises formaadis kõigil naistel seda läbida vaja poleks. Siiski võib näitena tuua naiskodukaitse tegevuse, naised sobivad pigem tagalasse ja võiksid ka sellelaadse õppe läbida; Arvan, et naistele poleks ajateenistuse kohustuslikkus vajalik, kuid kindlasti oleks vaja õpetada baasteadmisi, mida ajateenistuseski edasi antakse; Leian, et sellises mahus ja vormis nagu ajateenistust Eestis hetkel on, ei peaks see naistele kohustuslik olema; Naistele võiks olla, midagi analoogset, aga mitte täiesti sama programmiga; Kui see oleks kohustuslik ka naistele peaks olema mõni 2 varianti ajateenistust. Ehk naistel peaks olema ka võimalus valida mõni tagala osa ning teenistus, mille naised kohustuslikult peaksid läbima peaks sel juhul olema füüsiliselt kergem. Samas peaks jääma ka võimalus neile, kes soovivad rindel olla, juhtida ja vastasega võidelda, osaleda meestega samasuguses ehk samas ajateenistuses; Olen läbinud ajateenistuse ning võin öelda, et kõik naised ei oleks kindlasti võimelised. Lõpetasin enda pataljoni ainukese naisajateenijana, teised langesid füüsilise tõttu välja; Ehk peaks, kuid kestvus võiks olla lühem; Sõjavägi võiks olla vabatahtlik. Olulisemad teadmised võib anda üldhariduse käigus keskkoolis nii poistele kui tüdrukutele; Naistel võiks olla kohustuslik valik, kas läbida ajateenistus või Naiskodukaitse Baasväljaõppe kõik moodulid; Naistel on väga palju anatoomilisi eripärasid, mis teevad osadele naistele ajateenistuses hakkama saamise väga raskeks ja neil oleks vaja mingil määral erikohtlemist; Ei ole sellele teemale varem väga mõelnud, kui ajateenistus oleks naistele kohustuslik, siis peaks see olema eraldi meestest või kuidagi teistmoodi korraldatud. Arvesse tuleks võtta nii naiste füüsilise jõu piire kui ka füsioloogilisi eripärasid, nt menstruatsioon. Tekiks ka küsimus, et kellele ajateenistus kohustuslik saaks olla - lapsega/lastele naisele ei saa seda kohustuslikuks ju teha; Kui muutuks ajateenistus kompaktsemaks ja lühemaajaliseks, siis isegi läheks. Samuti võiks rohkem pöörata tähelepanu tervisele kaitseväge ajal. Karm kord ei tee organismi tugevamaks vaid võib tervise täiesti ära rikkuda ja karistamine linnaloast ilmajäämisega kui „laatsas“ käinud oled ei ole samuti õige minu arust; Räägin lähedaste inimeste kogemuste põhjal; Aga kindlasti peaks olema rohkem piiranguid, et nt kui ema kasvatab väikest last, et siis ei saaks kutset jne; Naiste puhul ikkagi pigem vabatahtlik. Naiskodukaitse või Kaitseliit on pigem naistele. Olen isegi tahtnud kaitseliiduga liituda kuid tuli elu muudatus vahele; Kindlasti mingid algsed tõesed võiksid olla ka naistele õpetatud. Näiteks Sõduri baaskursus võiks teha naistele kohustuslikuks vms; Arvan tõesti, et sõjapidamine on meeste jaoks ja naised olgu tagalas-mitte rindel; Ühest küljest oleks

tore, kui naised saaksid ka ülevaate militaarasjadest ja uusi oskusi, kuid samas ei tea, kas sellepärast peaks seda kohustuslikuks tegema. Naisena võib olla ebamugav kaitseväes olla (füsioloogilised eripärasused..);

Ma arvan, et otseselt ajateenistus naistele ei peaks olema kohustuslik, kuid võib aeg ajalt läbi viia erinevaid teemakohaseid kursusi või loenguid jne, et kuidas mingis olukorras käituda; Kas just kohustuslik ajateenistus. Pigem võiks selle teemalised tunnid olla põhikoolis ja keskkoolis. Siis noor saab otsustada kui talle meeldib, kas minna ajateenistus või mitte; Võiks olla valikuline: kas loengute ja või praktikate näol või siis asendatav asendusteenistuses; Leian, et elementaarsed oskused, mida ajateenijatele õpetatakse, võiks olla ka naistele teada ja selge; Arvan, et ei ole kohustuslik, kuid siiski võiks olla kasvõi mingid koolitused vms, mitu päeva metsas, nt nädal, et tekitada huvi. Koolides võiks olla riigikaitse kohustuslik ka neidudele, edasi saavad juba ise valida.

Kategooria- Vajalik rohkem propageerida naiste võimalusi laiapõhjalises riigikaitstes

Naistel on pigem teised instinktid - nt pere kaitsmine ja laste kasvatamine. Ei ole õige teha ajateenistust naistele kohustuslikuks, kuid võiks olla naistel kättesaadavam ja propageeritum; Kohustuslikud tegevused tekitavad tõrget, pigem tuleb tegeleda riigi tasandil hoiakute kujundamisega ja seda läbi sotsiaalkampaaniate jt tegevuste; See võiks olla siiski vabatahtlik, küll aga võiks ka naistele suunatud kaitseväge-kampaaniad ja edulugusid rohkem meedias ja avalikus ruumis kajastada; Sellest võiks rohkem rääkida, et naised tunneksid ise huvi ajateenistuse vastu. Hetkel jääb mulje, et see on mõne "veidra" naise huvi seal 8-11 kuud veeta. Olen ajateenistuse peale mõelnud, aga ainult mõtteks ongi see jäänud (ülikool jm tegevused on oma aja võtnud); Vabatahtlikkuse alusel võiks olla. Rohkem reklaami võiks samuti sellele olla; Ma arvan, et selle reaalne kohustus tooks kaasa palju kisa ja kära. Pigem olgu nagu ta on - vabatahtlik. Reklaami võiks küll rohkem teha sellele ja tutvustada erivõimalusi; Mitte kohustuslik, kuid motiveerivalt soovitatav; Võiks naistele ka rohkem rääkida sellest, et tuleks suurem huvi naiste seas, aga mina arvan, et see ei tohiks olla kohustuslik; Pigem mitte kohustuslik, lihtsalt oleks vaja ajateenistusest rohkem rääkida ja kutsuda üles naisi astuma ajateenistusse; Isiklikul pinnal tundub, et riigikaitse baasalused võiks olla tuttavad kõigile kodanikele sõltumata soost (ja tegelikult ka vanusest). Ehk alusvundamenti laotakse juba lasteaiast peale ja keskkoolini välja. Ja sealt edasi siis juba igäüks ise vaatab, kas soovib sellega süvitsi minna või mitte (nii naised, kui mehed); Võiks rohkem propageerida, et naised läheksid vabatahtlikuna sõjaväkke. Võiks olemas olla eraldi

naiste väeosa; Kohustuslik mitte, kuid suuremas aus naisi võtta ajateenistusse, oleks hea. See teema peaks olema aktuaalsem. Võibolla paljud tüdrukud tahaksid minna aega teenima, aga ebapopulaarsuse tõttu ei minda, sest teised ei arva sellest hästi; Võiks rohkem propageerida ajateenistust naiste seas ja seletada, mis on selle läbimise eelised, kuid seda ei tohiks kindlasti neile kohustuslikuks teha. Naised puht füüsiliselt ei ole nii tugevad kui mehed, kuid mingid algteadmised sõjaolukorrast võiksid siiski ka nemad omandada; Kohustuslik ei peaks kindlasti olema, kuid samas võiks seda enam soodustada, st teha reklaami, muuta see huvitavamaks, tuua selgelt välja, et nt naine võib ajateenistuses osaleda ka nt vaid 3 kuud jms. Et see oleks huvitav väljakutse ka naistele, mitte vaid meeste keskne üritus.

LISA 6. Ankeetküsitluse kommentaarid küsimusele „Mida Te teeksite, kui Eestis algaks sõda?“

Kategooria	Panustan riigikaitse	Panustan kogukonda	Hoian kodu ja perekonda	Hoidun sõjast	Sõidan rahumeelsesesse riiki	Muu
Vastuste arv	37	25	25	7	30	66

Kategooria- Panustan riigikaitse

Minu panus jääks seotuks meditsiinivaldkonnaga; Oleksin valmis riiki kaitsma, aga mingil hetkel, kui tunnen, et mina enam kuidagi abiks olla ei saa ja vaenlaste jõud on suurem kui kodumaa oma, pageksin rahumeelsesesse riiki, kuna elu on armsam; Panustan niipalju kui võimalik; Panustan riigikaitse igal juhul, vastavalt oma SA struktuuri ametikohale. Ehk ei torma appi igas võimalikus valdkonnas, aga samas ei sea piiri, et kaitsen ainult oma kogukonda; Võiks aidata nagu meditsiintöötaja; Jätkan oma erialase tööga ja panustan sellega riigikaitse, kuid enne kõike teen kõik et hoolitseda ka oma pere (laste) eest; Panustaksin nii palju kui perekonna kõrvalt oleks võimalik. Eesmärk oleks siiski minu laste heaolu ja teadmine et neid miski samal ajal ei ohusta kui panustaksin riigikaitse; Ma olen alati olnud seda meelt, et ma tahan meie riigi kaitsmisesse panustada, kuid ma ei oska öelda, kas ma ei löö kartma, kui see olukord ka päriselt kohale jõuab; Plaanis on teha relvaluba, kuid kaitseliidu kaudu on olemas Galili ja USP relvaluba; Kui tekiks võimalus ning olen ka kasulik sõjaajal, siis kindlasti annaks oma panuse riigikaitse; Kuna olen noor ja julge ning lapsi veel ei ole, saaksin täielikult sellele pühenduda. Hirmu ei tunneks; Panustan igal juhul riigikaitse mulle sobival viisil; Valu on ajutine, au on igavene; Rühmaülemana oleks valmis astuma sõtta koos oma üksusega; Oleneb, kellega me sõdime; Iga kodaniku kohus on oma kodumaad kaitsta iga hinnaga. Ka eluga; Kui on oht, siis kuigi mu hirm selle ees on väga suur, leian, et on oluline minna sellele vastu ja tegutseda reaalselt selle nimel, et see oht ei saaks tõeks. Ma ei suuda mõelda, et ma ei tee midagi selle heaks et kasvõi minu pisikesed vennad kodus jääks puutumata, ja kõigi teiste armsad inimesed ka muidugi. Ema saab olla pisikestega kodus, isa ja mina saame püüda hoolitseda selle eest, et nendega midagi ei juhtuks...; Olen kuulnud noori rääkimas, et nad sõidaksid kohe minema, neid ei huvita. Ma ei pea seda õigeks; Eeldusena, et saan samaaegselt siiski oma lapse eest hoolitseda; Olen kiirreageerimis üksuses; Mida muud ma veel võiks teha?; Olen rindel; Olen SA ametikohal; Hetkel täpselt ei oska öelda. Kui juba lapsed oleks, siis nende turvalisuse nimel võib-olla sõidaks ära rahumeelsesesse riiki; Kuna ma õpin politseiametnikuks siis on mul kohustus seda teha; Kui juba panustada siis riigikaitse,

mitte ainult kogukonna tasandil. Koju istuma ja ootama ei saa ka jääda ning põgenemine teise riiki pole lahendus. Kuna teadmised on meditsiini/tervishoiu valdkonnas, siis panustaks igati sellesse valdkonda; Olen kaitseväekohuslane ja täidan meeleldi seda rolli; Suunaksin oma abi lähtuvalt oma meditsiinilisest taustast. Kindlasti ei hakkaks relva haarama ja esirindel sõdima; Olen saanud vastava väljaõppe ja see on minu kohus; Pole küsimustki, kuid loomulikult arvestan ma eelkõige oma laste turvalisusega; Ehk siis meditsiiniliselt oleksin oma riigile olemas; Minule on määratud sõja aja ametikoht, sealt tulemevalt olen kohustatud järgima endale võetud kohustust; Ahvatlev vastuse variant on Sõidan rahumeelsesesse riiki kuid arvan, et keegi meid seal ei oota ning kodumaal on kõik pereliikmed ja sõbrad, keda oleks vaja toetada; Panustaksin igal võimalikul viisil abistamise; Ei oska niimoodi vastata, sest see sõltub alati konkreetsetest oludest. Olen mitmel korral sõjakolletes käinud ning niisama tsiviilis passida tundub kasutu; Panustaks oma võimaluste piires; Panustan küll oma võimete ja võimaluste piires, kuna mul on veel 2 väikest last ja praegu on minu suurem kohus nende eest hoolitsemine; Oleneb täiesti olukorrast, mida teeb pere ja milline sõda on. Olen valmis jääma nii Eestisse ja kaitsma riiki kui ka sõitma ära, kõik oleneb olukorrast.

Kategooria- Panustan kogukonda

Eks siis näha ole; Kui näiteks ainult Tallinnas sõditakse, siis ma pole kindel, et ma igal juhul riigikaitseesse panustaksin. Hetkel arvan, et ma oleksin valmis riiki kaitsma, kui olen saanud eelneva koolituse; Kui Eestis algaks sõda, siis loomulikult panustaksin ma ka omalt poolt, aga seda just oma oskustega, milleks on antud juhul meditsiin. Nn sõjaluures või ka rindel ma aga töötada ei soovi, kuna usun, et minust oleks rohkem tolku tegemas seda, milleks ma olen õppinud ja mille vastu on mul isiklik huvi; Oma vanuse ja tervise tõttu oleksin tõenäoliselt oma ametis kuskil kogukonnas. Olen küll hetkel tudeng, aga vanus läheneb 50-le aastale; Riik on minu kodus, panustaksin oma kodu kaitseks. Ei oska öelda, kas igal võimalikul viisil; Panustada saan eelkõige oma kogukonna kaitseks; Arvan, et ei oleks suuteline kõigi eest seisma ja seisaks pigem nende eest, kes mulle kõige olulisemad on; Panustaksin küll riigikaitseesse ka, kuid pole kindel selles " igal võimalikul viisil"; Kui oleksin saanud valida kahe vastuse vahel, siis oleksin valinud ka rahumeelsesesse riiki sõitmise, kuna ma ju reaalselt ei tea, kas tahaksin ja suudaksin sõja ajal sõjakoledustega hakkama saada ja oma lastele sellist lapsepõlve. Ilmselt kui oleks valida, siis laste pärast sõidaksin teise riiki. Aga kui kuhugi minna pole ja piirid on kinni, siis muidugi annaksin endast maksimumi oma riigi kaitsmisel (kuid seda mitte oma laste heaolu arvelt, seetõttu ka see kogukonna vastus); Kuna peres on

väikelaps siis leian, et ka kogukondlikul tasandil aidates saan riigile kasulik olla; Olen kahevahel. Ühelt poolt tahaksin panustada kodu kaitsjana, teisalt jälestan tapmist ja sõda ning tahaksin rahumeelsesesse riiki põgeneda; Oleneb täiesti olukorrast, ennekõike oma perekond; Esimene mõte oleks ilmselt põgeneda, aga ilmselt ei suudaks sellises olukorras minna; Ei kujuta ette, kuidas saaksin rohkem panustada; Kindlasti ka riigi kaitsesse, aga peamiselt kogukonna eest; Töötaksin oma kodukandi haiglas; Olen nõus tegutsema vaid meditsiini süsteemis; Kuna ma ei ole sellises olukorras pidanud kunagi olema, siis on väga raske hinnata kuidas ma käituksin kriisisituatsioonis; Ei noh, kui mingi pagulane ukse taha hakkab ronima, siis saab küll vastu pead, aga muidu kodust välja minema ja kedagi niisama tapma küll ei läheks; Kindlasti ei toetaks ainult oma perekonda, vaid kõiki kes vajaksid minu abi või toetust. Oma kodu kaitseks ma igal juhul; Panustaksin riigikaitsesse, aga mitte igal võimalikul viisil, kindlasti on asju, millega nõus ei oleks; Буду стараться вносить вклад, но и так же не забывать оберегать свою семью; Panustaksin niipalju kui on minu võimuses, kuigi seda on raske ette kujutada, kas reaalses olukorras ikka panustan; Kui on midagi, mida saan abistamiseks teha, siis olen nõus, aga muidu hoian kokku perekonnaga; Tahaksin panustada riigikaitsesse, aga vägivallatul moel kui see on võimalik; Panustaksin kindlasti riigikaitsesse aga kindlasti mitte igal võimalikul viisil. Kellegi pihta ma ei hakkaks sihtima, kui mu kätte antaks relv.

Kategooria- Hoian kodu ja perekonda

Ise hoiaksin kodu ja enda lapsi, lisaks toetaksin abikaasat, kes kuulub Kaitseliitu ning oleksin valmis ka riigile abi pakkuma vajalike oskustega; Tagaksin kõigepealt oma perekonnale võimaliku turvalisuse ning seejärel panustaksin riigikaitselisse tegevusse; Sõdida ma ei oska, püüaksin hoida kodu ja võimalusel ära minna; Ma oleks valmis panustama ka riigikaitsesse, aga seda pigem siis, kui muud üle ei jää; Mul on 2 väikest last; Kuna mul on hetkel pisike laps kodus siis kindlasti mitte ei jookseks ma riiki kaitsma, vaid kaitseks oma last tema juures olles; Olen sõja vastane, aga kui peaks puhkema sõda, siis oma perekonna jaoks olen ikka olemas; Esialgu hoiaksin kodu ja oma perekonnaliikmeid ja seejärel suuremaid gruppe, ehk kogukonda ja riiki; Väga raske on teha sellist otsust, sest see paneb inimese mõtlema tema väärtuste üle. Kas valida sõja ajal oma pere, kallid inimesed või valida riik ja panustada riigikaitsesse? Ühel inimesel on väga vähe võimalik teha riigikaitseks, kui on vähesed teadmised, ressursid ja vahendid. Üks inimene saab anda endast parima ja ajendada teisi inimesi samuti panustama ja seisma oma riigi kaitse eest. Ainult kõik koos saame aidata ja

seista oma riigi eest. Ole sina esimene, kes märkab, hoolib oma riigist, avalda oma arvamust ja tee ettepanek ühiselt hoolida ja panustada riigikaitsele!; Oleksin esmalt nõus tegema ükskõik mida oma perekonna eest ja siis vaataksin edasi. Samas olen rääkind perega ja nemad tahaksid kohe riigist lahkuda. Seega üsna keeruline olukord. Isiklikult sooviks siiski riigi eest ka võidelda; Perekond on kõige tähtsam; Sellises olukorras oleks vaja nii perekonda hoida kui ka riiki aidata, ühtset vastust on raske anda; Usun, et minu valik oleks seotud ka minu perekonna otsustega, kuid ei saa öelda, et tegutseksin VAID nende toeks; Olen vaid perekonnale toeks, oleks võibolla ehk veidi vale, kuid panustaksin just eelkõige perekondadesse ja kodudesse, abistaksin tuttavaid, sõpru; ...esmajoones vähemalt. See mu meelest on ka riigikaitse; Perekond on siiski kõige tähtsam; Vastused on kallutatud "vaid" vormis. Muidugi on esmane oma kodu ja perekonna tugi, kuid see ei tähenda, et ma iseenda võimaluste ja oskuste piires veel paljudele teistelegi kasulik ei võiks olla; Hetkel ei oma mingit väljaõpet ja ei oskaks riigikaitsele panustada; Я уже военно-обязанная, и меня никто не спросит чего я хочу; Perekonna ja väikelaste toetamist ei saa iseloomustada sõnaga VAID; Leian, et rohkemaks ei ole hetketeadmiste ja- kogumuste põhjal suuteline; Küsimuse valikvariandid ei ole piisavad - esmatähtsus on siiski lähedaste kaitsmisel, ent see ei tähendaks, et ma poleks valmis panustama oma kogukonna ja riigi kaitseks; Pere turvalisus eelkõige. Kui see on tagatud, siis võib mõelda riigi kaitsmisele; Raske on valida, sest kõik oleneb siiski asjaoludest. Kui praegu algaks sõda, siis ilmselt oleneks edasine käik minu perekonna käitumisest. Naisena tunnen, et kui tulevikus algaks sõda ning mul on lapsed, siis viiksin nad võimalikult turvalisesse kohta; Pere esmatähtis.

Kategooria- Hoidun sõjast

Nii kaua kui vähegi võimalik, jätkaksin normaalse eluga. Kui sõda mu elu ohustama hakkab, siis ilmselt põgeneksin rahumeelsesesse riiki; Patsifistina on keeruline valik - ei soovi oma riiki reeta, kuid ei usu sõjategevuses osalemisse; Oleneb missugune seis on, arvan, et lõpuks lahkuksin riigist; Ma eelistaksin eelkõige, et inimesed, kes on juba treenitud Eesti riiki kaitsma, täidaksid neile antud ülesannet. Rahuajal on raske öelda, kas sellises teoreetilises olukorras suudaksin anda riigikaitsele oma panuse või lahkuksin riigist, et oma noort elu mitte ohtu seada; Minu jaoks on sõda nähtus, mida iseloomustab võitjate puudumine ja üldine rumalus. Ma ei leia, et ma teeksin sõdimisega kellelegi kasu või kahju peale iseenda. Kui igauks mõtleks, et sõjas pole võita võimalik, ei oleks ka sõdu - riigimehed võivad käsud ju

küll anda, kuid kui tsiviilrahvas neid ellu ei vii, võivad nad heaga kõigest diplomaatilise duelliga leppida; Tegelikult ju ei tea... Sellegipoolest: olen patsifist; Väike laps.

Kategooria- Sõidan rahumeelsesse riiki

See sõltub situatsioonist, kuid arvestades hetkel oma tervist, siis kindlasti sõidaks koos perega rahumeelsesse riiki; Või praeguse poliitilise olukorra puhul sõidaksin teise riiki, sest mul on väike laps ja vaadates praeguse valitsuse tegevust ja omakasu-, mitte rahvakasupüüdlikkust, ei riskiks ma enda ega lapse eluga, kui riigi eesotsas on inimesed, kes ilma kõhkluseta oleksid valmis riigi maha müüma või kui see ka enam läbi ei läheks, riigi maha müüma!; võib olla koliks ka mujale just lapse tõttu; Уехала бы со всей своей семьей; Sõidan sinna võimalusel. kui ma aga olen sunnitud panustama, siis kogukonna kaitseks on minu piir; Kuna mul on lapsed ja ma pean mõtlema nende heaolu peale, siis ilmselt sõidan ära; Не думаю, что в Эстонии вообще когда-нибудь начнётся война. А если это и случиться, то нас уже здесь не будет; Да и на самом деле кому мы тут нужны; Если и начнётся война, то скорее всего гражданская; Kui ise sõita ei saaks, siis vähemalt lapse saadaksin mõne usaldusväärse inimesega minema. Ühest küljest leian, et Eestis on tõesti hea elada (küll ebameeldiv kliima, kuid see-eest looduskatastroofe kartma ei pea) ja rohkem kui Riigi kui sellise säilimise eest, võitleksin pigem kodumaa mulla eest. Riik otseselt ei ole mulle 23. aasta jooksul elus nii palju andnud, et tunneksin end tema ees kohustuslasena. Üks rahadega skeemitamine ja oma rahva tüssamine käib päevast-päeva. Kindlasti muudaksin selles osas oma arvamust, kui raha investeeritaks õigetes kohtadesse. Praegu olen aga seisukohal, et genereeritakse igasugu makse juurde ja olemasolevaid muudkui tõstetakse, samas ei näe kuskilt otsast, et elu sellest paremaks läheks. Rahasummad, mis üha suurenevad, kaovad ikka niisama lihtsalt "kuhugi" ära. Riik ja valitsemiskord kui selline mind siin maal kinni kindlasti ei hoia; Hetke seisuga ei hinda ma oma riigi võimeid eriti kergelt ning laste turvalisust silmas pidades lahkuksin, olen varasemalt Eestist väljaspool elanud; Sel hetkel mõtlen ikkagi kuidas saada oma pere turvalisse kohta, seega esimesel kohal on minu ja mu perekonna ja sõprade turvalisus. Ning kui vaja siis riigist välja; Kui minu eest on otsustatud, et nüüd algab sõda=inimeste tapmine, siis põgenen seni kuni leian rahu. Stsenarium kus rahu enam üheski maailmanurgas ei eksisteeri tundub düstopiline ja sellisele variandile pole mõelnud; Immuunsüsteemi haiguse tõttu on isiklikult aitamine keeruline ning kui pole sõja tõttu võimalik oma ravimitele ligi pääseda, on olukord lausa eluohtlik. Saaksin Eestit rohkem aidata kaugemalt ja elusana; Mul on väikesed lapsed; Ma arvan, et minu ja mu pereliikmete elu on tähtsam riikide ja nende

juhtide vahelistest konfliktidest, mis viivad süütute inimeste tapmisteni; Поскольку к русским в Эстонии официальное отношение как к чужакам, то мне в принципе всё равно в какой стране быть чужой; Ma ei soovi olla sõjakolde keskel, näha inimesi suremas, sõdimas ning seda kõike mõne suure riigi jaoks nagu näiteks USA, kelle lõa otsas riputakse. Ma ei näe ennast selle suure mängu mutrikesena; Pigem ma sõidaksin siiski ära, sest Eesti on liiga väike ja meie sõjavägi on liialt nõrk, et sõdida kellegi vastu ja tulla sealt võitjana välja või siis vähemalt väikse kaotusega; Ei taha surra; Lapse turvalisuse pärast lahkun võimalusel igast konfliktikoldest; Ei näe Eesti võitu, ei soovi elada võõrvõimu all; Ilmselt sõidaksin koheselt lastega Soome minu vanemate juurde; Laste ohutus ennekõike; Väikelapsi kasvatades ei soovi seada nende elu ja tervist ohtu!; Не буду на стороне НАТО; Loomulikult sõidan esimese asjana kibekiiresti, kuni piir veel avatud, minema koos lastega. Kui esinevad täiskasvanute grupeeringud, kes soovivad liivakastimänge mängida normaalsete inimeste elu ja tervise arvelt, siis neid takistada pole mõtet ja keegi ka ei suuda seda; Naiste koht pole sõjaväes - pole füüsilisi eeldusi ega vaimset tugevust nagu meestel. EI! Idiootne mõte. Millal siis naised karjääri teha saavad? Laste saamine ja kasvatamine röövib niigi naiste elust palju aastaid; Ärasõit tundub küll põgenemisena, kuid oma elu on siiski liiga kallid; Võimalusel sõidaks rahumeelsesesse riiki kuid välistatud ei oleks ka mingil määral osalemine kui põhijulgeolek oleks olemas; Ma arvan oleneb olukorrast võib olla sõidaksin välismaale kuna poiss on seal; Koliaksin Eesti piires rahulikumas piirkonda ja püüaksin seal konflikti lahendamist aidata, olles ise turvalisemas alas. Teise variandina sõidaksin rahumeelsesesse riiki, kui turvalisem piirkond Eestis puudub; Elukaaslane eelistaks rahumeelsesesse riiki sõita. Kuna lapsed on väiksed, eelistan ka rahumeelset riiki. Kui lapsed suuremad oleks, siis panustaksin riigikaitse. Gümnaasiumi ajal oli meil riigikaitse kohustuslik ja selle raames oli ka metsalaager, kus pidime ka oma laagrit kaitsma. Rakendaksin oma teadmisi, mille omandasin õenduses ja riigikaitstes.

Kategooria- Muu

Loodan, et seda ei lähe kunagi vaja; Veidrad küsimused. Kas sõda juba ei käi?; Inimese mõistus rahuajal töötab teisiti, puudub oskus ennustada ette enda käitumist tõelise sõjaolukorra puhkemisel; Tõsiselt vastik uurimisteema on teil; Hetkel, ilma mingisuguse "alalise" koolitusega; Не имею понятия, как поведу себя в кризисной ситуации; Ma ei kujuta ette, et sellist selget valikut oleks; Nii halb kui seda ka öelda pole, siis on mu mõtted segased. Olles saanud aasta tagasi esmakordselt emaks, siis on mõttemaailm muutunud.

Varem olin kindel sõtta mineja - ei olnud küsimustki! Nüüd aga tahaks, et mu laps saaks õiguse elada ning on käinud peast läbi ka mõtteid rahumeelsemasse riiki minemise kohta. Eks see otsus sünnib siis kui on vaja, siiralt loodan, et sellist otsust ei pea vastu võtma; Ei oska öelda; Üldse ei oska öelda, kuidas kriisiolukorras käituksin. Võib-olla alguses ootaksin ja vaataksin, mis see sõda täpsemalt endast kujutab ehk muu variant; Ei oska öelda, sest sellisel hetkel tegutseksin ilmselt emotsioonijal, mida hetkel on raske prognoosida, milline see oleks; Ei oska ette ennustada. Tänapäevaste teadmistega ei oskaks muud teha kui kiiremas korras riigist jalga lasta; Eelkõige teeks kõik selleks, et hoida koos ja tervena oma perekonda. Mul on küll suur armastus oma kodumaa vastu ja raskused ei ole mind suutnud kusagile mujale kolima panna, kuid kui on näha, et Eesti riik ei suuda kaitsesse panustada, mõtlen ka mina pigem siis minekule, sest elame ju vaid üks kord. Liiga palju on olnud esivanemate kaotusi ja murtud elusid-milleks??? Kõik me panustame kaitsesse, maksumaksjatena; Mul pole õrna aimu ka; Ei oska öelda mida teeksin; Väga raske sellist olukorda ette kujutada. Ühest küljest sooviks väga oma riiki kaitsta, kuid sõda on üldiselt väga kole ning tahaks sellest eemale hoida ehk rahumeelse riiki sõtta. Oma pere ja lähedaste eest hoolitseks kindlasti, kuid seejuures võiks ka ülejäänud Eesti kaitstud olla; Ma ei ole sõja ajal elanud, seega ei oska ma öelda, mida ma siis teeksin, kui algaks sõda; Sõltub konkreetsest situatsioonist; Ei oskagi vastata, kõik oleneb palju laste turvalisusest, kuna olen väikelaste ema; Ei oska vastata, vanasti uskusin, et jääks...hetkel võib olla isegi lahkuks...; Kõigepealt analüüsiks olukorda: mis põhjustel sõda algas? kus oleks kõige turvalisem? Kus oleks kõige turvalisem perele?; Ei ole selliselt kunagi mõelnud; Kui vaid oskaks seda ette aimata!; Ei oska öelda, kuidas realselt käituksin. Kõik variandid võivad võimalikud olla, olenevalt olukorra loomusest; Isiklikel põhjustel sõidaksin esimese variandina ilmselt rahumeelse riiki ja üritaksin kodumaad toetada eemal olles. Kui välismaale sõitmine osutuks võimatuks, siis panustaksin riigikaitsele nii palju kui võimalik siin viibides; Ei ole kindel. Raske küsimus, kogu see teema on raske; Kuna see olukord on kujuteldamatu, siis ei tea, mida ma tegelikult teeksin; Ei oska öelda; Minu tegutsemine sõltuks sellest, kuidas otsustavad käituda teised pereliikmed; Kui minu riik vajab mind ja suudab oma kodanikele vastavat väljaõpet anda (kiirelt), siis olen valmis enda riiki kaitsma. Kui riik aga seda ei suuda teha, siis üritan sõtta rahumeelse riiki; Väga raske on seda ette ennustada, ideaalis ma muidugi prooviksin oma võimaluste piires kasulik olla, aga mul on kaks väikest last ja pean ennekõike mõtlema nende heaolule; Seda ei saa enne vist öelda kui reaalne situatsioon käes. Oleneb kellega sõda, kui lähedal, on mul lapsed või ei ole jne; Ei ole sellele mõelnud; Võiksin panustada, kui teaksin, kuidas; Raske vastata, sest on vähe teada, kuidas inimene käitub tõelises kriisiolukorras. Käitumine võib olla ettearvamatu; Töö tõttu olen

kohustatud panustama riigikaitseks. Kuna mu elukaaslane on ka kaitseväelane, jääksid meie lapsed vanemateta. Seega on see väga keeruline küsimus, millele ma vastata ei oska; Tänapäeval võib "sõda" palju asju tähendada ning seetõttu on keeruline sellele küsimusele vastata. Kui minu ja mu perekonna elu on ohus, siis ma keskenduksin esmajoones sellele, kuid ma ei saa ka vastata, et ma olen VAID perekonnale toeks ja teised inimesed ja riik mind ei huvita. Vastus on sõnastatud nagu vastaja oleks egoistlik ja ebapatriootlik kui ta riigikaitseks igal võimalikul viisil ei panusta (enamikel vastajatest pole ilmselt pädevust selleks ning püssiga metsa joosta on suure tõenäosusega suitsiidimissioon). Kui mu kodu pommitatakse ning mul pole enam kuskil olla, siis tõenäoliselt üritan oma pere ajutiselt turvalisse kohta viia (isegi kui see on Eestist väljas); Väga raske hüpoteetiliselt öelda; Ei oska hetkel seda hinnata; Ei oska kommenteerida. Kõik sõltuks asjaoludest; Ei oska öelda, mida teeksin, sest see on ekstreemne olukord ja ei tea, kuidas käituksin; See oleneks ilmselt ka võimalustest - kas keegi konkreetselt teeks ettepaneku milleski aidata; Hetkel ei oska öelda; Ma ei tea, mis tunded minus sel hetkel võitu saavad. Kindlasti on ka perekonna seisukorrast, mõeldes perekonna laste peale, viiks nad kindlasti võimalusel rahumeelsesesse riiki. Sõda on siiski vaid käputäie võimumeeste mäng ja ambitsioonid; Kardan, et sellele küsimusele saan vastata alles siis kui olen selles olukorras. Loodetavasti seda olukorda ei teki kunagi. Me ei tea keegi, kuidas käitume sellises olukorras. Kuna elan hetkel üksi ja elukaaslane elab Riias, majandan üksi. Lapsi pole aga see-eest on kaks imearmast koera, keda ma kohe kindlasti ei tahaks maha jätta; Ei oska ette mõelda. Tahaks öelda, et panustaks igal juhul riigikaitseks, aga samas ei saa lubada; Tegelikult ma ju ei tea seda, mida ma teeksin, kuidas ma kriisiolukorras käituksin. Seega jään vastuse võlgu. Isiklikul pinnal eelistaks, et maailmas tekiks arusaamine, et sõjapidamine on jabur (!) ning, et asju saab lahendada ka teistel meetoditel...; Nagu eelnevalt maininud panustaksin ma rahu ja korra taastamisse, kas seda just sõjalisel moel. Pigem uskuda sõja ja läbirääkimiste/diplomaatia võimu; Ei oska öelda; Затрудняюсь ответить; Ei ole mõelnud selle peale süvitsi, ei soovi ka vastata kuna praegused mõtted ja kriisi ajal olevad mõtted ja käitumine on kohati erinevad; Sellele küsimusele ei ole võimalik vastata; Oleneb olukorrast. Ei oska hetkel öelda kas olen riigi jaoks 100% olemas või et lahkuks riigist; Ei oska seda praegu vastata, sest ei kujuta ette milline sõjaaeg välja näeb. Igal juhul kaitsen eelkõige end ja lähedasi ja ei suutu ka Eestisse ükskõikselt; Olen mõelnud erinevatele valikutele ning pole kindlale otsusele jõudnud. Ilmselt ei suudaks kodu maha jätta; Ei kujuta ette; Kuna ei oska sõda ette kujutada, siis ei suuda ka teha otsust praegu; Kuna pole sellises olukorras varem olnud, siis hetkel ei oska öelda, mida sellises olukorras teeksin. Pigem loodan, et maailmapoliitika rahuneb ning vajadus sõda pidada kaob. Loodan väga, et Eesti

iseseisvus jääb püsima, hoolimata keerukast välispoliitikast Venemaaga. Sõda tundub kõige mõttetum viis mingit olukorda lahendada. Maailmal oleks aeg õppida ja maailm vajab rohkem kaastundlikke inimesi, kes suudaksid läbirääkimiste teel kokkulepeteni jõuda. Muidugi peab tilluke Eesti kõigeiks valmis olema igal ajal, sest piiri taga olev "vulkaan" võib iga hetk pursata. Kuid hirmu ja paanikat külvata rahu ajal pole samuti mõtet. see soodustab väljarännet juba rahuajal. Samas natuke teadmisi selle kohta, mida sellises olukorras tegema peaks, ei tule kahjuks omada meist kellelegi; Ei oska vastata, kõik oleneks olukorrast; Ei oska öelda tõesti; Ei oska öelda, pole sellele mõelnud nii täpselt; Mida Teie teeksite, kui teid katuselt alla visatakse, kas õpiksite lendama? Nii ei oska ka mina öelda, kuidas ma reageeriksin; Отправляю родных подальше и сама уеду вместе с ними. Тут есть похожий ответ, но в нём ни слова про близких, поэтому уточняю; Kahjuks ei oska sellele küsimusele täpselt vastata. Olemas on teadmised millega saaks aidata sõja ajal aga samas eks see täpne otsus tuleks siis kui sõda päriselt käes on; Вывезу детей и родителей из страны, сама останусь тут.